

Set de instrumente

pentru **educația incluzivă**

dedicat

**profesorilor
din România**

Cuvânt înainte

În peisajul dinamic al educației, în care diversitatea și unicitatea constituie caracteristici care trebuie apreciate la justa valoare, prezentul set de instrumente a fost conceput pentru a ghida profesorii din Bacău și Brașov. Mai mult decât un ghid, ne dorim ca acest material să fie perceput ca un companion care invită profesorii să exploreze în propria clasă posibilitățile vaste pe care le deschide educația incluzivă.

În esență, incluziunea reprezintă o filosofie care valorizează și respectă toți elevii, recunoscând punctele forte și potențialul propriu fiecăruia. Reflectând această filosofie, setul de instrumente a fost conceput pornind de la principiul că educația trebuie să fie un parcurs care transformă fiecare elev, indiferent de mediul din care provine, de abilitățile sau de dificultățile sale.

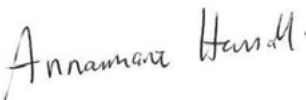
România, datorită angajamentului său față de educația incluzivă, este într-un moment propice creării unui mediu de învățare echitabil și accesibil tuturor copiilor. Setul de instrumente pe care îl propunem aici reprezintă o resursă practică pentru profesori, fiind adaptat contextului specific al județelor Brașov și Bacău. Oferă informații, strategii și resurse în scopul sprijinirii profesorilor, recunoscând diversitatea nevoilor și oportunităților din aceste regiuni.

Acest set de instrumente încurajează mai degrabă reflecția și adaptarea decât să se prezinte ca un set de instrucțiuni rigide, fiind inspirat de cele mai recente cercetări, cele mai bune practici la nivel mondial, dar și de experiența locală a profesorilor și elevilor din România. Educația incluzivă constituie un parcurs bazat pe colaborare, iar setul de instrumente

propus aici se constituie într-o punte de legătură care aduce laolaltă, în contextul educațional unic al județelor Brașov și Bacău, perspective și teorii validate la nivel mondial.

Dorim să mulțumim profesorilor Philip Garner și Anca Nedelcu, care au modelat cu un profesionalism desăvârșit această resursă, precum și numeroșilor actori implicați din sistemul educațional din România, UNICEF și Nasen.

Parcursând aceste pagini, vă invităm să ne amintim că educația incluzivă este un proces continuu de învățare și dezvoltare. Sperăm că fiecare profesor care va descoperi acest set de instrumente va fi inspirat să creeze clase în care fiecare elev este prețuit, sprijinit și apreciat pentru contribuțiile sale unice.

Annamarie Hassall
CEO, nasen

Anna Riatti
Reprezentantă UNICEF
în România

Cuprins

Introducere

De ce „set de instrumente“?	4
Să deschidem setul de instrumente	5

Partea 1

Cum se utilizează setul de instrumente	6
--	---

Partea 2

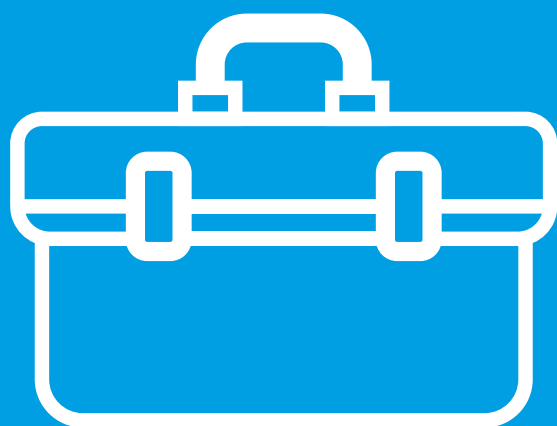
Capitolul 1	Diversitatea în sala de clasă în secolul XXI; principii și legislație în materie de incluziune și diversitate în educație	10
Capitolul 2	Crearea unei școli incluzive, rolul profesorului și al conducerii	14
Capitolul 3	Implicarea părinților și a familiilor	19
Capitolul 4	Adaptări curriculare pentru procese incluzive de predare-învățare	22
Capitolul 5	Evaluarea incluzivă	26
Capitolul 6	Tehnologii asistive	31
Capitolul 7	Cum gestionăm nevoile fiecărui elev	36
Capitolul 8	Satisfacerea nevoilor psihosociale și de sănătate mintală	41
Capitolul 9	Dizabilitățile fizice și incluziunea	45
Capitolul 10	Dizabilitățile senzoriale și incluziunea	50
Capitolul 11	Dizabilitățile cognitive și incluziunea	54
Capitolul 12	Dizabilitățile psihologice și incluziunea	57
Capitolul 13	Tulburările de comportament și incluziunea	61
Capitolul 14	Tulburările de vorbire și de limbaj	65
Capitolul 15	Sprijinirea stării de bine a profesorului în școlile incluzive	68
Capitolul 16	Strategii suplimentare de sprijinire a practicilor incluzive	71

Partea 3 Materiale ajutătoare

Materiale ajutătoare	75
Biblioteca 1 Resurse practice pentru profesori	76
Biblioteca 2 Studiu de caz/Exemple video	76
Biblioteca 3 Documente naționale (România)	77
Biblioteca 4 Documente internaționale	78
Biblioteca 5 Articole teoretice și de reflecție	78

Introducere

De ce „set de instrumente”?

Prin set de instrumente înțelegem un ansamblu coerent de tehnici și metode practice elaborate în vederea realizării unui obiectiv. Extrapolând, aceste instrumente pot desemna și un „set de resurse, competențe sau deprinderi personale”. Ambele explicații sunt importante, deoarece evidențiază faptul că eficacitatea instrumentelor incluse într-un astfel de set este potențată atunci când sunt utilizate astfel încât să servească un scop specific. Astfel utilizate, sporesc capacitatea individuală de a crea sau de a repara ceva.

Prezentul set de instrumente pentru educația incluzivă a fost conceput pentru a ajuta și sprijini profesorii să se axeze în mai mare măsură pe practici incluzive în sala de clasă. Acesta NU oferă o soluție pentru toate dificultățile cu care se confruntă profesorii în activitatea lor cu copiii cu cerințe educaționale speciale (pentru care vom utiliza acronimul „CES”) și/sau cu dizabilități. De asemenea, nu își propune să pună sub semnul întrebării sau să substituie cerințele sau abordările convenite la nivel local sau național. Acest set de

instrumente, care utilizează resurse accesibile din întreaga Europă și nu numai, funcționează ca o bibliotecă de resurse pentru profesori. Fiecare capitol cuprinde ilustrații ale celor mai bune practici actuale. Profesorii care le utilizează le pot adapta, în funcție de contextul și nevoile proprii.

Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția UNICEF.

Să deschidem setul de instrumente

PARTEA 1: ÎNDRUMĂRI Cum se utilizează setul de instrumente

CUPRINS: Partea întâi cuprinde îndrumări succinte care vă vor ajuta să valorificați la maximum acest set de instrumente. Setul a fost elaborat pentru a le oferi profesorilor din școlile de masă posibilitatea de a răspunde mai bine nevoilor copiilor cu CES (cerințe educaționale speciale) și/sau dizabilități din sistemul de învățământ românesc.

Secțiunea de față prezintă scopul setului de instrumente. De asemenea, oferă informații privind modul în care a fost selectat conținutul acestuia.

De asemenea, secțiunea aceasta schițează contextul socio-educational general în care s-au dezvoltat practicile incluzive în învățământ. În acest scop, se ghidează după o serie de documente fundamentale, toate incluse în materialele ajutoare din partea a treia a setului de instrumente.

Secțiunea finală sintetizează structura setului de instrumente, indicând modul în care poate fi utilizat fiecare dintre capitole de către profesori. Astfel, pune în evidență corelațiile dintre toate capitolele setului de instrumente.

PARTEA 2: 16 capitole de utilizat în sala de clasă de către profesori

CUPRINS: Partea a doua cuprinde 16 capitole. Acestea sunt structurate în trei secțiuni. Prima secțiune conține șase capitole care examinează aspecte de ordin general, constituind caracteristici esențiale ale practicii incluzive. Cea de-a doua secțiune, care conține opt capitole, analizează anumite obstacole cu care se confruntă elevii cu CES, din perspectiva măsurilor pe care le pot adopta profesorii în sala de clasă, pentru a crea un mediu de învățare incluziv. Cea de-a treia și ultima secțiune cuprinde două capitole și oferă informații despre starea de bine a profesorilor și sprijinirea acestora și despre anumite modalități prin care pot fi extinse în viitor rezultatele actuale în domeniul practicilor incluzive.

SECȚIUNEA 1 – Aspecte generale

1. Context și definiții
2. Crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii
3. Implicarea părinților și a familiilor
4. Adaptări curriculare
5. Evaluarea incluzivă
6. Tehnologii asistive

SECȚIUNEA 2 – Incluziunea elevilor cu cerințe identificate

7. Cum răspundem nevoilor fiecărui copil din clasă
8. Nevoi sociale și de sănătate mintală
9. Dizabilități fizice
10. Dizabilități senzoriale
11. Dizabilități cognitive
12. Dificultăți de ordin psihologic
13. Tulburări de comportament
14. Tulburări de vorbire și limbaj

SECȚIUNEA 3 – Sprijinirea profesorilor și perspectiva viitorului

15. Starea de bine a profesorilor și sprijinirea acestora
16. Strategii suplimentare de sprijinire a practicilor incluzive în școala dumneavoastră

PARTEA 3: Materiale ajutoare

CUPRINS: Partea a treia include o serie de resurse care oferă informații suplimentare pentru sprijinirea profesorilor în „parcursul lor incluziv”. Un aspect constant evidențiat este că profesorii vor utiliza în mod adaptat aceste materiale. Adesea, vor fi folosite pentru a stimula discuțiile sau ca bază pentru dezvoltarea profesională.

Cele trei părți ale setului de instrumente sunt interdependente. Instrumentele pe care le conțin pot fi oricând completate. În mod ideal, acest lucru este realizat de către profesori, cercetători și alți actori implicați care colaborează, astfel încât setul de instrumente în sine să evolueze permanent. Această abordare reflectă modul dinamic în care se dezvoltă practicile incluzive în școli și în alte unități cu rol educațional, atât în România, cât și în alte state europene.

Partea 1 Îndrumări

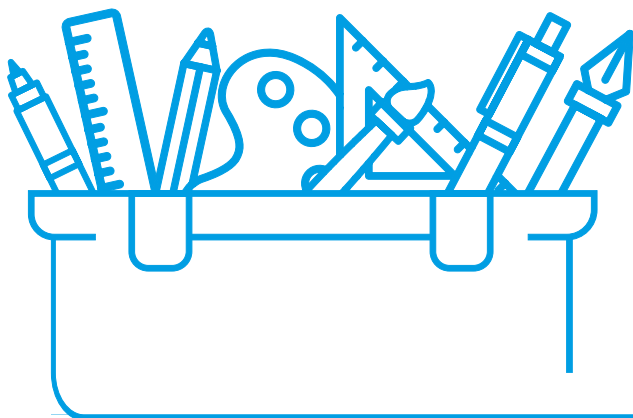
Cum se utilizează setul de instrumente

1. Scop și justificare

Prezentul set de instrumente constituie o resursă elaborată pentru a oferi profesorilor din școlile de masă posibilitatea de a răspunde mai bine nevoilor copiilor cu CES și/sau cu dizabilități din sistemul românesc de educație. A fost conceput în urma analizei feedbackului primit de la profesori și de la cei implicați în sprijinirea gestionării problematicei CES în școli. Această resursă practică conține un set de materiale ce vizează sprijinirea tuturor profesorilor în promovarea incluziunii în cadrul școlilor de masă. Un element constant evidențiat este importanța colaborării pentru a răspunde nevoilor tuturor elevilor, aceasta incluzând atât colaborarea în cadrul școlii, cât și promovarea unor relații mai eficiente cu părinții, familiile și alte instituții, în afară de școală.

Setul de instrumente reprezintă doar un punct de pornire: dezvoltarea educației incluzive este un parcurs, mai degrabă decât o destinație. Acest proces angrenează state din întreaga lume, care înțeleg valoarea economică, socială, educațională și culturală a unei abordări mai incluzive. Autorii setului de instrumente sunt conștienți de faptul că profesorii au cunoștințe, experiență și competențe diferite în ceea ce privește cerințele educaționale speciale și/sau dizabilitățile. În consecință, această resursă a fost astfel concepută încât să fie utilizată în mod flexibil, în funcție de nevoile individuale ale profesorilor.

Informațiile incluse în setul de instrumente au fost colectate dintr-o varietate de surse. Acestea au fost selectate în urma consultărilor realizate cu un grup de profesori cu experiență în materie de cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități. Consultările s-au axat pe întrebări pertinente pentru fiecare capitol, ca de exemplu: vă rugăm să identificați o acțiune practică pe care o puteți realiza în calitate de profesor din învățământul de masă pentru a contribui la promovarea incluziunii.

2. Context

UNICEF estimează că, la nivel mondial, există 240 de milioane de copii cu dizabilități. La fel ca toți copiii, aceștia au nevoie de o educație de calitate pentru a-și dezvolta abilitățile și a-și realiza pe deplin potențialul.

Însă, adesea, copiii cu dizabilități nu sunt avuți în vedere în procesul de elaborare a politicilor, ceea ce le limitează accesul la educație și capacitatea de a participa la viața socială, economică și politică. Această situație are un profund impact negativ asupra acestor copii în majoritatea țărilor din întreaga lume. Există o corelație pozitivă între faptul că nevoile lor rămân fără răspuns și probabilitatea de a nu fi incluși într-o formă de învățământ. De asemenea, se confruntă cu obstacole persistente în parcursul lor educațional, izvorâte din discriminare, stigmatizare și din răspunsul limitat la nevoile ce decurg din dizabilitate în cadrul serviciilor educaționale.

Absența unei intervenții eficiente în școli duce la creșterea majoră a nivelului de stres căruia trebuie să îi facă față profesorii și la un impact negativ asupra capacității acestora de a-și îndeplini atribuțiile. În absența măsurilor, aceștia au de suferit atât în plan profesional, cât și personal, starea lor de bine fiind compromisă.

Prezentul set de instrumente constituie o modalitate de a încuraja incluziunea în sistemul de învățământ din România. Educația incluzivă este cea mai eficientă modalitate de a oferi tuturor copiilor șansa reală de a urma cursurile unei școli, de a învăța și de a-și dezvolta abilitățile de care au nevoie pentru o viață împlinită.

Educația incluzivă înseamnă educarea tuturor copiilor în aceleași săli de clasă, în aceleași școli, cu resurse umane și materiale adecvate, adaptate nevoilor elevilor. De asemenea, presupune existența oportunităților de învățare pentru categorii care, în mod tradițional, au fost excluse. Sistemul incluziv de educație prețuiește contribuțiile unice ale elevilor din toate mediile. Acesta permite unor categorii diverse de elevi să crească laolaltă, în beneficiul tuturor.

În România, integrarea copiilor cu CES în școlile/clasele de masă este organizată la începutul fiecărui an școlar cu sprijinul Inspectoratului Școlar Județean (ISJ) și al Centrului Județean de Resurse și de Asistență Educațională (CJRAE). Pentru fiecare preșcolar/elev cu CES îndrumat de CJRAE, prin Departamentul de Evaluare și Consiliere Școlară, către învățământul de masă, efectivul grupei/clasei se reduce cu 2 copii. De asemenea, elevii cu CES pot beneficia de ajutorul unui profesor itinerant și de sprijin, potrivit prevederilor legale și recomandării specialiștilor în educație din cadrul CJRAE.

În practică, există un număr foarte redus de copii cu CES care beneficiază de serviciile unui profesor itinerant și de sprijin, având în vedere lipsa specialiștilor și finanțarea deficitară în acest domeniu, atât pentru instrumente, cât și pentru resurse umane.

Mai mult, profesorii din școlile de masă sunt doar în foarte mică măsură formați pentru a lucra cu copii cu CES (sau deloc). Atunci când profesorul nu răspunde nevoilor de învățare ale tuturor elevilor săi, instruirea acestora devine mai puțin eficientă, ceea ce duce la rezultate școlare slabe. Tot mai mulți elevi vulnerabili „rămânând în urmă”.

În România, ca pretutindeni în Europa, criza COVID-19 a acutizat inegalitățile în materie de învățare. Elevii din zonele rurale/izolate, copiii cu dizabilități și cei din medii defavorizate socioeconomic au fost cei care s-au confruntat cel mai frecvent cu un acces limitat la învățare și sprijin eficient la distanță. Școlile resimt în continuare consecințele acestui fenomen, deoarece creșterea inegalităților în ceea ce privește accesul la învățare are impact negativ asupra eficienței profesorilor, în special asupra capacității acestora de a gestiona învățarea elevilor de niveluri diferite din aceeași clasă.

3. Elaborarea setului de instrumente

Proiectarea și elaborarea setului de instrumente au fost precedate de un proces de colectare de informații. Scopul acestuia a fost de a obține date relevante și a identifica provocările actuale cu care se confruntă profesorii din școlile de masă din România în îndeplinirea sarcinii de a integra copiii cu cerințe educaționale speciale și/sau copiii cu dizabilități. Integrând perspectivele și valorificând experiențele din școlile de masă, prezentul set de instrumente are toate premisele să răspundă eficient nevoilor profesorilor prin strategii și metode validate de experți și prin informațiile relevante de cercetarea și literatura de specialitate în materie de educație incluzivă.

Au fost aplicate trei modalități de colectare a datelor: interviuri și discuții în cadrul unor focus-grupuri cu profesori din Bacău, Moinești și Brașov, un sondaj de opinie în rândul practicienilor și discuții cu coordonatorii locali și partenerii UNICEF și cu reprezentanți ai principalelor părți interesate regionale implicate în promovarea practicilor incluzive în școlile de masă. Toate cele trei proceduri s-au concentrat pe evaluarea nivelului de cuprindere și angajament al actorilor din domeniul educațional în dezvoltarea educației incluzive, pe identificarea concepțiilor eronate și a lacunelor în materie de cunoștințe și pe evidențierea intervențiilor de succes și a potențialului de incluziune a copiilor cu CES și/sau cu dizabilități în școlile de masă.

O evaluare inițială a datelor a decelat o serie de constatări referitoare la contextul actual de promovare a incluziunii în școli. Acestea au fost:

- Cunoștințe limitate în materie de cerințe speciale.
- Sprijin de specialitate limitat, inclusiv consiliere/terapie.
- Lipsa unei formări de bază a profesorilor în domeniul CES.
- Prea puține cunoștințe practice privind adaptarea bunelor practici.
- Provocarea interacțiunii cu părinții.
- Preocupări ale profesorilor legate de volumul de muncă.

De asemenea, a fost identificat un set de „teme” referitoare la aspectele practice ale proceselor de predare-învățare. Ulterior, prin efectuarea unei analize tematice a tuturor datelor, au fost prioritizate 16 teme: acestea au fost subiectele menționate cel mai frecvent de respondenții la sondaj și de participanții la interviuri și la discuțiile de tip focus-grup. Nota tehnică în care se detaliază abordarea metodologică este disponibilă la cerere.

4. Structura

Setul de instrumente este alcătuit din trei părți interdependente, fiecare dintre acestea conținând instrumente în sprijinul dezvoltării practicilor incluzive, precum și a cunoștințelor necesare pentru a le face mai eficiente. Deși toate cele trei părți sunt interdependente, profesorii pot accesa orice capitol în funcție de temele care le trezesc interesul și de necesități.

Aceasta este **partea întâi a setului de instrumente**. Am inclus aici îndrumări succinte, care vă vor ajuta să valorificați la maximum diferitele instrumente și resurse colectate. Capitolul de față prezintă scopul setului de instrumente și oferă informații privind modul în care a fost selectat conținutul acestuia.

De asemenea, schițează contextul socio-educational general în care s-au dezvoltat practicile incluzive în învățământ.

În plus, sintetizează structura setului de instrumente, indicând modul în care poate fi utilizat de către profesori fiecare dintre capitolele pe care le cuprinde. Astfel, pune în evidență corelațiile dintre toate capitolele conținute de setul de instrumente.

Partea a doua a setului de instrumente este astfel structurată încât fiecare profesor să poată accesa acele elemente care răspund nevoilor sale profesionale; după cum am menționat, acestea variază, de la un profesor la altul.

Fiecare dintre cele 16 capitole tratează o temă distinctă privind educația incluzivă. Acestea au fost selectate deoarece există dovezi care arată că sunt foarte importante pentru profesorii din învățământul de masă care încearcă să aplice practici incluzive eficiente. Tabelul de mai jos precizează capitolele incluse în partea a doua a setului de instrumente:

- O secțiune introductivă, care prezintă tema principală abordată și relevanța acesteia pentru practica incluzivă.
- O prezentare succintă a unor probleme comune cu care se confruntă profesorii în ceea ce privește tema respectivă.
- O secțiune intitulată „Recomandări privind activitățile la clasă” în care sunt prezentate abordări practice, care să sprijine în mod direct în activitatea cu elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități.

- O serie de resurse accesibile pe tema capitolului respectiv, cu note explicative care descriu potențialul „instrumentelor” identificate.
- Exemple practice, studii de caz care descriu succint o intervenție la clasă ilustrând tema capitolului.
- Informații privind implicațiile temei abordate în capitolul respectiv la nivelul întregii școli.
- Resurse suplimentare.

În sfârșit, **partea treia a setului de instrumente** include o serie de resurse care oferă informații suplimentare pentru sprijinirea profesorilor în „parcursul lor incluziv”. Este important de menționat că profesorii vor utiliza în mod adaptat aceste materiale. Adesea, vor fi folosite pentru a stimula discuțiile sau ca bază pentru dezvoltarea profesională.

Partea a treia oferă, de asemenea, informații privind modul în care profesorii și alte persoane implicate în aplicarea practicilor incluzive pot completa resursele din setul de instrumente.

Ce oferă setul de instrumente

Setul de instrumente pentru educația incluzivă este o resursă în sprijinul altor demersuri de dezvoltare a unor practici incluzive mai eficiente în școlile de masă. Acesta a fost elaborat pentru a oferi:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă, cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.
- Acces public la întreg conținutul acestui set de instrumente.

Setul de instrumente nu constituie un ansamblu complet de informații. Mai curând, trebuie privit ca o resursă dinamică, care va fi suplimentată în viitor. A fost creat pornind de la opiniile și experiența profesorilor din România, care sunt invitați să sugereze noi acțiuni sau strategii practice sau să le completeze pe cele existente. Astfel, setul de instrumente va fi suplimentat periodic. Această abordare este congruentă cu conceptul conform căruia educația incluzivă este mai curând un parcurs decât o destinație. Sugestiile practice incluse în fiecare dintre capitolele setului de instrumente vin să impulsioneze eforturile de colaborare în vederea unei incluziuni mai eficiente.

Ce nu oferă setul de instrumente

Setul de instrumente nu constituie o soluție exhaustivă la provocările pe care le presupune dezvoltarea practicilor incluzive în școli. Nu oferă „răspunsuri” care să rezolve garantat toate dificultățile cu care se confruntă profesorii din învățământul de masă. Este doar un punct de pornire! De asemenea, setul de instrumente nu tratează toate aspectele ce țin de problematica cerințelor educaționale speciale și/sau a dizabilităților ori toate situațiile cu care s-ar putea confrunta profesorii. Setul de instrumente constituie un răspuns la constatarea că școlile se confruntă cu probleme legate de lipsa profesorilor itineranți și de sprijin sau de finanțarea materialelor în domeniul cerințelor educaționale speciale și/sau al dizabilităților, precum și cu o diversitate în creștere a nevoilor elevilor. Însă acești factori negativi nu sunt prezentați ca o explicație pentru a nu lua măsuri practice în sala de clasă.

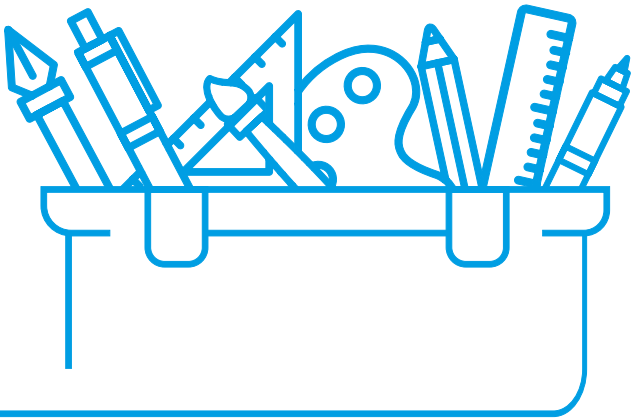
Setul de instrumente nu este destinat profesorilor cu experiență directă, consistentă în lucrul cu elevii cu CES și/sau cu dizabilități în școli incluzive, deși unele materiale (în special bibliografiile și linkurile către informații suplimentare) le sunt utile tuturor.

Cum se utilizează acest set de instrumente

Setul de instrumente pentru educația incluzivă a fost astfel conceput încât să funcționeze ca o resursă flexibilă. Nu este necesar să abordați fiecare capitol în ordinea din cuprins. Setul poate fi utilizat pentru a vă îndruma către anumite măsuri prin care puteți sprijini elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități din clasa dumneavoastră și din școală, în general. De asemenea, puteți folosi elemente din acest set de instrumente ca punct de pornire pentru discuții profesionale între colegi sau ca bază pentru dezvoltarea profesională „de jos în sus”. Exemplul din urmă este consonant cu conceptul recent de „comunitate de învățare incluzivă”, potrivit căruia profesorii își folosesc abilitățile și cunoștințele pentru a identifica posibile soluții la provocarea permanentă pe care o presupune crearea unei clase incluzive.

Setul de instrumente poate fi utilizat ca:

- Introducere în principiile esențiale ale practicii incluzive.
- Ghid accesibil privind practicile specifice în domeniul cerințelor educaționale speciale și/sau dizabilităților.
- O sursă de trimiteri bibliografice actualizate privind cerințele educaționale speciale și/sau dizabilitățile și practica incluzivă.
- O modalitate de a analiza practicile incluzive existente în școală.
- Un punct de pornire pentru dezvoltarea profesională colaborativă, la inițiativa școlii.

CAPITOLUL 1

Context

Diversitatea în sala de clasă în secolul XXI; principii și legislație în materie de incluziune și diversitate în educație

1. Introducere

Înainte de a aborda în detaliu modelele și practicile în domeniul incluziunii în educație, este important să vorbim despre diversitate, o realitate naturală a lumii contemporane. Este o realitate imposibil de ignorat, însă adesea dificil de gestionat în mediile educaționale. Acest prim capitol al setului de instrumente evidențiază necesitatea de a trata diversitatea cu respectul cuvenit prin procese de predare-învățare sensibile și echitabile.

În ziua de azi, în oricare dintre școlile pe care le cunoaștem, este evident că profesorii se confruntă cu provocarea de a răspunde nevoilor unor categorii tot mai diverse de elevi: aceștia provin din medii socio-economice diferite, au abilități/dizabilități de învățare, identități ori convingeri culturale variate, cu interesele și nevoile aferente. Înțelegerea tuturor acestor specificități și a acțiunilor întreprinse cu sensibilitate pentru a îmbunătăți progresele tuturor elevilor sunt esențiale pentru promovarea echității în educație și pentru optimizarea accesului și a rezultatelor învățării. La fel de important este să învățăm despre diversitate și să creăm modalități de a lucra în mod productiv cu cei care sunt diferiți, pentru a obține beneficii semnificative pentru elevi, pentru profesori și pentru întreaga comunitate. Și asta pentru că diversitatea în sine constituie o oportunitate semnificativă de a îmbogăți educația.

Pentru a analiza și integra în mod adecvat aceste diferențe în învățare este util să avem în vedere principii bazate pe drepturi (descrise în lucrarea *Technical Booklet on Legislation and Policies for Inclusive Education*, 2014, elaborată de UNICEF), în special:

- Dreptul fiecărui copil la educație, alături de o abordare sistematică, vizând identificarea și eliminarea obstacolelor și a blocajelor care împiedică accesul la educație.
- Dreptul la o educație de calitate, care să ofere un curriculum relevant, furnizat printr-o pedagogie care reflectă modurile diferite în care învață copiii și care creează un spațiu de învățare care îi include, nu care îi exclude.

- Dreptul la o educație care respectă drepturile culturale, de protecție, de participare ale copiilor, cu alte cuvinte, un mediu în care aceștia sunt în siguranță, în care le este respectată integritatea fizică și emoțională, în care opinia lor este ascultată și luată în serios.

Realizarea unor astfel de obiective presupune o combinație complexă și cuprinzătoare de factori: legislație și politici care sprijină aceste deziderate, furnizarea de servicii adecvate, îndrumare și asigurarea echității, practici didactice perfecționate pentru eliminarea obstacolelor din calea unei educații de calitate pentru toți elevii.

În ceea ce privește legislația, putem afirma că, dintr-o perspectivă generală, sistemul românesc de educație beneficiază de un cadru legal cuprinzător care încurajează respectul pentru diversitate, în concordanță cu prevederile din convențiile și declarațiile internaționale și cu standardele și obligațiile asumate la nivel mondial. Constituția, legea educației și normele sale specifice cuprind o serie de dispoziții privind protecția drepturilor copilului, care garantează egalitatea de tratament și nediscriminarea.

De exemplu, noua Lege a învățământului preuniversitar (nr. 198/2023) începe prin a include diversitatea, echitatea și incluziunea ca valori fundamentale ale sistemului de învățământ (articolul 2):

- Diversitatea — respectarea și valorizarea diferitelor perspective culturale, etnice, religioase, a sensibilității și a empatiei, alături de întărirea și pozitivarea imaginii de sine individuale și colective;
- Echitatea — respectarea dreptului fiecărui beneficiar primar de a avea șanse egale de acces, de participare la educație și de atingere a potențialului său optim;
- Incluziunea — asigurarea accesului și participării la educație a tuturor copiilor, indiferent de caracteristicile, dezavantajele sau dificultățile acestora și în acord cu nevoile individuale sau cu nivelul de sprijin necesar.

Dintre aceste valori se desprind câteva principii, prezentate în același act normativ, noua lege a învățământului preuniversitar (articolul 3):

- Principiul nediscriminării — în baza căruia accesul și participarea la educația de calitate se realizează fără discriminare, inclusiv prin interzicerea segregării școlare;
- Principiul calității — în baza căruia activitățile de învățământ se raportează la standarde de calitate și la bune practici naționale, europene și internaționale;
- Principiul garantării identității culturale a tuturor cetățenilor români și dialogului intercultural;
- Principiul incluziunii — implică acceptarea cu drepturi depline în sistemul de educație a tuturor beneficiarilor, combaterea excluziunii și sprijinul pentru participare activă la educație în ansamblul său;
- Principiul centrării educației pe beneficiarii primari ai acesteia — vizează orientarea întregului sistem educațional către nevoile educaționale, socioemoționale, de sănătate fizică și mintală, ținând cont de experiențele și capacitățile elevilor, printr-o abordare flexibilă și personalizată a curriculumului școlar, prin promovarea învățării active, contextuale și responsabile;
- Principiul flexibilității/adaptabilității traiectoriei educaționale — implică tranziția și mobilitatea între diverse rute educaționale și profesionale;
- Principiile accesibilității și disponibilității — constau în garantarea accesului la educație de calitate al tuturor beneficiarilor primari ai educației și respectarea dreptului tuturor la educație.

Aceste principii sunt reluate în numeroase alte documente, politici și programe (de exemplu, Proiectul strategic național România Educată, mai multe ordine de ministru privind practicile educaționale incluzive, desegregarea în educație sau mecanismul de avertizare timpurie în educație pentru prevenirea și reducerea părăsirii timpurii a școlii). Cu toate acestea, în pofida acestor cadre juridice și strategice, încă se constată un decalaj consistent între cadrele normative, conținutul politicilor și punerea în aplicare a acestora. La nivelul școlii survin numeroase dificultăți, deoarece clasele diverse reprezintă realități complexe, fragile și adesea dificile. Iar profesorii se află în prima linie de răspuns la astfel de provocări.

2. Probleme comune ale profesorilor în gestionarea diversității

Un profesor eficient este un profesor ale cărui eforturi sunt dedicate asigurării unor șanse și condiții de învățare echitabile pentru elevii săi, cu acceptarea diferențelor; aceasta înseamnă că profesorii trebuie să se concentreze pe:

- Menținerea corectitudinii și a echității și valorizarea adecvată a diversității; obiectivul nu este „tolerarea” diversității, ci recunoașterea și aprecierea acesteia.
- Înțelegerea faptului că valorizarea diversității nu este un scop în sine; gestionarea diversității nu înseamnă o etalare superficială a diferențelor, ci o abordare echitabilă.

- Înțelegerea faptului că diversitatea este un privilegiu, nu un prejudiciu și încercarea de a nu renunța la diversitate, prin excluderea unor elevi, din dorința de a avea clase omogene și mai ușor de gestionat.
- Efortul de a nu trata diversitatea ca pe un element negativ, de a nu o stigmatiza, de a nu eticheta elevii și de a nu se concentra excesiv asupra diferențelor dintre aceștia, ci de a-și aminti că este important să se procedeze cu precauție și să li se ofere copiilor un nivel de atenție adecvat stadiului de dezvoltare al acestora.
- Înțelegerea diferenței dintre egalitate (resurse și șanse similare) și echitate (corectitudine și incluziune, în funcție de nevoile, potențialul și aspirațiile elevilor); efortul de a nu ignora diversitatea, tratând elevii ca și cum nu ar exista diferențe între ei.
- Flexibilitate, adaptabilitate și abordări individualizate, punând în aplicare o serie de ajustări rezonabile, în funcție de nevoile elevilor; concentrare pe elevi, nu doar pe curriculumul care trebuie predat.
- Conștientizarea propriilor prejudecăți și efortul de a fi deschiși, exersarea capacității de a nu judeca și de a aborda în mod receptiv caracteristicile elevilor.
- Promovarea incluziunii prin propriul exemplu.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

- Cunoașteți-vă elevii, evaluați-le nevoile și colectați informații despre nivelul lor de abilități și cunoștințe, fiind conștienți de potențialul și interesele acestora, de limitele și punctele lor forte.
- Planificați în mod corespunzător procesele de predare, învățare și evaluare, cu respectarea diversității; adaptați fluxul activităților, pornind de la nevoile elevilor și cerințele curriculare în selecția metodelor de predare, sprijinire a elevilor și evaluare a progreselor și efortului acestora.
- Creați un mediu respectuos și incluziv în clasă (sigur și accesibil, promovând flexibilitatea în comunicare, stabilind reguli și limite corecte, amendând limbajul și comportamentele discriminatorii).
- Diferențiați instruirea, includeți materiale didactice diverse, exprimați puncte de vedere și perspective multiple.
- Adaptați curriculumul, analizându-l cu claritate și spirit critic și ajustându-l în consecință, sintetizând sau extinzând conținuturile, personalizând abordarea, identificând prejudecățile explicite și implicite etc.
- Încurajați crearea legăturilor între elevi prin intermediul grupurilor de învățare prin cooperare, învățarea între egali (peer education), învățarea bazată pe proiecte comune, etc.
- Promovați starea de bine a tuturor elevilor, pornind de la înțelegerea faptului că propria stare de bine contează.

4. Utilizarea resurselor selectate

RESURSA 1: Quality is Not Enough

Sinteză: Respectarea diversității; Respectarea diversității și demnității tuturor oamenilor presupune recunoașterea diferențelor în cadrul unei societăți care acceptă natura umanității ca fiind bazată pe acceptarea defectelor și cooperare. Aceasta implică recunoașterea faptului că diversitatea este prezentă chiar și în cadrul unor grupuri sau comunități aparent omogene. Presupune aprecierea diversității, ca resursă importantă pentru învățare și predare. Tendința de a percepe persoanele diferite ca fiind străini sau dușmani și apoi supunerea acestora la tratamente inumane sau discriminatorii implică pericole concretizate în mod dramatic în conflicte pretutindeni în lume.

Link: <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/QualityIsNotEnough.pdf>

RESURSA 2: Politica și Strategia UNICEF privind incluziunea persoanelor cu dizabilități

Sinteză: Politica și strategia UNICEF privind incluziunea persoanelor cu dizabilități reprezintă rezultatul unui proces de consultări care a durat doi ani, la care au participat peste 80 de țări. Prin urmare, aceasta demonstrează accentul pus la nivel mondial pe necesitatea de a identifica modalitățile optime prin care sistemele de educație pot transforma incluziunea în realitate. Această resursă prezintă un cadru și o „hartă”, bazate pe dovezi credibile, care pot fi utilizate ca sursă de informații, idei și sprijin în ceea ce privește principiile esențiale care fundamentează incluziunea în școli.

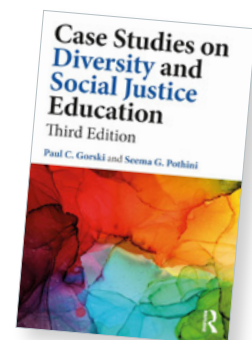
Link: [United Nations Children's Fund, Disability Inclusion Policy and Strategy \(DIPAS\) 2022–2030, UNICEF, New York, December 2022](https://www.unicef.org/dip/2022-2030)

5. Exemple practice

Studiu de caz internațional – Adaptări insuficiente

Redactat de Paul C. Gorski și Seema Pothini pentru volumul “Case Studies on Diversity and Social Justice Education” (Routledge, 2014). Volumul cuprinde peste 30 de studii de caz suplimentare, de la nivelul școlii sau clasei, bazate pe aspecte legate de rasă, clasă socială, dizabilitate/abilitate, gen, orientare sexuală și religie.

Sinteză: O profesoară își duce elevii de clasa a șasea într-o excursie la o rezervație naturală, crezând că acolo există adaptări corespunzătoare pentru elevul cel nou, care folosește cârje deoarece suferă de paralizie cerebrală. Când ajung acolo, constată că adaptările existente sunt insuficiente.

Aspecte de analizat

- Cazul evidențiază, printre altele, diferența dintre egalitate și echitate. Toți elevii sunt invitați să participe la această excursie, ceea ce înseamnă egalitate. Dar, odată plecați, nu toți elevii au acces la aceleași oportunități de învățare, ceea ce constituie o inechitate evidentă. Adaptările optime ar trebui să asigure experiențe echitabile, nu egale. Gândiți-vă la modul în care se pot manifesta astfel de diferențe în alte scenarii educaționale.
- Poate fi dificil să faci alegerile necesare pentru a asigura echitatea. Adesea, trebuie analizate numeroase aspecte, inclusiv ceea ce Sonia Nieto a denumit “*contextul sociopolitic al școlarizării*”. Poate fi tentant să luăm acest eveniment și să afirmăm: “*E doar o excursie, ce mare lucru dacă Justin este separat de restul clasei, astfel încât toți ceilalți elevi să se poată bucura de drumeție?*” Dar, dacă facem un pas în spate și ne gândim în termeni mai generali la această situație, constatăm că elevii ca Justin se confruntă adesea cu astfel de mici incidente, frânturi de inechitate, care, laolaltă, alcătuiesc o experiență școlară plină de excluderi. Astfel, este important să analizăm evenimente unice de acest fel în contexte mai largi.
- Poate că doamna Thurston s-a simțit obligată să abordeze acest aspect separat, doar cu Justin și cu doamna Parsons, însă este important să realizăm că ar fi trebuit să îl discute cu toți elevii. Implicându-i într-un proces de dezvoltare a comunității și de rezolvare de probleme, le-ar demonstra că Justin constituie parte integrantă a comunității. Poate că un capitol ulterior va încuraja elevii să analizeze și alte modalități prin care se manifestă inechitățile, poate chiar evaluându-și propriile comunități.
- Deși doamna Thurston a fost atentă și a telefonat la rezervație să întrebe dacă există adaptări pentru deficiențele motorii, a considerat că este de la sine înțeles că Justin se va bucura de experiența de învățare alături de colegii săi, atunci când doamna Parsons a informat-o că există adaptări. Această situație arată o atitudine neinformată (rezultată din propriile experiențe de viață) pe care doamnele Thurston și Parsons, precum și alte persoane fără probleme de mobilitate, o manifestă când observă anumite diferențe, dar este posibil să nu le înțeleagă pe deplin. Dacă doamna Thurston ar fi solicitat clarificări privind adaptările existente, nu ar mai fi fost surprinsă la sosirea în rezervație. Mai mult, ar fi putut preîntâmpina dificultățile pregătind un plan alternativ, mai echitabil, pentru toți elevii săi.

Temă de reflecție (România)

Doamna Eliza Pop este profesor pentru învățământul primar la o școală mică dintr-o zonă rurală din România. Este profesor calificat și a participat la numeroase activități de

formare pe tema educației incluzive. Este foarte preocupată să își sprijine toți elevii, fiind foarte atentă să răspundă nevoilor acestora.

Atunci când a fost invitată să le vorbească colegilor de la o școală vecină despre gestionarea diversității în clasă, datorită respectului profesional de care se bucură, a pornit de la următoarele prezumții: „Pentru mine, toți copiii sunt egali. Și nu tratez pe nimeni diferit, nu fac diferențe între ei, deoarece în ochii mei sunt toți la fel: sunt elevii mei dragi!”.

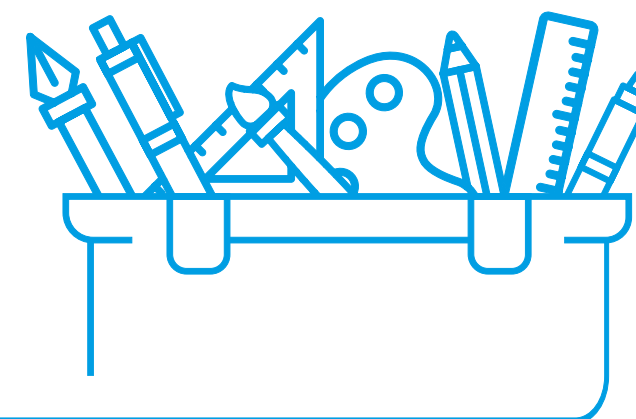
Întrebări: analizați abordarea pedagogică propusă mai sus. Perspectiva d-nei Pop concordă cu percepțiile dvs. privind gestionarea diversității în clasă? Știm că „fiecare elev contează și contează în mod egal”, dar ce altceva contează în abordarea diferențelor dintre elevi și în susținerea șanselor egale ale acestora de a-și împlini potențialul?

6. Implicații pentru întreaga școală

- Dezvoltați o cultură a incluziunii și a valorizării diversității.
- Implicați-vă proactiv în promovarea echității, ca abordare la nivelul întregii școli, pledați consecvent pentru incluziune.
- Oferiți personalului școlii oportunități de formare pentru a putea interacționa activ cu elevii și răspunde nevoilor specifice ale acestora.
- Interacționați cu întreaga comunitate, pentru a sprijini și a pune în valoare diversitatea.

Resurse suplimentare

Link: [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Welcoming Diversity in Learning Environment, Teachers Handbook for Inclusive Education, Paris, 2022](https://www.unicef.org/dip/2022-2030)

CAPITOLUL 2

Crearea unei școli incluzive, rolul profesorului și al conducerii

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

O educație incluzivă eficientă presupune implicarea tuturor profesorilor și angajamentul conducerii instituției. În absența unei astfel de abordări „la nivelul întregii școli”, întregul proces se blochează într-un ciclu repetitiv: nu există o viziune colectivă și, în plus, se consideră că responsabilitatea pentru elevii cu CES și/sau cu dizabilități revine doar câtorva specialiști. Întregul sistem are nevoie de o schimbare de orientare, astfel încât „incluziunea să fie treaba tuturor”. De asemenea, este important să înțelegem că „educația incluzivă” nu înseamnă doar intervențiile pentru elevii cu CES și/sau cu dizabilități. Introducerea unei practici incluzive la nivelul întregii școli pentru *toți* copiii va conduce la o implicare mai profundă a elevilor care aparțin și altor categorii vulnerabile, cum sunt cele definite de etnie, limbă, gen și statut socio-economic.

Una dintre întrebările cel mai frecvent adresate de cei care consideră că practica incluzivă este dificil de pus în aplicare, reflectă opinia conform căreia incluziunea are impact negativ asupra procesului de învățare pentru ceilalți copii. Această afirmație nu este susținută de dovezi la nivel internațional. Beneficiile unei abordări incluzive sunt recunoscute de rezultatele activităților de cercetare extinse de-a lungul a peste două decenii, după adoptarea Declarației de la Salamanca și a Cadrului general de acțiune în domeniul educației speciale (1994). O sinteză

a dovezilor (din 280 de studii efectuate în 25 de țări) realizată de cercetătorii de la Universitatea Harvard în 2017 a evidențiat beneficiile, atât la nivel individual, cât și pentru întreaga școală. Aceasta a arătat absența unor date credibile care să demonstreze că achizițiile elevilor fără cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități au fost afectate în mod negativ de incluziune. Raportul afirmă că „(...) cercetările au demonstrat că, în general, incluziunea elevilor cu dizabilități în clasele tipice nu este dăunătoare pentru cei fără dizabilități și poate chiar conferi anumite beneficii academice și sociale. (...) Analize recente au constatat că, în majoritatea cazurilor, impactul școlarizării într-o clasă incluzivă asupra elevilor fără dizabilități este fie neutru, fie pozitiv.”

Conducerea și profesorii școlii constituie factori esențiali ai procesului de creare a unei „culturi incluzive”. Fără implicarea deplină a acestora, progresul către o școală incluzivă va fi lent și va rămâne axat pe probleme, nu pe oportunități. Concepțiile actuale sugerează că este poate mai util să ne gândim la modalități prin care pot fi identificate și extinse acele practici de educație incluzivă care se bucură de succes, decât să ne concentrăm asupra deficiențelor.

2. Probleme comune ale profesorilor în crearea unei școli incluzive

Dezvoltarea profesională

Formarea profesională inițială a profesorilor nu cuprinde nicio instruire pe tema creării unei școli incluzive. Programele de formare profesională continuă abordează doar în foarte mică măsură această temă. Crearea unei școli incluzive nu este responsabilitatea specialistului în psiho-pedagogie specială sau a liderilor în domeniu. Aceasta trebuie să vină din partea conducerii și a profesorilor școlii.

Diferențierea curriculumului

Adesea, absorbiți de dificultatea demersului în care suntem angrenați, nu mai vedem micile victorii deja obținute. Numeroase școli deja pun în aplicare ajustări pentru elevi, ca practică zilnică. Poate fi vorba despre soluții foarte simple, de exemplu, gruparea elevilor în funcție de abilități. După ce adoptă o practică, școala o poate extinde pentru a include mai mulți elevi, de exemplu, formând grupuri mixte de elevi cu abilități diferite, pentru a-i sprijini. Aceste măsuri nu necesită timp sau resurse suplimentare, dar

încep să schimbe atitudinea în cadrul școlii, contribuind la caracterul incluziv.

Aspecte organizaționale

Adesea, școlile cad pradă rutinei din punctul de vedere al organizării, și, din când în când, este bine să ne oprim și să verificăm dacă procedurile respective mai sunt adecvate scopului. Problema comună aici este că, prin schimbări simple aduse modului în care vorbim sau ne organizăm, școlile noastre pot face ca un elev și familia sa să se simtă incluși sau, dimpotrivă, excluși. Când ați analizat ultima dată structurile organizaționale ale clasei dumneavoastră? Există mici schimbări care, puse în aplicare, ar putea avea impact asupra sentimentului de incluziune al unui elev?

Siguranță

Crearea unor școli incluzive presupune și asigurarea unui mediu de învățare sigur și propice pentru cei din școală. Unii copii pot avea comportamente care pot fi considerate periculoase. Aveți un plan de siguranță pentru dvs., clasa dvs. și personalul de sprijin? Școala dumneavoastră a instituit politici solide, cu instrucțiuni clare, pentru a sprijini incluziunea elevilor dificili și complecși?

Este important ca practicile incluzive să nu creeze un stres suplimentar pentru profesor sau clasă, prin urmare, este esențial să se instituie politici și practici pe care să le cunoască toată lumea.

Familia

Înainte de a ajunge în școala și în clasa dumneavoastră, toți copiii au avut un parcurs, alături de familie sau de cei lângă care cresc. Pentru familiile care au un copil cu

dizabilități sau cu nevoi complexe, parcursul este adesea spinos și lipsit de sprijin. Unele familii se îndreaptă către școală pentru acest sprijin. Școlile incluzive creează sisteme care pot sprijini familiile atât în cadrul școlii, cât și recomandându-le servicii furnizate de alte instituții de specialitate. Pe de altă parte, există și familii greu de mobilizat, care oferă în foarte mică măsură sprijin școlii sau profesorului de la clasă. Toate aceste aspecte trebuie echilibrate.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

- Nu este deloc ușor să îți schimbi mentalitatea, nici pe a celor din jur, progresele se realizează pas cu pas.
 - Pasul 1 – Fiecare elev din clasa dumneavoastră merită timpul și eforturile dumneavoastră pedagogice. Nu așteptați intervenția specialistului – gândiți-vă la ce puteți face pentru a schimba în bine situația elevului cu nevoi suplimentare.
 - Pasul 2 – Elevul nu este doar un diagnostic. Colaborați cu familiile și cu specialiștii pentru a crea măsurile de sprijin și serviciile adecvate nevoilor acestui elev.
 - Pasul 3 – Concentrați-vă asupra punctelor forte și intereselor elevului, ca punct de pornire în planificarea proceselor didactice.
- Cunoașteți-vă elevii. Evaluați elevii în prealabil pentru a vă asigura că puteți planifica fiecare unitate de învățare, asigurând oportunități de învățare pentru toți.
- Creați un mediu de învățare calm și propice, care să sprijine toți elevii în procesele de învățare. Afișați orarul și informațiile esențiale în mod vizibil și accesibil pentru toți elevii.
- Managementul clasei este important pentru o clasă incluzivă. Asigurați-vă că aveți un sistem incluziv, pe care îl pot accesa toți elevii, cu sentimentul că fac parte din acest sistem. În cadrul acestui sistem, confirmați definirea cu claritate și cunoașterea unor standarde minime de comportament. Atunci când definiți standardele împreună cu elevii, le oferiți o modalitate pozitivă de a-și exprima opiniile. Păstrați cu consecvență aceste standarde minime. Tratați în mod sensibil orice perturbare de mică amploare și creați oportunități de a asculta elevii.
- Aplicați o abordare „etapizată” privind învățarea. O astfel de abordare, deși vizează același subiect și, prin urmare, este adecvată vârstei și nivelului curricular, are mai multe puncte de intrare și ieșire, astfel încât elevii să poată învăța potrivit capacității fiecăruia. Astfel, se promovează standarde înalte privind rezultatele, într-un mediu propice învățării.

4. Resurse selectate

RESURSA 1: Institutul Australian de Formare a Corpului Didactic – Accentul pe educația incluzivă – Metodica predării la elevii cu dizabilități

Sinteză Această resursă exemplifică modul în care sistemele de educație din Australia au transpus legislația și politicile în strategii practice și exemple pentru profesori și personalul din conducerea școlii. Ea include link-uri către materiale video și fișe informative, astfel încât profesorii și personalul din conducerea școlii să poată transpune teoria în practică.

Link: <https://www.aitsl.edu.au/research/spotlights/inclusive-education-teaching-students-with-disability>

RESURSA 2. Cum arată o școală incluzivă

Sinteză Fișă informativă a Ministerului Educației din Noua Zeelandă, cuprinzând informații ușor de utilizat atât pentru profesori, cât și pentru personalul din conducerea școlii, în demersul de creare a unei școli incluzive. Resursa conține informații concrete, precum și o secțiune despre cum pot fi transpuse conceptele în realitate. La final sunt prezentate exemple de școli incluzive.

Link: <https://www.education.govt.nz/assets/Documents/School/Inclusive-education/WhatanInclusiveSchoolLooksLikeSep2014.pdf>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Macedonia și Portugalia)

Prezentare generală a materialului UNESCO – A Guide for Ensuring Inclusion And Equity In Education (Ghid privind asigurarea incluziunii și echității în educație) (2017)

O abordare în echipă privind incluziunea în Macedonia (p35)

O profesoară din Macedonia explică: „Școala noastră are o politică de acceptare a tuturor copiilor, indiferent de mediul din care provin. Politica incluzivă a școlii s-a dezvoltat în timp: mediul nostru pozitiv, caracterizat prin acceptare, este rezultatul unui proces îndelungat de învățare și schimbare... Toți profesorii au obligația să învețe despre educația incluzivă

prin intermediul atelierelor de lucru și al sistemului de mentorat. Dacă dorim producerea unor schimbări, tot personalul școlii trebuie să fie informat. Ne dorim ca toți membrii școlii noastre să își îmbogățească profilul de dezvoltare profesională, să se străduiască în mod constant să învețe mai mult și să se perfecționeze... Directorul școlii, pedagogul și psihologul sunt implicați în observarea activității profesorilor. De asemenea, avem lecții deschise, în cadrul cărora colegii pot asista și își pot observa reciproc activitatea didactică. Ne întâlnim pentru a discuta despre toți elevii noștri, nu doar despre cei identificați ca având cerințe educaționale speciale”. Reflectând asupra modului în care a progresat școala în direcția incluziunii, adaugă: „Încă nu avem toate răspunsurile. Încă ne confruntăm cu multe provocări. Depunem eforturi pentru a planifica în mod eficient procesul de învățare pentru fiecare copil, dar nu reușim întotdeauna”. Acest exemplu demonstrează că dezvoltarea practicilor incluzive este un proces care presupune sprijin constant, continuu pentru a fi eficient.

Elevii își ajută profesorii să inoveze în Portugalia (p36)

„În școala noastră, diversitatea este văzută acum ca o oportunitate, atunci când este abordată în mod colaborativ. Datorită schimbului de idei și activităților de cercetare în echipă, din problemă, diversitatea se transformă în provocare.” Acestea sunt comentarii tipice ale profesorilor de la Escola Secundária Pedro Alexandrino (ESPA), o școală gimnazială din Lisabona. Pentru acești profesori, diversitatea constituie un aspect central al activității de zi cu zi. În ultimii ani, școala a depus numeroase eforturi pentru a reflecta această diversitate. Un astfel de demers a constat în constituirea unor echipe de câte trei profesori care se sprijină reciproc pentru a analiza modalități prin care să își facă lecțiile cât mai incluzive. De exemplu, una dintre echipe s-a concentrat pe următoarea întrebare: Participă toți elevii la toate sarcinile de lucru de la orele noastre? Constatările desprinse în urma acestor activități i-au determinat să analizeze modalități prin care elevii devin parteneri în procesele didactice și participă la planificarea și, uneori, chiar la predarea lecțiilor. Profesorii au constatat că, datorită colaborării cu colegii și cu elevii, au ajuns să se gândească la noi modalități de a răspunde optim diversității elevilor. De asemenea, au căpătat mai multă încredere, pentru a experimenta diferite practici didactice.

Care sunt punctele forte ale acestor studii și ce a fost util până acum?

Puncte forte: Demonstrează că și alte țări au parcurs acest proces și că profesorii se află în prima linie a acestei schimbări de mentalitate. Atitudinea conducerii școlii este esențială pentru un rezultat pozitiv, iar rezultatele cele mai bune se obțin atunci când abordarea este adoptată la nivelul întregii școli. Colaborarea, sprijinul, reflecția și analiza constituie factori importanți pentru o școală incluzivă, astfel încât caracteristicile incluzive să poată fi menținute de-a lungul timpului. Mai sunt încă multe de învățat, iar abordarea deschisă, axată pe dezvoltare, este esențială pentru ca succesul să fie de durată..

Ce a fost util: Conlucrarea, colaborarea între profesori, faptul că rezolvă probleme împreună, prin analiza lecției. Menținerea accentului pe incluziune, echitate și diversitate, ca abordare la nivelul întregii școli.

Ce nu a fost util: O mentalitate închisată; lipsa disponibilității de a adapta și de a adopta o planificare care să reflecte nevoile de învățare; absența unui mediu de învățare accesibil, care oferă sprijin.

Care este obiectivul și de ce este important? Care este obiectivul și de ce este important? În toate țările, profesorii reprezintă cea mai costisitoare și, potențial, cea mai redutabilă resursă din sistemul de educație. Prin urmare, dezvoltarea corpului didactic este esențială, în special în țările în care resursele materiale sunt relativ precare. Pe măsură ce sistemele devin din ce în ce mai incluzive, dezvoltarea profesională capătă tot mai multă importanță, având în vedere noile provocări majore cu care se confruntă profesorii din școlile de masă, care trebuie să răspundă la o diversitate mai mare de nevoi ale elevilor. Profesorii din învățământul special au nevoie, de asemenea, de dezvoltare profesională continuă, pe măsură ce constată că anumite aspecte esențiale ale activității lor se modifică fundamental.

Dovezile din exemplele ilustrate aici, precum și din alte exemple internaționale, ne arată că dezvoltarea profesorilor pentru educația incluzivă trebuie:

1. Să se producă în principal în sălile de clasă, unde se dezvoltă practicile.
2. Să valorifice expertiza disponibilă în cadrul școlii, în baza relațiilor cu cunoștințele existente.
3. Să creeze spații ale cooperării, în care profesorii să poată planifica împreună, să împărtășească idei și resurse și să aibă ocazia de a se observa reciproc în cadrul activităților.
4. Să implice profesorii în crearea unui limbaj comun al practicii, care să îi ajute să reflecteze individual asupra propriilor modalități de lucru, asupra conceptelor pe care se sprijină acțiunile întreprinse și asupra modalităților de îmbunătățire.

Schimbul de practici între colegi constituie un mijloc eficient de încurajare a dezvoltării corpului didactic. Este important ca profesorii să fie încurajați să colaboreze cu colegii și să îi sprijine, să reflecteze asupra practicilor acestora și să clădească cunoștințe și competențe „de echipă”. Însă, în anumite cazuri, practicile comune se pot transforma în închistare, nemaexistând imboldul de a identifica noi modalități de a răspunde în situații dificile. Cercetările sugerează că această problemă poate fi evitată prin consultarea și identificarea opiniilor diferiților actori implicați. Astfel, pot fi reunite ideile specialiștilor, perspectivele elevilor și ale familiilor acestora și cunoștințele cercetătorilor, pentru a pune sub semnul întrebării anumite practici, pentru a stimula un nou mod de gândire în cadrul școlii și pentru a încuraja experimentarea unor scheme creative de implicare a elevilor.

Link: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>

Temă de reflecție (România)

O comunitate de profesori dintr-o școală rurală organizează un atelier de lucru pe tema educației incluzive. Unul dintre profesori a prezentat o lucrare despre integrarea elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități, argumentând că felul în care se comportă acești elevi distrage atenția celorlalți și are impact negativ asupra performanțelor școlare ale colegilor. De asemenea, a susținut că elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități au nevoie de mai multă atenție din partea profesorului, în detrimentul colegilor lor. A început o dezbatere, unii dintre profesorii participanți contrazicând aceste afirmații. „Este adevărat, au spus aceștia, astfel de comportamente diferite cer mai multă atenție și implicare

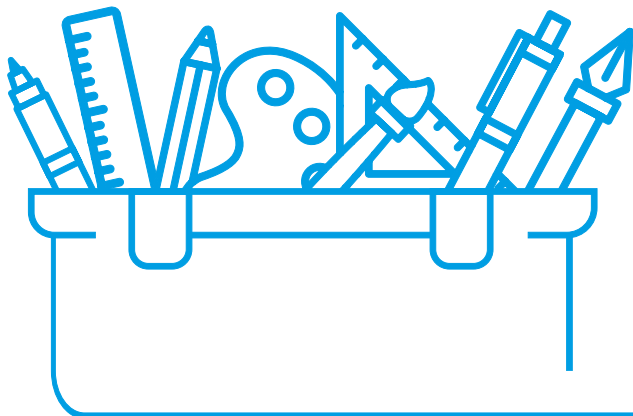

din partea profesorului. Dar acesta este motivul pentru care avem nevoie de abordări individualizate în educație”. Și, ca argument final: „toți elevii au dreptul de a fi educați în școli de masă”. „Atunci când le putem oferi toate condițiile pentru ca toți să se bucure de o stare de bine și să progreseze”, a venit răspunsul celeilalte tabere.

Întrebări: Care este părerea dumneavoastră, având în vedere contextul descris? Din experiența dumneavoastră, elevii care se confruntă cu dificultăți sau dizabilități care impun adoptarea unor măsuri educaționale speciale pentru ei, afectează restul clasei? Dacă răspunsul dumneavoastră este afirmativ, cum putem preveni o astfel de situație? Considerați că lipsa sprijinului adecvat afectează grav abordarea incluzivă în clasă, până la punctul în care poate face procesul ineficient pentru toată lumea?

6. Implicații pentru întreaga școală

Dezvoltarea practicilor incluzive în clasă presupune sprijinirea profesorilor, prin angajamentul ferm și manifest al conducerii școlii. Directorul școlii, în special, are un rol esențial în promovarea și menținerea unei culturi incluzive în întreaga școală. În școlile care dau dovadă de eficiență

în dezvoltarea unei abordări incluzive pentru toți elevii, conducerea se implică direct în acest sens și încurajează punerea în aplicare a practicilor incluzive. Acestea includ:

Dezvoltarea profesională

Crearea unei școli incluzive este un exercițiu de schimbare. După cum știe orice lider, în orice școală, schimbarea trebuie să fie bine planificată și trebuie să fie acceptată de cât mai mulți membri ai personalului. Ce faceți, ca școală, și cum puteți valorifica aceste aspecte pentru a deveni o școală incluzivă? Înainte de a căuta resurse pentru activități de formare profesională care să sprijine schimbarea culturii, care sunt micile progrese care pot fi obținute și promovate pentru a convinge personalul că abordarea este benefică?

Diferențierea curriculum-ului

În calitate de lider, dați tonul schimbărilor în modul în care este abordat și susținut curriculum-ul. Le puteți acorda profesorilor permisiunea de a adapta și adopta anumite elemente, în funcție de nevoile elevilor. Este o capcană să considerați că toți elevii ar trebui să realizeze același obiectiv sau rezultat. Există elevi care nu vor atinge niciodată aceste rezultate de referință în intervalul de timp dat, cum pot fi sprijiniți prin intermediul sistemului pe care îl puteți influența?

Aspecte organizaționale

Aspectele care țin de structura organizatorică sunt stabilite și gestionate de conducerea școlii. Profesorii își pot analiza propriile clase, iar conducerea școlii poate crea cel mai bun mediu incluziv posibil, cu resursele pe care le are la dispoziție. În crearea unei școli incluzive, factori precum stabilirea orarului, un mediu sigur, disponibilitatea infrastructurii constituie aspecte prin care conducerea școlii poate aduce o contribuție importantă.

Siguranță

O școală incluzivă are politici și practici astfel încât întregul personal, elevii și familiile acestora să se bucure de susținere într-un mediu de lucru și de învățare sigur. Analiza politicilor și practicilor existente din perspectiva incluziunii ar putea ajuta personalul școlii să se simtă mai încrezător că se poate ocupa de mai mulți elevi din școala dumneavoastră.

Familiiile

Ce măsuri există în prezent în școala dumneavoastră pentru sprijinirea familiilor elevilor? Ați putea face mai mult? Cum primiți feedback constructiv din partea părinților elevilor? Organizarea unor întâlniri o dată sau de două ori pe an ar putea ajuta echipa de conducere a școlii să înțeleagă ce este important pentru familii.

Resurse suplimentare

Link: <https://www.aitsl.edu.au/research/spotlights/inclusive-education-teaching-students-with-disability>
Link: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>
Ehir, T, Pascucci, S. & Pascucci, C. (2017) *A Summary of Evidence on Inclusive Education*. Instituto Alana/Harvard University. Available at: https://alana.org.br/wp-content/uploads/2016/12/A_Summary_of_the_evidence_on_inclusive_education.pdf

CAPITOLUL 3

Implicarea părinților și a familiilor

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională

1. Introducere

Un volum substanțial de cercetări și de dovezi din practică arată că dezvoltarea unor parteneriate eficiente cu părinții pentru a îmbunătăți învățarea și dezvoltarea elevilor conduce la rezultate semnificative pentru elevi, chiar și în cazul în care se iau în considerare factori precum sărăcia și apartenența la categorii dezavantajate. S-a demonstrat că implicarea efectivă a părinților constituie un element fundamental al promovării învățării în cazul elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități.

2. Probleme comune ale profesorilor atunci când lucrează cu părinții și familiile

Există anumite principii de bază pentru o interacțiune eficientă între profesori, părinți și familiile elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități. Astfel, profesorii trebuie să înțeleagă că:

- Părinții au cunoștințe vitale și unice despre nevoile propriilor copii.
- Dezvoltarea unei relații bazate pe încredere și respect reciproc cu părinții este factorul fundamental al parteneriatului dintre profesori și părinți/familii.
- În prealabil, dar și în timpul discuțiilor despre dezvoltarea și progresele școlare ale elevului, trebuie avuți în vedere mai mulți factori.

- Toți profesorii își pot dezvolta atitudinile și abilitățile necesare pentru a clădi o relație de lucru pozitivă cu părinții și familiile.

În plus, profesorii trebuie să înțeleagă faptul că acest aspect al muncii lor nu constituie doar o activitate suplimentară valoroasă, dar mai ales, este un factor esențial, pentru a se asigura că elevul beneficiază de sprijin în mod concertat, în cadrul unor eforturi în care toți cei implicați au un scop comun, o înțelegere și acțiuni comune.

Părinții, ca și elevii cu care lucrează profesorii, aduc propria individualitate în interacțiunile dintre școală și mediul familial. Fiecare dintre ei are un set unic de valori, convingeri, atitudini, propriul istoric, propria poveste. Toți profesorii trebuie să conștientizeze și să înțeleagă acești factori. Acest lucru va contribui la clădirea unor relații pozitive cu părinții și familiile. Este un demers complex, care implică paliere multiple:

Aspectele individuale ale familiilor cu care veți interacționa

Sursa diagramei: 4 Children (Guide_for_working_with_parents_of_children_with_SEND.pdf)

Gestionarea acestui set complex de caracteristici și relații personale este un demers deloc simplu. Necesită consecvență din partea tuturor profesorilor și planificare strategică.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

- **Implicați părinții, pentru a vă furniza informații despre propriul copil înainte de a începe să lucrați cu acesta.** Puteți utiliza anumite materiale auxiliare, de exemplu un profil al copilului (1 pagină). Dați-le exemple de aspecte pe care le-ar putea preciza despre copilul lor.
- **Asigurați-vă că adresați acele întrebări care vă vor ajuta să obțineți informațiile de care aveți nevoie.**
- **Dacă este posibil, amenajați „spațiul părinților”, un loc confortabil pentru părinții care își așteaptă sau își aduc copiii și îi ajută să se instaleze.** Acesta le poate oferi părinților ocazia să se cunoască, să bea cafeaua împreună etc.
- **Stabiliți o structură a discuțiilor cu părinții despre problemele de zi cu zi.** Încurajați părinții să vă povestească despre copilăria elevului, despre vacanțele în familie etc.
- **Astfel, vă va fi mai ușor dacă, ulterior, va trebui să abordați teme sensibile.**
- **Cereți părinților să contribuie periodic la păstrarea evidențelor.** Fiți creativi!! Utilizați jurnale, fotografii însoțite de comentarii, stabiliți activități de efectuat acasă.
- **Încurajați incluziunea implicând părinții în activități de voluntariat și strângere de fonduri, descurajați „biserițele”. Întocmiți o listă cu abilitățile părinților, întrebați-i cum cred ei că pot sprijini școala.**
- **Ascultați cu atenție ce au de spus părinții despre copilul lor, înțelegând faptul că nimeni nu îl cunoaște mai bine decât ei.** Întrebați dacă puteți adăuga comentariile lor la profilul copilului.
- **Comunicați-le evenimentele pozitive ale zilei prin scurte note, fotografii, prin e-mail, prin mesaje telefonice.**
- **Organizați periodic evenimente pentru părinți și copii, de exemplu, o excursie sau un picnic; încercați să derulați în weekend, astfel încât să poată participa toți părinții.**
- **Încurajați dialogul deschis și onest și abordați problemele și dificultățile în aceeași zi în care survin; în acest scop, poate fi necesar să vă rezervați timp pentru a vă întâlni cu părinții**
- **Asigurați-vă că părinții știu ce se întâmplă în cadrul școlii; utilizați un buletin informativ (important pentru părinții care lucrează) și un panou de anunțuri.**
- **Indicați părinților care sunt prietenii copilului lor și încurajați întâlnirile de joacă. Unii părinți sunt bucuroși să centralizeze și să distribuie datele de contact ale tuturor.**

4. Utilizarea resurselor selectate

RESURSA 1. Implicarea Părinților și Familiilor

Descrierea resursei Resursa de față a fost elaborată pentru a oferi profesorilor din toate școlile, dar și altor specialiști care sprijină elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități un ghid practic privind interacțiunile pozitive cu părinții. Profesorii pot utiliza această resursă pentru a îmbunătăți calitatea relațiilor cu părinții și pentru a încuraja participarea acestora în procesele de învățare ale propriilor copii în școală. Resursa cuprinde o gamă largă de activități practice, care pot fi adaptate pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice.

Link: <https://education.gov.scot/resources/engaging-parents-and-families-a-toolkit-for-practitioners/>

RESURSA 2. Cartonașe de conversație

Descrierea resursei Cartonașele pot fi utilizate în interacțiunile cu părinții și familiile pentru a încuraja acele discuții care le vor da profesorilor posibilitatea să înțeleagă mai bine viața elevilor și modul în care reacționează aceștia în anumite situații. Cartonașele sunt utile în special pentru părinții elevilor cu autism. Acestea acoperă o gamă largă de scenarii obișnuite pentru tineri și părinții acestora. Pot fi adaptate cu ușurință, pentru a fi utilizate și cu alți elevi cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități.

Link: <https://www.positivepartnerships.com.au/uploads/PDF-files/Conversation-Cards-English.pdf>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Australia)

Elevul H, având o dizabilitate fizică și de comunicare, începe să frecventeze o școală de masă. Școala nu s-a consultat atent cu familia și a asigurat anumite adaptări pentru acest copil, pornind de la simple presupuneri.

Elevul H a beneficiat de:

- Sprijin 1:1 permanent, asigurat de profesor itinerant și de sprijin, precum și de un asistent personal.
- Orarul integral al zilei, afișat vizibil, pentru a asigura predictibilitatea.
- Pauze de mișcare programate la fiecare 30 de minute pentru optimizarea capacității de concentrare.

Aceste elemente de sprijin pot părea rezonabile, însă de unde știm că sunt necesare toate? Acum, că au fost deja instituite, cum va afla școala de ce are nevoie în mod real acel elev pentru a fi cât mai independent cu putință în procesul de învățare?

Acum, să presupunem că școala s-a consultat cu familia și a instituit anumite strategii și instrumente pentru ca elevul să poarte cu dreptul în viața școlară. Apoi, pe parcursul anului, reprezentanții școlii au continuat să se întâlnească cu familia și cu elevul pentru a discuta strategiile aplicate și viitoarele ajustări.

Studentul H:

- Sprijin 1:1 permanent, asigurat de profesor itinerant și de sprijin, precum și de un asistent personal.
 - Această măsură a fost necesară de la bun început și pentru tot restul școlarizării elevului, pentru a-i asigura accesul fizic pe tot parcursul zilei.

- Cu timpul, personalul școlii s-a retras, atunci când a fost posibil, pentru a permite elevului să preia inițiativa în procesul de învățare și în interacțiunile cu colegii.
- Orarul integral al zilei, afișat vizibil, pentru a asigura predictibilitatea.
 - Măsura nu a fost implementată de la începutul anului.
 - După 6 luni, a fost implementat un program „un-doi-trei” pentru a-l ajuta să se familiarizeze cu rutinele.
 - Treptat, utilizarea acestui instrument s-a redus, până când a devenit necesară doar în cazul unor schimbări majore de personal sau de orar.
- Pauze de mișcare programate la fiecare 30 de minute pentru optimizarea capacității de concentrare.
 - Inițial, au fost necesare pauze de mișcare la fiecare 15 minute.
 - Pauzele de mișcare au fost treptat reduse, întâi o dată la 30 de minute, apoi de câteva ori pe parcursul zilei și, în cele din urmă, doar la cererea elevului.

După cum am menționat mai sus, o școală dispusă să învețe de la familie și de la copii se asigură că elevii nu sunt împovărați inutil cu intervenții, modificări și măsuri de sprijin de care nu au nevoie. De asemenea, personalul școlii nu utilizează instrumente și nu desfășoară activități care nu sunt benefice pentru elev și care pot deveni factori care distrag atenția sau pun obstacole în calea progresului elevului. În perspectivă anticipativă, ne putem asigura că elevii sunt capabili să dețină controlul asupra proceselor de învățare, autoreglare și a interacțiunilor cu colegii, cu o școală dispusă să înțeleagă cerințele elevului și să își adapteze strategiile în beneficiul evoluției sociale și academice continue a elevului.

Link: <https://inclusiveschoolcommunities.org.au/resources/toolkit/parent-perspective-tool-1-learning-and-working-student-and-family>

Puteți citi blogul Michaeliei despre fiul ei, Harry, care a suferit un traumatism cranio-cerebral grav la vârsta de 11 luni și despre parcursul familiei sale <https://givetheboyachance.wordpress.com/about/>

Temă de reflecție (România)

Un director de școală a fost rugat să medieze o discuție tensionată dintre o profesoară și un grup de părinți ai elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități repartizați în clasa acesteia. Profesoara a fost acuzată că îi ignoră în mod constant pe cei trei elevi cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități, că nu le adresează deloc întrebări și că îi izolează în spatele clasei. „Nu sunteți cadre didactice, a răspuns ea, așa că nu vă permit să îmi dați mie sfaturi despre cum ar trebui să îmi proiectez activitățile la clasă. Ar trebui să vă vedeți de rolul de părinte și să lăsați educația la clasă pe seama celor pregătiți pentru astfel de atribuții”. „Dar nu păreți pregătită să vă îndepliniți în mod adecvat aceste atribuții”, au reacționat părinții.

Întrebări: Ce ați face într-o astfel de situație dacă ați fi în postura de: profesor, director de școală sau părinte? Cum putem media astfel de interacțiuni pentru a sprijini mai bine elevii, potrivit nevoilor acestora?

6. Implicații pentru întreaga școală

Principiul cel mai important în interacțiunea cu părinții și familiile în vederea promovării incluziunii este că trebuie să implicați în acest proces toți părinții și toate familiile. Este esențial ca informațiile esențiale privind cerințele

educaționale speciale și/sau dizabilitățile și incluziunea elevilor care se confruntă cu bariere specifice să fie comunicate părinților elevilor care nu sunt afectați de astfel de provocări. Acest lucru este foarte important în crearea unei culturi mai incluzive în cadrul școlii.

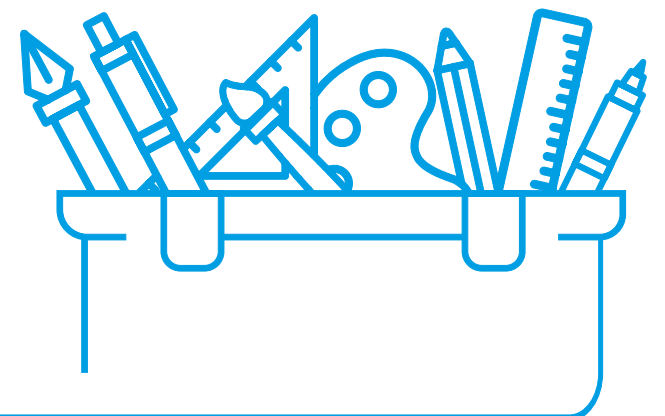
Școlile trebuie să planifice în mod proactiv interacțiuni eficiente cu părinții elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități. Este posibil ca unii dintre aceștia să fie reticenți față de o astfel de implicare, din mai multe motive. În ciuda acestui fapt, trebuie depuse eforturi în mod repetat și consecvent pentru a interacționa și cu acești părinți. Există numeroase cercetări care evidențiază beneficiile implicării pozitive a tuturor părinților.

De exemplu, unele școli au încercat să dezvolte relații de colaborare fructuoase prin:

- **Includerea periodică a unor sesiuni specifice pe ordinea de zi a ședințelor de personal, în cadrul cărora profesorii își pot exprima îngrijorările sau pot discuta despre fiecare elev cu cerințe educaționale speciale sau cu dizabilități.**
- **Sprijinul acordat de profesori cu experiență, care petrec un anumit interval de timp în fiecare clasă sau grupă, discutând cu profesorul și observând elevul.**
- **Crearea unui „spațiu al părinților” în care părinții elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități pot întâlni alți părinți care se confruntă cu situații similare.**
- **Întâlniri cu părinții alături de persoane pe care aceștia le cunosc și pot avea influență pozitivă asupra lor.**
- **Organizarea unor oportunități de dezvoltare profesională și schimb de competențe și cunoștințe privind activitățile cu părinții și familiile**
- **Includerea problematicii cerințelor educaționale speciale și/sau dizabilităților și a relațiilor cu părinții pe ordinea de zi a fiecărei ședințe a personalului școlii.**
- **Asigurarea faptului că școala contactează părinții/familiiile pentru a le comunica rezultatele elevilor (inclusiv comportamentele pozitive)**

Resurse suplimentare

<https://www.schoolzine.co.uk/engaging-with-SEND-parents>
<https://nasen.org.uk/resources/resilience-development-pack-parent-webcast-first-time-fridays>
<https://nasen.org.uk/resources/resilience-development-pack-parent-webcast-celebrate-sundays>
https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2295/kingfisher_school_-_supporting_children_and_families_with_send

CAPITOLUL 4

Adaptări curriculare pentru procese incluzive de predare-învățare

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afe mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Adaptarea curriculară se referă la acțiunile întreprinse de profesori pentru a răspunde nevoilor elevilor. O modalitate importantă de a realiza acest lucru constă în diferențierea sau adaptarea modului în care pot fi ajustate patru elemente (sau „funcții”) din cadrul procesului de predare-învățare pentru a oferi tuturor elevilor posibilitatea de a face lucruri remarcabile, sub îndrumare și cu sprijin adecvat. Profesori pot ajusta la clasă patru elemente: conținut, proces, produs și mediu de învățare, pentru a face adaptările necesare, astfel încât fiecare elev să își demonstreze succesul școlar. Acțiunile care se circumscriu acestui obiectiv sunt adesea denumite „predare diferențiată” sau „predare adaptivă”. Aceasta este una dintre metodele frecvent aplicate de profesorii din învățământul de masă în eforturile lor de a include toți elevii în activitățile de la clasă.

2. Probleme comune ale profesorilor în realizarea ajustărilor curriculare

Adaptarea curriculum-ului și a predării pentru a răspunde nevoilor elevilor este o componentă fundamentală a „predării de calitate”. Multe dintre abordările utilizate au caracteristici comune. Aplicarea „predării de calitate” la nivelul întregii școli asigură faptul că, în timp, diferențierea și adaptarea curriculumului la nivelul fiecărui elev în parte vor deveni mai puțin necesare. Caracteristicile „predării de calitate” sunt bine-cunoscute și includ:

- Formulări explicite: Nu presupuneți automat că elevii știu sau înțeleg ceva. Explicați clar sarcina de lucru. Ce vreți să învețe elevii? Trebuie să le predați anumiți termeni de vocabular? Oferiți un exemplu sau un model care să le indice cu precizie ce au de făcut.
- Utilizați resurse concrete și vizuale: practice, experimentale, simboluri, imagini și culori; acest aspect este deosebit de important atunci când introduceți un subiect sau un concept nou.
- Reduceți la minimum expunerile (conștientizați complexitatea propriului limbaj și încercați să îl simplificați) și optimizați intervalul alocat interacțiunilor între elevi (discuții reale în perechi, echipe sau chiar cu întreaga clasă, nu doar răspunsuri la întrebările adresate de dumneavoastră).
- Faceți corelații cu aspecte învățate anterior: începeți lecția cu o recapitulare, menționați activități anterioare pe același subiect, utilizați hărți mintale etc. pentru a stabili corelațiile.
- Recapitulați și repetați periodic: puțin și des funcționează mai eficient decât un volum mare de informații prezentate într-o lecție, la care nu se mai revine timp de câteva săptămâni. Imaginați-vă procesul de învățare ca pe o spirală, în care reveniți la un subiect, cu perioade din ce în ce mai lungi între fiecare reluare; această abordare mai este denumită și „metoda spațierii”.
- Asigurați un climat predictibil: acesta sporește sentimentul de securitate, iar securitatea stimulează învățarea. Dacă, de exemplu, predați un concept nou, utilizați activități sau contexte familiare; precizați în mod clar timpul alocat pentru o activitate și oferiți avertismente pe măsură ce se apropie de final; oferiți un exemplu sau un model.
- Structurați sarcinile de învățare: alocați timp pentru trecerea de la o sarcină la alta; atunci când este posibil, schimbați ritmul, schimbați activitatea, acordați pauze; informațiile noi au nevoie de timp pentru a se sedimenta, iar pauzele pot contribui la acest proces.
- Utilizați metode mnemotehnice: de exemplu, stimuli vizuali, cântece și rime, orice funcționează; adesea, elevii găsesc metode proprii utile.
- Modelați procesul pe care îl predați și oferiți elevilor posibilitatea de a pune în aplicare conceptele, sub îndrumare: folosiți abordările etapizate și mentoratul.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Creați o rutină consecventă

Asigurați-vă că structura fiecărei zile este asemănătoare, dar variați sarcinile de lucru în cadrul acestei structuri, pentru ca ziua să rămână interesantă. Pregătiți elevii pentru orice schimbare a rutinei, anunțându-i când urmează o schimbare și incluzând elemente vizuale de sprijin (cum ar fi poveștile sociale) sau alte metode de sprijin, de la caz la caz (cum ar fi activitățile în echipă cu un prieten).

Afișați un orar într-un loc vizibil

Indiciile vizuale (orarele sau panourile) ajută elevii să rețină ce urmează să facă și cum să treacă de la o activitate la alta.

Pregătiți elevii pentru o tranziție viitoare

Elevii pentru care trecerea de la o activitate la alta este dificilă vor fi mai bine pregătiți dacă sunt conștienți că urmează să se întâmple acest lucru. Furnizați elemente care le reamintesc aceste tranziții care urmează să aibă loc, cum ar fi materiale vizuale, cronometre cu numărătoare inversă.

Asigurați un mediu sensibil

Oferiți un mediu sensibil la nevoile elevilor care s-au confruntat cu traume sau experiențe adverse în copilărie.

Încurajați elevii și îndrumați-i în procesul de învățare

Gândiți-vă cum puteți oferi feedback eficient, care poate fi pus în practică, imediat ce elevii învață o activitate sau un comportament. Acesta poate fi redus treptat, pe măsură ce elevii devin mai independenți.

Asigurați o zonă în care elevii se pot liniști
Analizați posibilitatea de a crea o zonă în care

să se poată duce elevii, dacă au nevoie să se liniștească. Acest spațiu ar putea include obiecte care pot ajuta elevul să își autoregleze emoțiile și/sau comportamentul.

Exprimați-vă aprecierea și dorința de a oferi sprijin
Sprijinul și încurajările ajută elevii să obțină rezultate mai bune. Concentrați-vă pe punctele forte ale elevilor și arătați-le că sunt apreciați și sprijiniți.

Sprijiniți elevii pentru a-și exprima opinia, a fi autonomi și independenți

Pentru toți elevii este important să aibă ocazia de a-și exprima preferințele, opiniile și emoțiile, de a face alegeri și de a-și structura propria învățare.

Stabiliți așteptări clare în clasă

Descrieți în mod clar intențiile și așteptările în ceea ce privește învățarea. Cel mai bine funcționează așteptările exprimate simplu și concis, care ajută elevii să înțeleagă ce trebuie să facă (mai degrabă decât ce trebuie să evite) și care sunt trecute în revistă periodic.

Asigurați-vă că activitățile și instrucțiunile sunt formulate concis, clar, astfel încât să trezească interesul.

Astfel, ajutați elevii să se concentreze și să învețe. Pauzele frecvente pot fi, de asemenea, utile.

Gândiți-vă cum pot fi adaptate sarcinile de lucru la diferitele obiective, puncte forte, abilități și profiluri de învățare ale elevilor

În acest scop, puteți oferi exemple concrete, texte simplificate, materiale vizuale, puteți structura sarcinile de lucru în componente mai mici, varia strategiile de predare sau oferi elevilor modalități alternative de răspuns.

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Strategii Didactice Incluzive

Sinteză Aceste strategii bazate pe dovezi își propun să ofere profesorilor o imagine de ansamblu asupra practicilor de predare incluzivă în sprijinul elevilor cu o gamă diversă de abilități și puncte forte. Multe dintre aceste strategii pot fi aplicate cu toți elevii, însă unele sunt pertinente pentru anumite tipuri de elevi. Secțiunea privind strategiile didactice incluzive constituie doar o parte dintr-un set extins de materiale disponibile pentru descărcare.

Link: <https://education.nsw.gov.au/campaigns/inclusive-practice-hub/all-resources/secondary-resources/other-pdf-resources/inclusive-teaching-strategies>

RESURSA 2. Practicile Didactice Incluzive – Instrucțiuni

Sinteză Prezentare adaptată după cartea lui Rachel Cosgrove, care ilustrează cu titlu introductiv diferite

modalități practice de a lucra incluziv. Pentru un punct de pornire bun, trebuie să ne asigurăm că fiecare elev a înțeles clar obiectivele respectivei sesiuni de predare, punând accentul pe furnizarea unor instrucțiuni explicite.

Link: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780429345326/inclusive-teaching-nutshell-rachel-cosgrove>

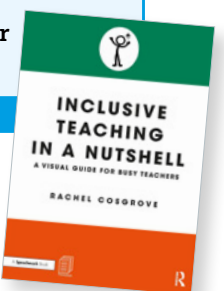
5. Exemple practice

Studiu de caz (Australia)

Povestea lui Sarah

Acest studiu de caz descrie experiența lui Sarah în clasă. Sarah este o elevă de gimnaziu care prezintă comportamente asociate cu ADHD. Practica descrisă prezintă anumite strategii care au sprijinit-o pe Sarah la școală.

Sarah este o elevă entuziasă de clasa a 8-a, foarte motivată și încrezătoare atunci când cunoaște oameni noi, vorbește sau interpretează în fața celorlalți. Are performanțe școlare bune, însă poate fi ușor distrasă de alți elevi și se ridică des de pe scaun pentru a vedea ce se întâmplă atât în clasă, cât și în afara ei.

Vorbește în mod constant despre lucruri fără legătură cu subiectul, aspect foarte evident în timpul activităților individuale din clasă. Adesea, strigă răspunsul înainte ca profesorii să fi terminat întrebarea. Îi este foarte dificil să își aștepte rândul și se amestecă mereu în activitățile celorlalți. Unii dintre profesorii lui Sarah cred că suferă de tulburare de hiperactivitate și deficit de atenție (ADHD).

Care sunt punctele forte ale lui Sarah și ce a fost util până acum?

Punctele forte ale lui Sarah:

- Este entuziastă și foarte motivată.
- Este încrezătoare atunci când cunoaște oameni noi, vorbește sau interpretează în fața celorlalți.
- Îi place să aibă rezultate bune.
- Îi place să facă origami.
- Familia ei învață despre ADHD și caută sprijin.

Ce a fost util:

- Faptul că a fost așezată într-o bancă în primul rând a ajutat-o să asculte și să urmeze instrucțiunile.
- Uneori este mai motivată atunci când poate corela o sarcină de lucru/rezultat cu un interes personal.
- Lucrează bine în echipă cu elevi conștiincioși și studioși.
- Când trebuie să îndeplinească sarcini de lucru mai ample sau mai complexe, o ajută dacă se concentrează pas cu pas asupra acestora.

Ce nu a fost util:

- Este puțin probabil să își mențină concentrarea asupra sarcinii de lucru și mai puțin probabil să rămână la locul ei, atunci când lucrează în grupuri mari.
- Zgomotele din interiorul și din afara clasei îi perturbă foarte mult concentrarea.

Care este obiectivul și de ce este important?

Conform obiectivelor generale stabilite, Sarah trebuie să își îndeplinească sarcinile de lucru în intervale de timp realiste, convenite cu profesorul, fără prea multe distrageri sau întreruperi.

Pentru a urmări atingerea obiectivelor și comportamentele, Sarah va folosi o fișă de automonitorizare. Aceste obiective pot fi transpuse în obiective de dezvoltare ca parte a procesului de planificare colaborativă a curriculumului și incluse în planul de intervenție personalizat al lui Sarah.

Capacitatea de a finaliza la timp activitățile și de a-și monitoriza progresul este importantă în multe domenii ale vieții, atât în prezent, cât și în viitor, pentru independența, încrederea și cariera profesională a lui Sarah.

Practicile didactice personalizate și sprijinul individualizat vor contribui la asigurarea unei educații riguroase și pertinente pentru Sarah.

Ce strategii bazate pe dovezi pot fi utilizate pentru a atinge obiectivul?

Profesorii lui Sarah au studiat elevii de liceu cu ADHD pentru a afla mai multe despre strategiile și resursele bazate pe dovezi. După ce au utilizat această resursă, au identificat câteva strategii pe care le pot aplica la clasă pentru a o ajuta pe Sarah să obțină rezultatul dorit, pornind de la punctele ei forte:

Strategie

- Sarah și profesorii ei vor utiliza zilnic/săptămânal fișa de automonitorizare pentru a enumera și monitoriza

anumite comportamente care o vor ajuta să se concentreze asupra sarcinilor de lucru. Iată câteva exemple: Astăzi „voi ridica mâna dacă vreau să pun întrebări”, „voi aștepta să îmi vină rândul să vorbesc”, „voi lua notițe în caiet ascultând ce explică profesorul”, „mă voi muta la pupitru în picioare dacă simt nevoia să mă ridic din bancă”.

- Profesorii ei vor include auto-reflecția (conștientizarea) în sarcinile de învățare, astfel încât Sarah să poată identifica ceea ce o ajută (de exemplu, ce făceai în timp ce ascultai explicațiile profesorului? Cum te-ai simțit când ai vorbit după ce ai ridicat mâna?

Puncte forte

- Faptul că a fost așezată într-o bancă în primul rând a ajutat-o să asculte și să urmeze instrucțiunile.
- Când trebuie să îndeplinească sarcini de lucru mai ample sau mai complexe, o ajută dacă se concentrează pas cu pas asupra acestora.
- Îi place să facă origami.

Strategie

- Sarah a fost de acord să stea într-o bancă din față, astfel încât profesorii să poată menține contactul vizual cu ea și să-i reamintească discret să nu se ridice și să își îndeplinească sarcinile.
- Sarcinile de lucru complexe și lungi vor fi împărțite în mai multe cerințe mici. Se va stabili un interval de timp realist pentru fiecare activitate.
- Se vor utiliza elemente vizuale de sprijin, cum ar fi o listă de sarcini de lucru detaliate pe etape, termene și instrucțiuni clare și concise enumerate pe o foaie pe banca ei.
- Profesorii o vor sprijini discret în timpul sarcinilor de învățare independentă, de exemplu, îi vor atrage atenția menționându-i numele ei sau sprijinindu-și mâna pe banca ei înainte de a da instrucțiuni clare și directe cu privire la sarcina de lucru.
- Pentru a gestiona mai ușor nivelul de solicitare presupus de atenția și concentrarea necesare rezolvării sarcinilor de lucru, profesorii vor planifica activități mai simple, care îi plac lui Sarah, înainte și după cele care îi plac mai puțin.
- Sarah va beneficia de scurte pauze de mișcare și de permisiunea de a face origami într-un interval de timp convenit, între sarcinile de lucru.

Puncte forte

- Lucrează bine în echipă cu elevi conștiincioși și studioși.
- Familia ei învață despre ADHD și caută sprijin.

Strategie

- În cadrul activităților de grup, Sarah va lucra în echipe mici, cu elevi despre care se știe că nu se lasă distrași de la sarcina de lucru.
- Dirigintele lui Sarah va scrie periodic un e-mail familiei sale, pentru a detalia punctele forte și progresele lui Sarah în clasă.

Temă de reflecție (România)

Doamna Pop, profesoară în învățământul primar, se pregătește să predea o lecție despre drepturile copilului în cadrul unei inspecții. A pregătit sarcini personalizate pentru elevii clasei, inclusiv pentru cei cu cerințe educaționale

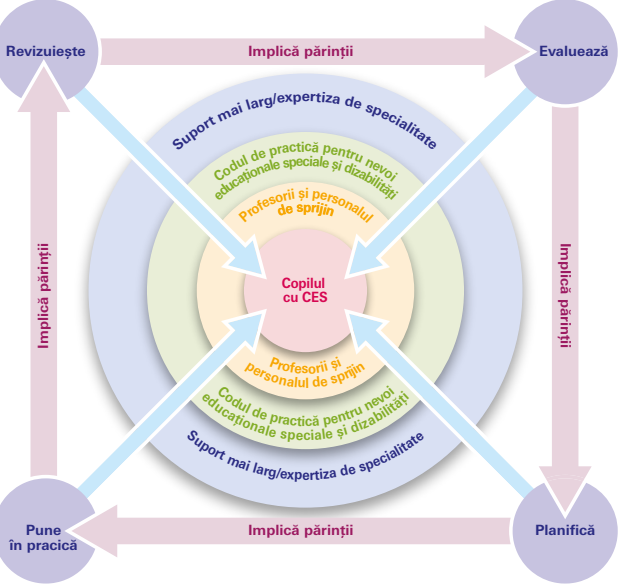
speciale și/sau dizabilități. Prin urmare, acestea au niveluri diferite de dificultate, în funcție de abilitățile și interesele copiilor. De exemplu, a prezentat unui grup de elevi o imagine ilustrând dreptul la protecție împotriva abuzului, neglijării, exploatării și discriminării. Imaginea era simplă și explicită. Apoi, a cerut altor elevi să deseneze o imagine care să reflecte specificitatea acestui drept. Pentru altă echipă, pregătise un text cu o relatare despre un caz în care a fost încălcat acest drept, propunând copiilor să comenteze consecințele unei astfel de situații. La finalul activității, inspectorul a întrebat-o de ce a adoptat o astfel de abordare. „Este oare echitabil să nu oferim tuturor elevilor aceeași șansă de a se bucura de o activitate precum desenul, de exemplu?”, a fost întrebată profesoara. „Și dacă vor să lucreze în altă echipă?”

Întrebări: Cum comentați o astfel de discuție? Contextul descris mai sus constituie o încercare echitabilă de a oferi o abordare individualizată a conținutului?

6. Implicații pentru întreaga școală

- Oferiți niveluri adecvate de dificultate pentru toți elevii.
- Discutați cu alți profesori despre strategiile care au funcționat cel mai bine atunci când lucrați cu elevi care au nevoie de diferențiere curriculară.
- Contactați periodic familia pentru a fi la curent cu nevoile și progresele elevului.
- Căutați modalități de a încorpora principiile Modelului Universal pentru Învățare (Universal Design for Learning (UDL)). Profesorii care planifică astfel încât toți elevii să aibă acces la învățare pun în practică o predare și o învățare mai eficiente.
- Vizitați alte școli și faceți schimb de resurse despre nevoile individuale ale elevilor.
- Asigurați-vă că mediul de învățare din clasa dumneavoastră permite accesul ușor pentru toți elevii.
- Gândiți-vă la amplasarea elevilor în clasă, evitând, dacă este posibil, plasarea elevului cu cele mai multe nevoi în spatele sălii.
- Citiți despre nevoile individuale ale fiecărui elev înainte de a intra la oră.
- Discutați des cu elevii despre lucrurile care ajută pentru a răspunde optim nevoilor lor de învățare. Adesea, acestea se schimbă, pe măsură ce elevii se maturizează și se dezvoltă fizic și emoțional.
- Contactele și interacțiunile sociale limitate pot avea un impact asupra învățării elevului.
- Lăsați profesorilor libertatea de a explora opțiuni sau metode diferite atunci când planifică activitățile didactice pentru toți elevii. Acest lucru îi poate ajuta să se asigure că elevii pot asimila informații și pot înțelege conceptele.
- Analizați posibilitatea de a forma clase mai mici pentru a sprijini nevoile individuale.
- Asigurați-vă că se realizează atât evaluarea pentru învățare, cât și evaluarea învățării, astfel încât elevii să înțeleagă că pot învăța cu succes.
- Modificați mediul de învățare pentru a îmbunătăți accesul elevilor.
- Efectuați evaluări periodice ale riscurilor.
- Atunci când vă consultați cu privire la amenajarea sălii de clasă și la cerințele privind spațiul exterior, implicați și elevii.

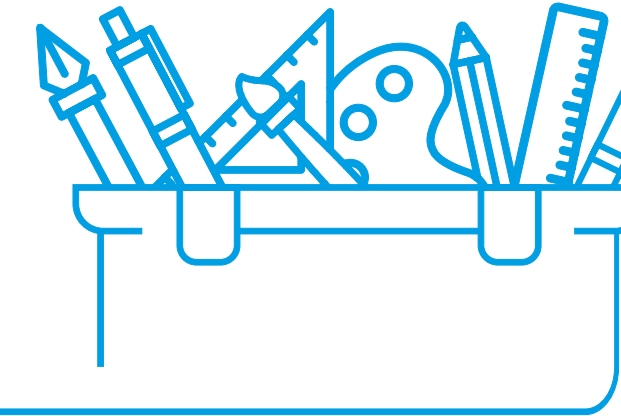
- **Asigurați-vă că elevii cu dizabilități sunt reprezentați în Consiliul elevilor și participă la activitățile care încurajează elevii să își exprime opinia.**
- **Implicați instituțiile din cadrul comunității în sprijinirea elevilor din ultimul an, pentru practică profesională alături de alți elevi sau găsirea unui loc de muncă.**
- **Oferiți în mod direct sprijin și asistență profesorilor pentru gestionarea timpului și organizarea activităților în situații reale.**

Ilustrarea a aplicării Modelului Universal pentru Învățare (Universal Design for Learning (UDL)) în întreaga școală.

Resurse suplimentare

Petty, G. [n.d.] Differentiation: Differentiation mindmap. Geoff Petty [online]. Disponibil accesând: <http://geoffpetty.com/training-materials/differentiation/>
<https://education.nsw.gov.au/content/dam/main-education/about-us/educational-data/cese/inclusive-education-wentworth-case-study.pdf>
Eaton, J. (2022) Moving from ‘differentiation’ to ‘adaptive teaching’. Disponibil accesând: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/news/moving-from-differentiation-to-adaptive-teaching>

CAPITOLUL 5

Evaluarea incluzivă

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Mai mult decât orice altă componentă a curriculumului, o evaluare bine proiectată este esențială pentru a implica

Parametri	Evaluarea pentru învățare	Evaluarea învățării
Scop	Sprijină învățarea	Evaluează responsabilitatea (corelație cu standarde prestabilite)
Obiective	- Oferă informații necesare în procesul de predare-învățare - Promovează progresele în învățare - Se concentrează asupra îmbunătățirii procesului de învățare - Dezvoltă abilitățile de reflecție ale elevului	- Colectează informații despre performanțele realizate (note sau calificative) - Compară cu țintele prestabilite - Se concentrează asupra performanțelor
Actori	- Profesori - Elevi - Părinți - Colegi - Alți specialiști din cadrul școlii	- Profesori - Specialiști externi
Când	Continuu	La momente fixe, prestabilite
Instrumente	Discuția, observarea, autoevaluarea, evaluarea între egali (peer-assessment), dezbaterile între profesori, observațiile, dialogul, întrebările, feedbackul, activitățile pentru care nu se acordă note, portofoliul, planul individualizat etc.	Teste, examene, note, calificative, întrebări, observație etc.

Sursa: Harlen, W (2007a) Assessment of Learning, London: Sage

elevii într-un proces de învățare productiv și de succes. Evaluarea efectuată în scopul de a contribui cu informații la procesele didactice joacă un rol major în modul în care învață elevii, în motivația acestora de a învăța și în modul în care predau profesorii. Într-o formă sau alta, toate țările au scheme de evaluare continuă formativă, care sunt de obicei corelate cu programele de predare și învățare. În cadrul unor unități de învățământ incluzive, evaluarea continuă:

- Este direct corelată cu programele de învățare pe care le urmează toți elevii (cu și fără CES).
- Nu ierarhizează, accentul punându-se pe informațiile care ajută profesorii să planifice următoarele etape ale învățării pentru fiecare elev (evaluare formativă).
- Poate include elemente sumative aferente unor puncte strategice din programele de predare.

Evaluarea sumativă și formativă

Evaluarea sumativă și cea formativă sunt adesea denumite, în context didactic, *evaluare a învățării* și, respectiv, *evaluare pentru învățare*. Evaluarea învățării este, în general, de

natură **sumativă**, având rolul de a măsura rezultatele învățării și de a raporta aceste rezultate actorilor implicați (elevi, părinți, personal administrativ etc.). Evaluarea învățării are loc, în general, la finalul unei clase, al unui curs, al unui semestru sau al unui an școlar. Pe de altă parte, evaluarea pentru învățare este în general de natură **formativă** și este utilizată în principal pentru ca profesorii să poată proiecta strategii pentru elevi, atât la nivel individual, cât și al întregii clase.

O modalitate de a diferenția cele trei tipuri de activități de evaluare,

- evaluări la clasă
- examene
- evaluări pe scară largă

constă în faptul că evaluările la clasă desemnează în principal evaluarea *ca* proces de învățare sau *pentru învățare* (și, prin urmare, sunt în primul rând **formative**), în timp ce examenele și evaluările pe scară largă se referă în principal la evaluarea învățării și, prin urmare, sunt în primul rând **sumative**. Aceste distincții nu reies întotdeauna în mod clar în practică și întâlnim tot mai frecvent abordări hibride. Tabelul de mai jos ilustrează cum arată acest lucru în sala de clasă.

2. Probleme comune pentru profesori în elaborarea unei evaluări incluzive

- Testele cu miză mare constituie elemente de referință, care definesc standarde pe care trebuie să le atingă toți elevii, astfel încât profesorii se pot confrunta cu scopuri divergente atunci când proiectează evaluarea incluzivă pentru toți.
- Graficul de mai jos prezintă câteva probleme comune și soluții puse în practică de profesori.

Evaluarea la clasă: modificări de perspectivă	
Inițial	Ulterior
Testele aplicate în clasă nu sunt corelate cu aspectele pe care se concentrează instruirea	Testele aplicate în clasă reflectă curriculumul scris și predat
Evaluările utilizează doar formate selectate de răspuns	Metodele de evaluare sunt special selectate pentru a reflecta modalități specifice de obiective ale învățării
Evaluări "surpriză", în care elevii nu știu dinainte ce trebuie să demonstreze că au învățat	Evaluări transparente, în care elevii știu dinainte ce trebuie să demonstreze că au învățat
Toate evaluările și temele de lucru, inclusiv cele practice contează la notă	Unele evaluări și teme practice contează la notă; altele au scop formativ sau de exercițiu
Elevii sunt participanți pasivi la procesul de evaluare	Elevii sunt utilizatori activi ai evaluării ca experiență de învățare
Elevii nu știu la ce sunt buni și unde trebuie să mai depună eforturi, până când nu le sunt comunicate notele	Elevii își pot identifica punctele forte și domeniile în care au nevoie de îmbunătățiri în timpul procesului de învățare

Sursa: Chappuis, J., Stiggins, R.J., Arter, A. (2012), Classroom Assessment for Student Learning: Doing It Right – Using It Well. Pearson.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Există anumite principii de bază în definirea unor practici de evaluare eficiente în materie de cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități. Acestea includ:

- Stabilirea unei culturi a clasei care încurajează interacțiunea și utilizarea instrumentelor de evaluare.
- Stabilirea obiectivelor învățării și urmărirea progreselor individuale ale elevilor în atingerea acestor obiective.
- Utilizarea unor metode de instruire variate pentru a răspunde nevoilor diverse ale elevilor.
- Utilizarea unor abordări variate pentru a evalua ce au înțeles elevii.
- Feedback privind performanța elevilor și adaptarea instruirii pentru a răspunde nevoilor identificate.
- Implicarea activă a elevilor în procesul de învățare

Există cinci factori care contribuie la o evaluare de calitate la clasă. Fiecare dintre aceștia necesită un set de competențe ale profesorului:

- Scopuri clare:** instrumentele, procesele și rezultatele evaluării au scopuri clare și adecvate. Profesorul trebuie:
 - să identifice principalii utilizatori ai informațiilor obținute în urma evaluării la clasă.
 - să înțeleagă utilizările evaluării formative și sumative și să știe când să o aplice pe fiecare.
- Obiective clare:** evaluările reflectă obiective ale procesului de învățare clare pentru elevi. Profesorul trebuie:
 - să știe cum să identifice obiectivele procesului de învățare.
 - să știe cum să transforme enunțurile generale ale standardelor de conținut în obiective ale procesului de învățare la nivelul clasei.
 - să înceapă planificarea instruirii cu obiective clare ale procesului de învățare.
 - să exprime obiectivele procesului de învățare într-un limbaj accesibil elevilor.
- Proiectare solidă:** obiectivele procesului de învățare sunt transpuse în evaluări care măsoară cu acuratețe performanțele elevilor. Profesorul trebuie:
 - să proiecteze evaluarea astfel încât să servească scopurilor formative și sumative avute în vedere.
 - să selecteze metode de evaluare care să corespundă obiectivelor procesului de învățare preconizate.
 - să înțeleagă și să aplice corespunzător principiile învățării verificării celor învățate prin sondaj.
 - să redacteze și/sau să selecteze itemii de evaluare, sarcinile de lucru, indicațiile privind notarea și rubrici conform standardelor de calitate.
 - să identifice și să evite atitudinile părtinitoare care denaturează rezultatele.

4. Comunicare eficientă: rezultatele evaluării contribuie la îmbunătățirea performanțelor elevilor prin gestionare și comunicare eficiente. Profesorul trebuie:

- să utilizeze informațiile obținute în urma evaluării pentru a planifica instruirea.
- să ofere feedback eficient elevilor în timpul învățării.
- să înregistreze cu acuratețe informațiile obținute în urma evaluării formative și sumative.
- să combine și să sintetizeze informațiile în mod adecvat pentru a reflecta cu acuratețe nivelurile actuale de învățare ale elevilor.

5. Implicarea elevilor: elevii sunt participanți activi la procesul de evaluare prin autoevaluare, stabilirea obiectivelor, urmărire, reflecție pe marginea celor învățate. Profesorul trebuie:

- să identifice elevii ca utilizatori importanți ai informațiilor obținute în urma evaluării.
- să comunice elevilor obiectivele învățării și standardele de calitate.
- să proiecteze evaluări astfel încât elevii să se poată autoevalua și să își poată stabili obiective în funcție de rezultate.
- să implice elevii în urmărirea propriilor progrese în materie de învățare, încurajându-i să reflecteze și să discute despre cele învățate și progresele realizate.

Cu alte cuvinte, pentru ca evaluarea să fie validă pentru procesele de învățare și progresele unui elev, acesta trebuie să se afle în centrul procesului. Pentru ca aprecierile elevului să devină fiabile și valide, acesta trebuie să aibă

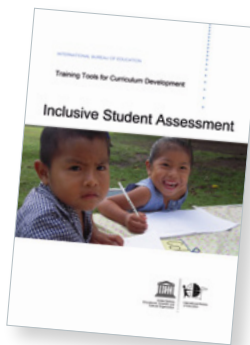
- criterii bine înțelese privind succesul.
- „alți” actori (colegi, adulți) implicați în susținerea procesului de emitere a aprecierilor.
- convingerea că participarea la evaluare este importantă și dorința de a acționa în baza concluziilor desprinse în urma evaluărilor.

4. Resurse selectate

RESURSA 1: Evaluarea incluzivă a elevilor

Sinteză Un set de instrumente utile cu informații din întreaga lume despre evaluarea incluzivă, însoțit de un manual de formare care poate fi utilizat în diferite unități și sisteme de învățământ. Există cinci activități practice care pot fi utilizate în mod independent pentru dezvoltarea întregii școli. Acestea sunt concepute pentru a fi utilizate de școli și/sau comunități de practică în scopul de a înțelege mai bine ceea ce se întâmplă în prezent în propria școală, în propria clasă și de a planifica demersurile următoare.

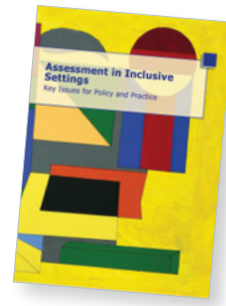
Link: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000250054>

RESURSA 2. Evaluarea în Medii Incluzive

Sinteză Acesta este un raport al Agenției Europene pentru Dezvoltarea Educației în domeniul Cerințelor Educaționale Speciale, în cadrul unui proiect demarat în 2005. La activitățile din faza 1 a proiectului au participat 23 de țări membre ale agenției și țări observatoare. Obiectivul general convenit pentru această fază a constat în analizarea modului în care politicile și practicile de evaluare pot sprijini procesele de predare-învățare eficiente. Întrebarea principală a fost: cum poate oferi evaluarea în clasele incluzive informații pentru a lua decizii în cunoștință de cauză privind abordările, metodele și etapele de predare și învățare? Rezultatele sunt prezentate în trei capitole principale ale raportului: Evaluarea în medii incluzive, Provocări și inovații în materie de evaluare și Către o evaluare incluzivă – Recomandări în materie de politici și de practici.

Link: https://www.european-agency.org/sites/default/files/assessment-in-inclusive-settings-key-issues-for-policy-and-practice_Assessment-EN.pdf

5. Exemple practice

Studiu de caz (Australia)

Povestea unei profesoare: Jenny

Jenny este directoare cu normă didactică în cadrul unei mici școli rurale din nordul regiunii New South Wales, Australia, unde învață 30 de elevi.

Iată cum explică modul în care folosește evaluarea formativă incluzivă.

Bună ziua, numele meu este Jenni MacKean. Sunt directoare la Tumbulgum, o mică școală publică situată în apropiere de râul Tweed, pe coasta de nord. Avem 30 de copii, de la grădiniță până în clasa a șasea. Așadar, este o comunitate rurală.

Avem o fluctuație destul de mare a elevilor. Deci, variație mare.

„Ce număr ai ales, Tahli?”

„Îl puteți ajuta, cine îl poate ajuta pe Tahli? Arătați-mi.”

„Cine îmi poate spune care este cifra corectă?”

Activitatea de director de școală e interesantă. Eu am și normă didactică, deci, intru la clasă. Ajung să cunosc foarte bine toți elevii. Lucrez îndeaproape cu toate familiile pentru a le sprijini și pentru a le oferi copiilor tot ce le trebuie.

Așadar, pentru mine, diferențierea înseamnă că încerc să ofer fiecărui elev din clasa mea ceea ce îi trebuie, mă întreb: ce trebuie să învețe astăzi în această lecție?

Adesea, mă gândesc la rezultatele învățării și astfel știu încotro mă îndrept și cum să diferențiez.

În prima parte a lecției am purtat o discuție despre numere, iar acestea sunt excelente pentru diferențiere, deoarece oferă mai multe puncte de acces.

În funcție de copiii cu care lucrezi, vă puteți proiecta sarcinile de lucru în funcție de ce trebuie să învețe.

„A mai zis cineva nouă?”

În discuția despre numere puteți diferenția în multe feluri și puteți obține exact ceea ce doriți, structurând cu atenție această discuție.

Deci, am dat ca exemplu patru numere și am identificat o mulțime de moduri diferite în care un număr se deosebea de celelalte patru. Răspunsurile pot fi cât se poate de simple: sunt numere pare sau impare. Sunt formate din mai multe cifre.

Un număr este format din trei cifre, altul din două cifre. Răspunsurile pot fi foarte simple, dar și din ce în ce mai complexe, de exemplu, singurul număr care este multiplu de trei sau singurul care este pătrat perfect.

Prin urmare, puteți utiliza numerele sau orice alt concept pentru a vă adapta la elevii pe care îi aveți în clasă.

„Și unde ar trebui să fie mâna ta?”

„La piept!”

Așadar, nu ridicăm mâna în timpul lecțiilor de matematică pentru că vrem să includem pe toată lumea și să încurajăm gândirea aprofundată.

Există mai multe motive pentru care prefer un astfel de semnal în locul mâinilor ridicate, în primul rând pentru că este bine pentru elevii noștri care suferă de anxietate. De asemenea, este o adaptare bună pentru elevii care procesează mai lent.

Dimpotrivă, elevii care se reped să răspundă trebuie să se gândească puțin mai mult, deoarece îi provocăm să găsească mai multe răspunsuri. Deci, zice un elev, știu răspunsul. Știu eu răspunsul.

Nu. Câte răspunsuri știți? Vă mai puteți gândi la încă unul? Și, uneori, chiar le spun că eu am găsit trei. Asta îi va încuraja să se mai gândească. O consider o tehnică foarte eficientă.

„OK, stop!”

Evaluarea și diferențierea, sunt importante, dar evaluarea formativă este esențială pentru a le realiza. Evaluarea

formativă îți oferă cu adevărat fundamentul pentru diferențiere. Dacă nu ai identificat cu precizie ce anume trebuie să învețe fiecare copil din acea clasă, nu poți diferenția. Nu poți oferi instruirea de care are nevoie fiecare copil. Prin urmare, evaluarea formativă este foarte importantă și există numeroase modalități de a o efectua, iar asta vă va stabili structura lecției.

„Avem aici cuburile de construit.”

„Deci, formați grupuri de culori”

Deci, în cazul diferențierii și evaluării, este foarte important să stabiliți ce anume evaluați. Iar atunci când efectuați evaluarea, analizați și elementele de diferențiere pe care le oferiți, astfel încât să nu dezavantajați anumiți elevi. Dacă li s-a predat prin metode didactice care au inclus diferențierea, dar nu sunt și evaluați la fel, nu veți putea face diferențierea. Pentru că, de fapt, nu evaluați cu adevărat ceea ce ați predat. Deci, trebuie să fiți întotdeauna atenți la modul în care recurgeți la astfel de ajustări și în care oferiți aceste opțiuni și să vă asigurați că evaluați ceea ce ați predat de fapt.

În lecția de matematică de astăzi am diferențiat, lăsându-le elevilor mai multe puncte de acces, astfel încât să se poată concentra asupra lecției și activităților în funcție de nevoile lor. De asemenea, îi las să învețe unii de la alții.

Și cred că, până la urmă, dacă ne uităm la aceste lecții, diferențierea constă în a permite elevului să aibă performanțe conform nivelului său.

„Le vom folosi pentru a forma grupuri egale.”

Cred că totul se rezumă la un singur lucru. Cred că totul se rezumă la așteptări mari. Cred că ideea este să crezi că toți pot reuși și că toți pot face progrese. Nu contează ce standard vizezi. Ideea este să obții o îmbunătățire față de situația de acum.

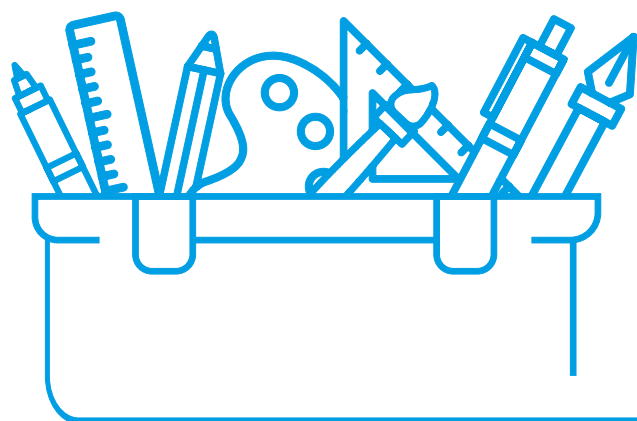
Să înțelegi că toți elevii trebuie să obțină achizițiile necesare pentru a putea învăța.

Link: <https://education.nsw.gov.au/campaigns/inclusive-practice-hub/all-resources/primary-resources/other-pdf-resources/example-of-differentiation--tumbulgun-public-school#:~:text=Differentiation%20involves%20developing%20learning%20experiences,prior%20learning%20of%20every%20student>

Temă de reflecție (România)

Într-o mică școală rurală, o profesoară devotată s-a confruntat cu o provocare unică în clasa sa incluzivă, în care învăța un elev cu cerințe educaționale speciale. În ciuda bunelor sale intenții, profesoarei îi era greu să implementeze anumite practici eficiente de evaluare incluzivă pentru a răspunde nevoilor diverse de învățare ale tuturor elevilor săi. Situația a devenit evidentă în timpul unei ședințe cu părinții, când părinții elevului cu cerințe educaționale speciale și-au exprimat îngrijorarea cu privire la progresele copilului lor și la faptul că nu i se acordă atenție în clasă. Simțindu-se criticată, profesoara a devenit defensivă și a insistat că este un cadru didactic cu experiență, capabil să își gestioneze clasa, respingând sugestiile părinților și afirmându-și autonomia ca profesor. Astfel, s-au creat tensiuni între profesoară, părinți și directorul școlii, care a fost ulterior chemat să medieze disputa. Directorul școlii a avut sarcina delicată de a găsi calea de mijloc între părinții îngrijorați și profesoară. Înțelegând importanța promovării unui mediu de învățare incluziv, conducerea școlii a inițiat un dialog care a implicat ambele părți, în spiritul colaborării. Directorul școlii a propus organizarea unor ateliere de lucru și sesiuni de formare pe tema strategiilor de evaluare incluzivă pentru toți profesorii, subliniind importanța adaptării metodelor de predare pentru a răspunde nevoilor elevilor cu abilități diverse, însă nu a reușit să găsească un specialist și să obțină resursele necesare.

Întrebări: Având în vedere dificultățile evidențiate în scenariul privind evaluarea incluzivă, să reflectăm asupra propriilor noastre practici și perspective. În calitate de educatori, părinți sau persoane implicate în sfera educațională, cum putem contribui la crearea și aplicarea unor strategii de evaluare incluzivă care să răspundă nevoilor diverse de învățare ale tuturor elevilor? Ce măsuri putem adopta pentru a ne asigura că practicile de evaluare nu sunt doar echitabile, ci și susțin abilitățile și potențialul unic al fiecărui elev? Dacă dorim o educație incluzivă, este esențial să reflectăm și să ne propunem îmbunătățiri continue.

6. Implicații pentru întreaga școală

Școlile trebuie să pună accentul pe toate formele de evaluare, fără a considera că învățarea constituie suma cunoștințelor acumulate în timp, demonstrate în cadrul unor evaluări sumative cu miză mai mare. Punând accentul pe valorizarea rolului pe care îl joacă evaluarea formativă în procesul de învățare al elevului, școlile pot menține așteptări ambițioase și pot promova o cultură în care tot ce învață elevii este prețuit, iar aceștia pot reuși cu adevărat.

Resurse suplimentare

Chappuis, J., Stiggins, R. J., Arter, A. (2012), *Classroom Assessment for Student Learning: Doing It Right – Using It Well*. Pearson

New Zealand Educational Institute (NZEI Te Riu Roa) and Lester Flockton, (2009). *Key Competencies. The New Zealand Curriculum*.

(Watkins, A. (Editor) (2007) *Assessment in Inclusive Settings: Key Issues for Policy and Practice*. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.)

PARTEA 2

CAPITOLUL 6

Tehnologii Asistive

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

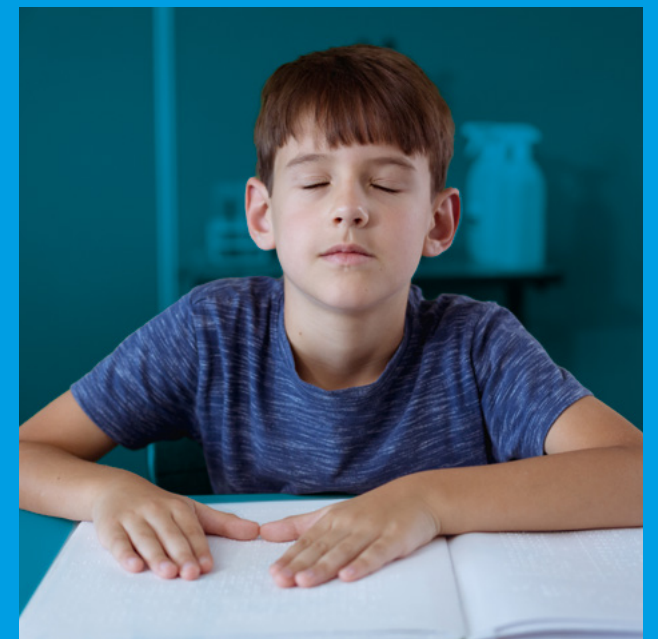
1. Introducere

Tehnologia asistivă este un termen acceptat pentru a descrie orice dispozitiv sau sistem care permite unor elevi să îndeplinească sarcini pe care altfel nu le-ar putea îndeplini. În cazul altora, tehnologia asistivă sporește ușurința și siguranța cu care pot fi îndeplinite sarcinile. Atunci când este corect prescrisă și utilizată, tehnologia asistivă poate elimina multe dintre barierele care îi împiedică pe elevii cu CES și/sau cu dizabilități să aibă acces la educație în aceleași condiții ca și colegii lor. Prin urmare, este o modalitate importantă de sprijinire a incluziunii, atât în sala de clasă, cât și în afara acesteia.

Tehnologia asistivă poate fi utilizată cu numeroși elevi cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități.

2. Probleme comune pentru profesori în utilizarea tehnologiilor asistive pentru sprijinirea elevilor cu dizabilități

Pentru profesori, provocarea majoră este să fie mereu la curent cu evoluția rapidă a dezvoltării digitale. Există o gamă de resurse în continuă expansiune, dintre care profesorii pot alege. Prin urmare, trebuie să se asigure că tehnologia este aplicată adecvat pentru a sprijini elevii cu dizabilități. Tehnologia asistivă poate fi utilizată pentru a sprijini elevii cu diverse dificultăți de învățare și dizabilități în școlile de masă. Iată câteva exemple:

Comunicare, vorbire și limbaj: Dispozitivele de comunicare augmentativă și alternativă (AAC), de la panourile de comunicare până la software cu tehnologie sofisticată de transpunere a textelor în mesaje vocale și la sintetizatoare de voce, pot fi utilizate de elevi pentru a le spori capacitatea de a comunica și de a participa în clasă.

Deficiențe de auz și tulburări de procesare auditivă: Elevii cu deficiențe de auz sau cu tulburări de procesare auditivă pot fi sprijiniți utilizând sisteme în care profesorul sau alți elevi pot purta un microfon care se conectează la aparatul auditiv al elevului sau la un alt receptor. În mod similar, pot fi utilizate sisteme de amplificare a vocii, pentru a amplifica vocea profesorului pentru toți elevii.

Dificultăți de învățare, de exemplu, dislexie și disgrafie: Markerele reprezintă un exemplu de tehnologie asistivă cu costuri reduse, disponibilă oriunde, și pot fi utilizate pentru a împărți un text în segmente, pentru a-i ajuta pe elevi să identifice elementele principale, pentru a-i ajuta să înțeleagă și să rețină. În cazul manualelor și al cărților de la bibliotecă, pot fi utilizate markere care se pot șterge. De asemenea, puteți evidenția textul atunci când utilizați cărți electronice. Elevii cărora le este dificil să scrie îngrijit pot fi ajutați dacă utilizează pixuri ergonomice cu manșon aderent sau caiete liniate. Există software de predicție a cuvintelor și verificatoare ortografice și gramaticale care

pot ajuta elevii care întâmpină dificultăți la scriere să nu se mai concentreze pe ortografie și gramatică, pentru a putea fi atenți doar la redarea ideilor și cunoștințelor. Subtitrările automate constituie o tehnologie asistivă ușor de utilizat când urmăriți materiale video sau filme în clasă.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Înainte de a utiliza orice tehnologie asistivă, este esențial ca profesorii să înțeleagă nevoile individuale ale elevilor și să colaboreze cu aceștia, cu părinții/apartinătorii lor și cu ceilalți membri ai echipei de sprijin, cum ar fi terapeuții ocupaționali. Prezentăm mai jos câteva teme de reflecție și de discuție pentru a ajuta profesorii să evalueze dacă o tehnologie asistivă este adecvată pentru un elev sau un grup de elevi din clasa lor. Rețineți, scopul tehnologiilor asistive în mediile educaționale constă în stimularea implicării și învățării și în sprijinirea incluziunii tuturor elevilor. În funcție de situație, anumite tehnologii asistive pot fi puse la dispoziția tuturor elevilor din clasă, fără a fi rezervate în mod necesar elevilor identificați cu dizabilități. De exemplu, markerule, jucăriile antistres, software-ul de transpunere a mesajelor vocale în text și scaunele ergonomice sunt benefice pentru o gamă largă de elevi.

Întrebările de mai jos pot ajuta profesorii să identifice nevoile individuale în cadrul clasei și să se pregătească pentru discuțiile cu elevii, cu părinții/apartinătorii și cu echipa medicală. Întrebările pot fi abordate de profesor, separat sau pot fi utilizate pentru a structura o discuție cu elevul, părinții/ apartinătorii acestuia și întreaga echipă de sprijin.

Teme de reflecție și de discuție

- Care sunt principalele puncte forte ale elevului la clasă?
- Care sunt principalele provocări cu care se confruntă elevul la clasă?
- Ce tehnologii asistive ar putea contribui la valorificarea punctelor forte ale elevului și/sau la reducerea la minimum a provocărilor cu care se confruntă în clasă?
- Cum ar putea beneficia elevul de această tehnologie asistivă?
- Ce întrebări sau preocupări apar în legătură cu utilizarea acestei tehnologii asistive?
- Care sunt posibilele obstacole în calea accesării și utilizării acestei tehnologii asistive pentru elev?
- Există vreo modalitate prin care această tehnologie asistivă să fie disponibilă pentru toți elevii din clasă, fără a fi rezervată în mod necesar elevului identificat cu dizabilități?
- De ce resurse și sprijin ar fi nevoie pentru a implementa cu succes această tehnologie asistivă în clasă?

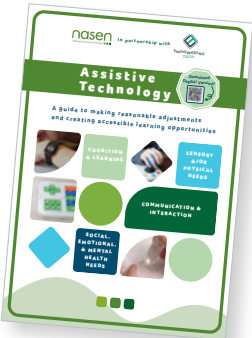
4. Utilizarea resurselor selectate

RESURSA 1. Minighidul nasen: Tehnologia Asistivă

Descrierea resursei

Acest ghid succint descrie modalități în care tehnologiile asistive pot oferi profesorilor soluții la provocările pe care le presupune diversitatea elevilor, cu exemple practice. De asemenea, oferă informații privind utilizarea tehnologiilor asistive pentru a pune în aplicare intervenții de succes cu elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități, în scopul de a realiza ajustări rezonabile, pentru a asigura accesul la curriculum.

Link: [Noul minighid nasen – 2023 A5 V5.pdf](#)

RESURSA 2. Fundația pentru Educație și Formare: Youtube

Descrierea resursei

Acest webinar oferă îndrumări privind modalitățile prin care vă puteți asigura că tehnologia pe care o utilizați în procesul de predare este accesibilă elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități. De asemenea, cuprinde explicații privind utilizarea setărilor de accesibilitate deja incluse în sistemele Windows și Mac. În plus, prezintă câteva modalități de a face iPad-urile și tabletele Android mai accesibile și câteva aplicații utile. De asemenea, explică și utilizarea unor echipamente hardware accesibile și simple – mouse și tastatură.

Link: <https://www.youtube.com/watch?v=iHP1lxQk7Pk>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Regatul Unit)

Povestea Kyrei – cum îi ajută tehnologia pe tineri

Numele fetei a fost schimbat din motive de confidențialitate.

Acesta este un exemplu real privind modul în care tehnologia poate ajuta elevii să participe pe deplin la activitățile școlare din învățământul de masă. Vom vedea cum o ajută tehnologia pe Kyra, o elevă cu deficiență de vedere, care învață la o școală primară din Oldham.

Este o școală de dimensiuni mai mici decât media, situată într-o zonă dezavantajată. Planul de acțiune privind mobilitatea socială din Oldham se concentrează asupra următoarelor priorități:

- Toți copiii sunt pregătiți să meargă la școală la împlinirea vârstei de cinci ani
- Creșterea nivelului de performanță pentru toți, în special pentru elevii dezavantajați
- Pregătirea tuturor copiilor și tinerilor pentru viață, studii și piața muncii

Care este rolul tehnologiei? Școala își propune să se asigure că elevii săi dobândesc competențele necesare pentru viață. Profesorii școlii consideră că tehnologia poate fi utilizată în mod eficient pentru a contribui la dezvoltarea unor competențe transferabile, cum ar fi independența și pentru a asigura accesul tuturor.

Iar acest lucru este demonstrat aici prin exemplul Kyrei, care a fost diagnosticată cu deficiență de vedere severă.

Impactul tehnologiei

Școala a implementat utilizarea tehnologiei în colaborare cu echipa pentru deficiențe de vedere din Oldham, care face parte din Serviciul pentru nevoi suplimentare și complexe din Oldham. Această abordare multidisciplinară permite echipei să identifice nevoile unui elev, să întocmească un plan de sprijinire a elevului cu ajutorul tehnologiei, să pună în aplicare acest plan, să îl revizuiască și apoi să reducă intensitatea sprijinului, pe măsură ce copilul devine mai independent în utilizarea tehnologiei.

Echipa de specialiști în deficiențe de vedere o consultase pe Kyra înainte de a începe să urmeze cursurile acelei școli. După ce a început să frecventeze cursurile, specialiștii au sfătuit școala în privința tehnologiei pe care ar putea să o utilizeze pentru a o sprijini mai mult pe Kyra. S-a decis ca eleva să aibă acces la un dispozitiv pentru a putea tasta și vizualiza textul afișat cu caractere mari.

Kyra a testat două dispozitive (împrumutate de echipa de specialiști) și a decis să aleagă iPad-ul, deoarece ieșea mai puțin în evidență printre colegii de clasă. S-au organizat sesiuni de sensibilizare a colegilor pentru a se asigura că aceștia sunt conștienți de implicațiile deficienței sale de vedere și de motivele pentru care Kyra folosește tehnologia pentru a învăța.

Acum poate să partajeze ecranul utilizând un proiector, ceea ce îi permite să stea alături de grupul de colegi, nu în fața proiectorului.

Datorită unei rețele de profesori excepționali și utilizării tehnologiei, Kyra îndeplinește standardele preconizate în toate domeniile esențiale. A învățat că poate folosi tehnologia pentru a comunica și a interacționa cu colegii și în afara școlii. Aceasta i-a permis să acceseze materiale didactice și lecturi potrivit ritmului propriu, iar acum poate citi de plăcere.

Personalul școlii a căpătat încredere în eficiența tehnologiei pentru a o sprijini pe Kyra și datorită abilităților și cunoștințelor dobândite au putut să ajute și alți elevi.

Kyra a menționat: „Îmi folosesc iPad-ul pentru a putea fi independentă, dar știu că pot cere ajutor dacă am nevoie. Îmi place să stau cu prietenii mei în clasă și în spațiile de lucru și sunt fericită că voi folosi iPad-ul la gimnaziu.”

Profesoara Kyrei a adăugat: „Ca școală, considerăm că suntem acum capabili să oferim un mediu optim de învățare pentru copiii cu CES și cu dizabilități și pentru cei cu deficiențe de vedere. Acest lucru, alături de sprijinul permanent al echipei de specialiști în deficiențe de vedere, ne va permite nouă, profesorilor, să fim încrezători atunci când utilizăm tehnologia.”

Utilizarea tehnologiei pentru a sprijini incluziunea fiecărui copil este o oportunitate valoroasă de a dezvolta capacitatea la nivelul întregii școli, astfel încât școala să fie mai bine pregătită în viitor pentru a sprijini și alți elevi cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități cu ajutorul tehnologiei. Colaborarea este cheia succesului. Aceasta include profesorii, personalul tehnic, conducerea

școlii și serviciile de specialitate. Tehnologia pentru elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități trebuie aleasă având în vedere obiectivul independenței.

Link: https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2257/st_luke_s_cofe_school_s_story_-_how_technology_is_helping_young_people

Link: <https://assistedtechnology.weebly.com/case-studies.html>

Temă de reflecție (România)

Doamna Antonia Simionescu, profesoară din vocație, a fost entuziasmată de ideea utilizării tehnologiei pentru a crea un mediu de învățare incluziv pentru grupul său divers de elevi. A decis să integreze tehnologii asistive pentru a răspunde nevoilor fiecărui elev cu abilități diferite din clasa sa.

Însă foarte curând s-a confruntat cu dificultăți neașteptate în utilizarea tehnologiilor asistive. Resursele școlii erau limitate și nu toți elevii aveau acces la dispozitivele sau software-ul necesar. În plus, curba învățării s-a dovedit mai abruptă decât anticipase, atât pentru elevi, cât și pentru profesoară, ceea ce a condus la frustrări.

Unora dintre elevii cu nevoi specifice le-a fost greu să se adapteze la noile tehnologii, iar doamna Simionescu s-a văzut în situația de a asigura sprijin adecvat pentru fiecare elev. Lipsa formării și a oportunităților de dezvoltare profesională pentru profesori în ceea ce privește utilizarea eficientă a tehnologiilor asistive a agravat mai mult aceste dificultăți. În ciuda optimismului său inițial, profesoara a avut de înfruntat reticența unor părinți care erau sceptici cu privire la eficiența acestor tehnologii. Aceștia se îndoiau

că ar fi util să se investească resurse și timp pentru implementarea unui sistem care părea să aducă mai multe provocări decât beneficii.

Fără să se descurajeze, doamna Simionescu a cerut sprijinul administrației școlii, argumentând necesitatea formării și a resurselor suplimentare pentru a facilita integrarea tehnologiilor asistive. De asemenea, a inițiat un dialog cu părinții, oferindu-le informații despre beneficiile pe termen lung ale acestor instrumente pentru experiențele de învățare ale copiilor lor. Ca urmare a eforturilor acestei profesoare, școala a înțeles treptat că este important să investească, nu doar în tehnologie, ci și în formarea cadrelor didactice, pentru a sprijini educația incluzivă. Administrația școlii a organizat întâlniri între profesori, părinți și elevi pentru a înțelege mai bine tehnologiile asistive și cum pot fi utilizate eficient.

În timp, perseverența doamnei Simionescu a dat roade, pe măsură ce comunitatea de la nivelul școlii a învățat să utilizeze tehnologiile asistive. Educația incluzivă a devenit elementul central al etosului școlii, promovând un mediu propice, în care elevii să își poată realiza potențialul, indiferent de abilitățile lor.

Întrebări: Gândindu-ne la exemplul doamnei Simionescu, cum ar putea profesorii și comunitățile să abordeze în mod colaborativ provocările legate de utilizarea tehnologiilor asistive pentru a asigura un mediu de învățare mai incluziv și mai accesibil pentru toți elevii?

6. Implicații pentru întreaga școală

Asigurarea unui sprijin eficient cu ajutorul tehnologiilor asistive necesită implicarea conducerii școlii. Acest lucru este esențial pentru ca toți membrii comunității școlare să înțeleagă că aplicarea tehnologiilor asistive pentru sprijinirea elevilor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități constituie viziunea întregii școli. O astfel de abordare trebuie să pornească de la premisa că toți profesorii, nu doar cei care lucrează îndeaproape cu elevii cu CES și cu dizabilități, pot fi implicați și pot face ceva pentru a oferi sprijin. Acest aspect este, de asemenea, important în schimburile de cunoștințe cu privire la noile evoluții ale abordărilor digitale în predare. Ghidul UNICEF „*The use of Assistive Technology in Education: A Guide for Teachers and Schools*” (<https://www.unicef.org/eca/media/30671/file/Teacher's%20guide%20for%20building%20capacity%20for%20assistive%20technology.pdf>) oferă o sinteză a principiilor și competențelor care trebuie promovate la nivelul întregii școli (a se vedea mai jos):

Resurse suplimentare

<https://www.unicef.org/eca/media/30671/file/Teacher's%20guide%20for%20building%20capacity%20for%20assistive%20technology.pdf>

<https://www.unicef.org/romania/stories/how-keep-your-child-safe-online>

<https://nasen.org.uk/resources/assistive-technology-essential-some-useful-all-article-taken-nasen-connect-julyaugust>

<https://www.firstdiscoverers.co.uk/assistive-technology-special-educational-needs/>

https://www.et-foundation.co.uk/wp-content/uploads/2022/12/Make_Technology_Work_for_You_poster_FINAL.pdf

<https://www.governmentevents.co.uk/what-can-technology-offer-learners-with-send/>

<https://www.futurelearn.com/info/courses/technology-teaching-learning/0/steps/53325>

<https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/guidance-reports/digital>

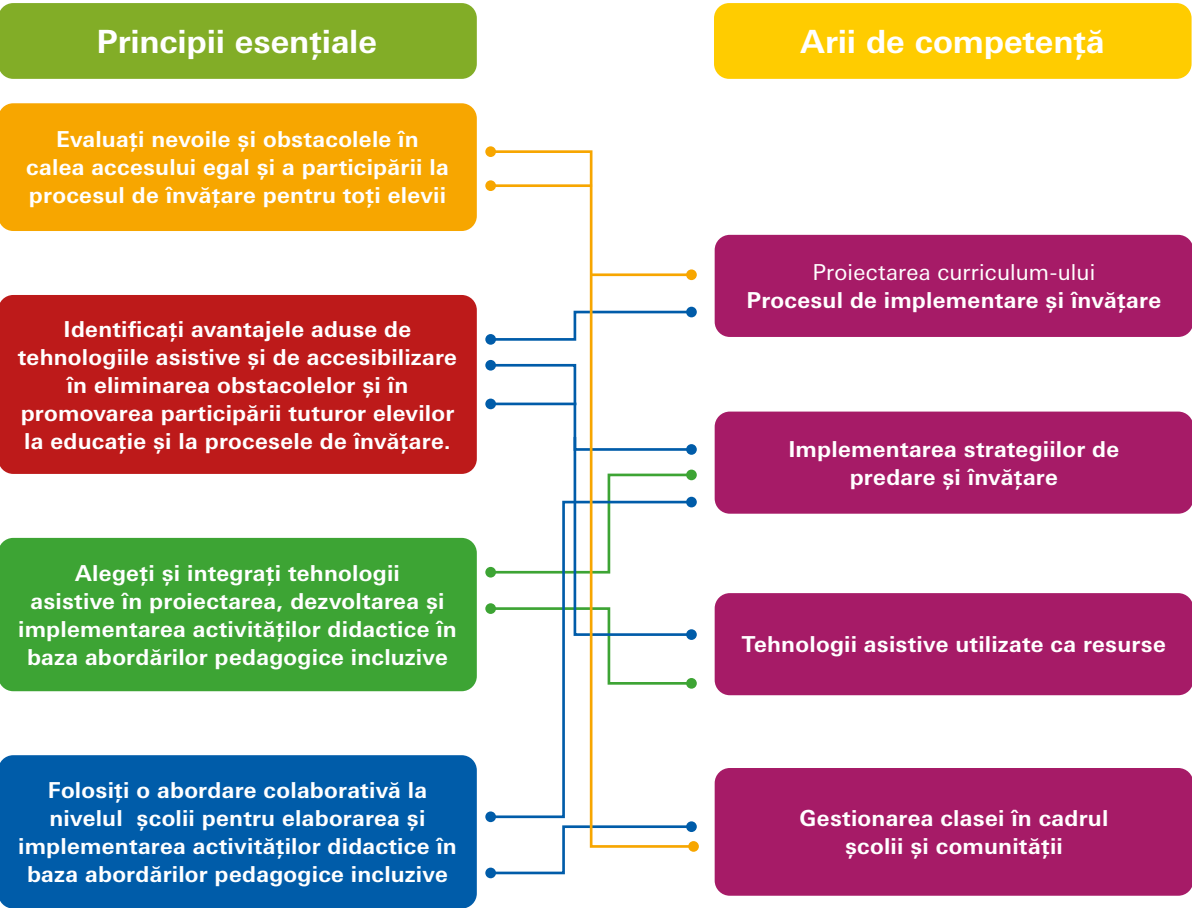
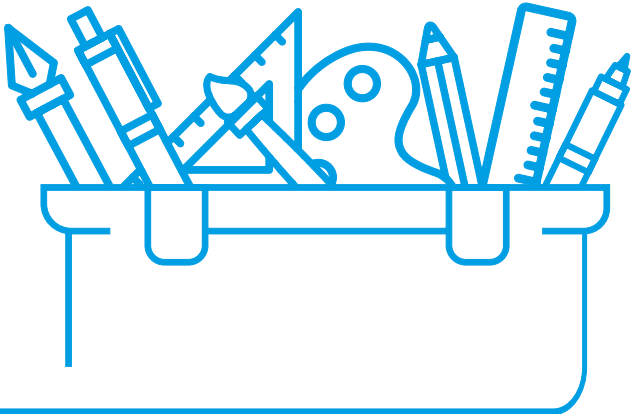
<https://senmagazine.co.uk/content/tech/assistive-tech/14351/how-can-we-better-engage-digital-learning-for-sen-pupils/>

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/40fa80d3-en/index.html?itemId=/content/component/40fa80d3-en>

https://d2tic4wvo1iusb.cloudfront.net/production/eef-guidance-reports/digital/EEF_Digital_Technology_Summary_of_Recommendations.pdf?v=1699433754

<https://digital.wings.uk.barclays/blog/assistive-technology-in-schools/>

<https://www.unicef.org/eca/media/30341/file/Framework%20for%20building%20capacity%20for%20assistive%20technology.pdf>

CAPITOLUL 7

Cum gestionăm nevoile fiecărui elev

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Incluziunea elevilor care au certificat de orientare școlară și profesională necesită o atenție specială. Multe dintre capitolele acestui set de instrumente abordează problemele cu care se confruntă profesorii în realizarea unor adaptări adecvate pentru a se asigura că acești elevi pot participa pe deplin la clasă. Însă o sursă majoră a preocupărilor profesorilor este reprezentată de elevii care, deși nu sunt identificați în mod oficial printr-un certificat de orientare școlară și profesională, totuși nu reușesc să facă progrese la școală. Comportamentele lor de învățare și sociale indică faptul că nu au performanțe potrivit potențialului, iar profesorii menționează că gestionarea acestor elevi poate necesita foarte mult din timpul la clasă. Prin urmare, această categorie de elevi constituie o mare provocare în crearea unei clase incluzive, în care elevii să poată învăța eficient.

Această categorie de elevi a fost denumită în multe feluri: elevi cu performanțe școlare sub potențialul lor, elevi cu rezultate școlare slabe, elevi cu performanțe sub medie, elevi cu progres lent. Oricare ar fi termenul adoptat, acești elevi nu au performanțe la nivelul potențialului lor. Cu toate acestea, constatăm existența lor în școlile din întreaga lume și se argumentează că, neavând un certificat care să confirme în mod oficial că au cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități, nu beneficiază în școală de nivelul de atenție pe care l-ar impune numărul lor mare.

2. Probleme comune ale profesorilor atunci când lucrează cu elevi ce se confruntă cu bariere în învățare

Există tot felul de aserțiuni de ordin general potrivit cărora rezultatele sub potențialul elevului pot fi influențate de o serie de factori de mediu. Acestea includ corelații între performanțele școlare slabe și:

- Statutul social
- Sărăcie
- Diferențe culturale
- Apartenența la un grup minoritar etnic dezavantajat
- Percepțiile și acțiunile profesorilor
- Probleme în familie
- Traume individuale
- Asistență medicală precară
- Accesul la servicii și localizarea geografică

Deși nu se poate stabili întotdeauna măsura în care există o corelație între aceste aspecte și rezultatele sub potențialul elevului, cercetările au produs numeroase dovezi care sugerează că unul sau mai mulți astfel de factori sunt asociați cu performanțele slabe ale elevilor.

Există, de asemenea, dovezi care corelează rezultatele sub potențialul elevului cu anumite modalități în care este organizată educația formală (în sistemele școlare). Printre acestea se numără:

- Absența dezvoltării abilităților sociale în învățământul preșcolar (inclusiv educația deficitară asigurată de părinți)
- Niveluri scăzute de alfabetizare în rândul elevilor, neabordate suficient de școală
- Creșterea procentului de elevi cu rezultate slabe după învățământul primar pentru care nu există sprijinul necesar
- Corelații dintre rezultatele slabe la învățătură și delincvență și comportamentul infracțional care nu sunt abordate adecvat în cadrul serviciilor de sprijin
- Absența de la școală, corelată cu rezultatele slabe la învățătură
- Absența unor parcursuri și rute școlare diverse, inclusiv a unor oferte educaționale de calitate în cadrul învățământului profesional și tehnic.

De multe ori, este posibil ca aceste constatări să se aplice în mai mare măsură în cazul băieților decât al fetelor.

Impactul performanței slabe asupra elevului poate fi profund și de durată. Acesta poate fi un factor care contribuie

- stimă de sine precară
- frustrare și comportamente rebele
- comportament necorespunzător și absenteism
- autovătămare
- pesimism în privința viitorului
- opțiuni reduse în domeniul educației și al ocupării forței de muncă
- marginalizare și excluziune socială.

Pentru un profesor, faptul de a fi asociat cu elevi care au rezultate slabe poate duce la stres neproductiv, resurse irosite, diminuarea satisfacției profesionale și ratarea unor ocazii de a învăța despre metodica predării în moduri care pot fi benefice pentru toți elevii. Poate fi utilă actualizarea măsurilor de sprijin oferite de stat pentru recunoașterea progreselor realizate de profesorii care lucrează cu copii cu cerințe educaționale speciale.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Primul răspuns al profesorului atunci când înțelege care sunt dificultățile cu care se confruntă elevii este să ia o pauză, apoi să continue să observe, să pună întrebări și/sau să se adapteze pe loc. Adaptările spontane includ:

- repetarea sau reformularea instrucțiunilor sau a sprijinului
- introducerea unui nou factor de sprijin
- încetinirea ritmului
- revenirea la elementele de bază ale argumentației și intenției
- exersarea abilităților și cunoștințelor care constituie o precondiție
- îmbunătățirea rezilienței și diversificarea mijloacelor de a persevera.

În cazul în care dificultățile persistă după aplicarea acestor ajustări spontane, este necesară o intervenție sistematică, care să implice o evaluare și modalități alternative de organizare.

Pentru un elev este dificil să aibă rezultate bune atunci când este convins că abilitățile sau șansele sale de reușită sunt foarte reduse. Indiferent dacă apreciază că problema este legată de propria persoană sau de alți factori externi, până când nu se vor simți motivați să găsească o cale pentru a-și soluționa dificultățile, nu vor putea învăța. Un profesor eficient încearcă să combată gândirea negativă a elevilor. O sursă excelentă de informații și de inspirație în acest sens este lucrarea lui Carol Dweck (2000) privind imaginea de sine și convingerile despre abilități ale elevilor.

Profesorii eficienți împart sarcinile de lucru în etape simple: dacă reușesc să înceapă să rezolve sarcina de lucru, sunt pe calea cea bună și pot chiar dobândi un anumit optimism. Profesorii își îndeamnă elevii: „Gândește-te la lucrurile pe care le-ai făcut bine”, în loc să sublinieze ce nu a ieșit bine. Caută alternative și își încurajează și elevii să procedeze la fel: „Dacă nu reușim așa, hai să încercăm altfel”. Astfel, își stimulează elevii să identifice ce îi ajută

Mulți dintre factorii descriși mai sus constituie aspecte în privința cărora profesorii sau școala nu au soluții. Cu toate acestea, există dovezi care arată că, cu cât școala devine mai incluzivă, cu atât se diminuează impactul negativ al acestor factori de mediu.

Atunci când colectați informații care să fundamenteze intervențiile didactice, este important să ascultați și ce au elevii de spus despre experiența lor la școală. De exemplu, printre comentariile făcute de elevii cu performanțe slabe la învățătura se regăsesc frecvent următoarele explicații:

- Efortul este prea mare pentru mine.
- Nu cred că profesorul meu mă place prea tare.
- Există prea multe elemente sau momente de distragere a atenției în sala de clasă.
- Mă simt jenat pentru că nu pot înțelege lucrurile.
- Profesorul nu explică ce trebuie să fac.
- Activitățile școlare sunt foarte plictisitoare și nu sunt despre „viața reală”.

să progreseze. Acestea sunt strategii metacognitive. Viitorul pare mai bun atunci când elevul simte că are capacitatea de a depăși dificultățile, când învață cum să învețe.

Profesorii eficienți oferă o viziune deschisă la schimbări. Se bazează pe înțelegerea conținutului disciplinei și pe abordarea flexibilă a acestuia. Sunt dispuși să urmeze orice cale care servește intenției generale. Trebuie să fie capabili să structureze etapizat cunoștințele pe care le dobândesc elevii și activitățile derulate de aceștia. Gândirea laterală, pragmatismul și atenția acordată răspunsurilor și inițiativelor individuale ale elevilor sunt esențiale.

Această abordare centrată pe soluții poate fi punctul de pornire al modului în care se adresează profesorul clasei sau, individual, elevului. Procesul descris mai jos poate fi utilizat în cadrul discuțiilor menite să ajute un elev care progresează lent sau un elev cu rezultate slabe:

- Invitați elevul să spună de ce progresează greu. Încurajați-l să exemplifice, specificând când, de ce și cum îi este dificil să facă ceva. Apoi, cereți-i să descrie problema principală într-un singur cuvânt sau într-o propoziție. Dacă nu poate face acest lucru, încercați dumneavoastră, verificând dacă elevul consideră că ați înțeles suficient de bine. După aceea, încercați să nu rămâneți blocați la problemă. Îndreptați-vă atenția către acele ocazii excepționale, când lucrurile nu sunt atât de dificile. Păstrați această atitudine pozitivă de acum încolo.
- Oferiți feedback și specificați tot ce a făcut bine elevul. Spuneți-i cât mai multe despre cât de bine se descurcă. De exemplu, „Cred că a fost foarte bine că ai spus că ai vorbit cu... despre asta” sau „Este minunat că ai încercat să... pentru a contribui la îmbunătățirea situației”.
- Utilizați o întrebare cu răspuns cuantificabil: „Pe o scară de 10 puncte, unde 0 înseamnă niciun

progres pentru că totul este prea dificil și 10 înseamnă succes absolut, unde te plasezi acum?” De asemenea, puteți utiliza un element vizual, în loc de punctaj, cum ar fi o scară sau un parcurs. Apoi puneți întrebări despre posibilele soluții. De exemplu, „Poți să te gândești la o modalitate prin care problema să devină ceva mai puțin gravă?” și „Cum crezi că ai putea fi mai încrezător în ceea ce privește realizarea unor progrese?”. Explorați ce crede elevul că ar putea face pentru a avea rezultate bune.

- Sugestiile elevului cu privire la aspectele pe care le-ar putea îmbunătăți devin sarcini de lucru. Indiferent dacă poate menționa sau nu astfel de idei, dați-i o sarcină de lucru, în cadrul căreia să se concentreze asupra unui aspect pe care doriți să îl observe în restul orei sau în zilele următoare, când lucrurile merg mai bine.
- Puteți conveni să stați de vorbă periodic. Conversațiile de urmărire pot viza redimensionarea problemelor. Concentrați-vă pe ce observă elevul atunci când problema este mai mică sau absentă. Cereți elevului să descrie cât mai amănunțit – momentul zilei, cu cine este, ce se întâmplă și așa mai departe.
- După trei sau patru astfel de discuții, folosiți succesul înregistrat pentru a încheia acest proces. Sugerați-i elevului să continue singur sau sprijinit de altcineva. Concentrați-vă pe ce a funcționat, pe motivele reușitei și pe pașii care ajută la menținerea progresului sau la realizarea altor îmbunătățiri.

Comunicarea și răspunsurile trebuie să fie adecvate nivelului și situației fiecărui elev. Uneori, abordarea formală și aplicarea unor proceduri standard pot fi intimidante și ineficiente. Important este să identificați dificultățile, să explorați posibile soluții, să conveniți un plan de acțiune care să fie actualizat periodic și să dezvoltați reziliența.

Sentimentul autonomiei și apartenenței este, de asemenea, esențial în conștientizarea progreselor

și satisfacției de către elev. Faptul că elevul are o identitate personală puternică, simțindu-se în același timp parte a unui grup sau a unei comunități, îi stimulează stima de sine, motivația și succesul. În clasă, profesorul poate încuraja aceste elemente atât prin activități de grup, cât și prin procese de învățare personalizate și muncă independentă. Eficacitatea abordării în cazul elevilor care progresează lent sau au rezultate slabe la învățătură poate fi evaluată prin monitorizarea eforturilor pe care le facem pentru a încuraja elevii să coopereze și pentru dezvoltarea inițiativei și a responsabilității individuale a acestora. Cu cât simt că pot lucra împreună la sarcini de lucru meritorii și cu cât își pot exprima propriile preferințe și pot face propriile alegeri, cu atât elevii vor fi mai puțin predispuși la progrese lente și la rezultate slabe.

De asemenea, profesorii pot reflecta la „climatul” general al clasei; acesta poate fi explicat prin descrierea atmosferei în clasă, care reiese din sentimentele și percepțiile celor care se află în acest mediu. Deși aceste experiențe pot varia de la o zi la alta și de la un elev la altul, contribuie la conturarea unei imagini comune și coerente a mediului din clasă. Profesorii pot influența anumite caracteristici ale climatului clasei preluate chiar de la elevi (pentru a le face mai incluzive):

- Sprijin
- Motivație
- Comportamentul profesorului
- Disciplină și comportament
- Stiluri de învățare
- Calitatea predării
- Stilul predării
- Interacțiuni/relații profesor-elev
- Corectitudine
- Percepția profesorilor/școlii
- Factori care distrag atenția/concentrare
- Facilități/toalete
- Scop/înțelegere
- Mediul din sala de clasă
- Glumele răutăcioase Cazurile de bullying

4. Utilizarea resurselor selectate

RESURSA 1. Sprijin școlar eficient pentru elevii din categorii defavorizate și vulnerabile – bune practici

Descrierea resursei Resursa de față analizează detaliat abordări care și-au demonstrat eficiența în sprijinirea elevilor, precum și modalități de îmbunătățire a rezultatelor la învățătură. Sunt prezentate modalități prin care poate fi îmbunătățită prezența la ore și metode prin care pot fi sprijinite optim anumite categorii specifice de elevi.

Link: https://www.estyn.gov.wales/system/files/2022-01/Effective%20school%20support%20for%20disadvantaged%20and%20vulnerable%20pupils%20en_0.pdf

RESURSA 2. Motivarea elevilor cu rezultate slabe: tehnici și tactici

Descrierea resursei O analiză detaliată, însoțită de link-uri către lucrări de cercetare, care ilustrează modul în care profesorii pot sprijini optim elevii cu rezultate slabe la clasă. Materialul oferă îndrumări clare, privind răspunsul profesorului atunci când devine evident că un elev are dificultăți de învățare sau de comportament.

Link: <https://www.teachingexpertise.com/articles/motivating-underachievers-techniques-and-tactics/>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Regatul Unit)

Studiu de caz 4: Extinderea serviciilor pentru a răspunde nevoilor elevilor

O școală primară din Swansea, un oraș din Țara Galilor, a creat o cultură incluzivă care sprijină eficient toți elevii, în special pe cei mai vulnerabili. Modalitățile de abordare folosite sunt inspirate de teoria atașamentului, neuroștiință și practicile bazate pe înțelegerea traumei. Serviciile de suport și sprijin se extind în întreaga școală și sunt îmbunătățite prin intermediul unui program de implicare a familiilor în activități adaptate nevoilor tuturor elevilor și familiilor acestora. Denumirea programului în cadrul școlii este “Abordarea Cwtsh” (“Cwtsh” înseamnă “îmbrățișare” în limba Galeză).

Implementarea programului este coordonată de un cadru didactic cu experiență și cu pregătire în domeniu și realizată de personal de sprijin înalt calificat, care își pune cunoștințele la dispoziția celor interesați. Personalul școlii depune eforturi pentru a obține cele mai bune rezultate cu putință pentru elevii pe care îi sprijină, din punct de vedere al dezvoltării abilităților personale și psiho-emoționale, al pregătirii pentru a citi mai bine și a face progrese la învățătură. Serviciile includ:

- *Cwtsh* la creșă: un program care începe în fiecare dimineață pentru a asigura sprijin copiilor aflați în dificultate și familiilor acestora, concentrându-se asupra dezvoltării relațiilor pozitive, precum și a implicării părinților în crearea unor relații pozitive, de încredere în cadrul unității de învățământ.
- *Cwtsh în Cwtsh*, un program creat pentru a răspunde nevoilor elevilor din ciclul primar. Sesiunile sunt derulate de către un specialist angajat cu normă întreagă, individual sau în grup, în funcție de nevoile copiilor.
- Mic-dejun *Cwtsh*: activitate derulată dimineața, la începutul programului școlar, pentru elevii de nivel preșcolar și primar. Sesiunea oferă elevilor ocazia de a pune întrebări și de a ridica anumite probleme care pot avea impact asupra disponibilității lor de a învăța, pentru a începe bine ziua. Personalul utilizează informațiile colectate în aceste sesiuni pentru a sprijini eficient elevii pe tot parcursul zilei, identificând momentele în care ar putea avea nevoie de sprijin suplimentar sau de activități alternative, de exemplu, o activitate liniștită, sub supravegherea unui adult, în timpul pauzei.
- *Cuppa la Cwtsh* (Cana cu îmbrățișări): un spațiu în care pot participa elevii din ciclul primar. Un membru al echipei de sprijin este întotdeauna disponibil pentru o scurtă conversație cu elevii sau pentru a-i sprijini să rezolve o problemă.
- *Cwtsh* în pădure și *Cwtsh* în grădină, activități utilizate pentru a identifica elevii din ciclul primar care pot participa săptămânal la astfel de activități. Copiii din ciclul preșcolar și pregătitoare se bucură de “Miercurea veselă”. Activitățile în aer liber includ cultivarea plantelor, a legumelor, îngrijirea puilor de găină sau alte activități în aer liber. Aceste grupuri de sprijin implementează adesea proiecte în care se implică comunitatea mai largă.

- *Cwtsh* în clasă, activitate aplicată efectiv în întreaga școală, astfel încât elevii să își poată dezvolta reziliența și strategiile de adaptare, prin rutine care promovează reglarea, inclusiv ocazii de a efectua periodic exerciții de respirație și de a învăța să recunoască și să controleze efectele fiziologice ale variațiilor emoționale intense.

Personalul urmărește foarte atent progresele realizate de fiecare elev pe tot parcursul anului. Evaluările profesorilor și colectarea informațiilor pertinente în cadrul activităților *Cwtsh* demonstrează că aproape toți elevii vizati fac progrese în ceea ce privește starea de bine și rezultatele la învățătură.

Temă de reflecție (România)

Doamna Miron, o profesoară plină de compasiune și bine intenționată, este hotărâtă să creeze o clasă primitoare și incluzivă pentru toți elevii ei. Predă la clasa a cincea și lucrează cu elevi diverși, fiecare cu nevoi și abilități unice. Cu toate acestea, dorința ei de a răspunde nevoilor individuale ale tuturor elevilor, cu sau fără certificat de orientare școlară și profesională, s-a confruntat cu un obstacol neașteptat în cazul lui Max, un copil isteț și plin de viață cu cerințe educaționale speciale (CES). Max are o întârziere în dezvoltare care îi afectează interacțiunile sociale, făcându-l mai vulnerabil la bullying. În ciuda eforturilor doamnei Miron de a promova un mediu propice, în care să fie sprijinit, au existat situații în care Max a făcut obiectul unor glume răutăcioase sau a fost exclus.

Într-o zi, doamna Miron a observat câțiva elevi care își băteau joc de Max, imitându-i gesturile și făcând comentarii jignitoare. Deranjată de scenă, a intervenit prompt, abordând elevii în cauză și explicându-le importanța empatiei și a înțelegerii. A sperat că astfel va descuraja alte incidente, dar dificultățile au persistat. Măcinată de un sentiment de neputință, profesoara s-a adresat administrației școlii și coordonatorului de educație specială. Le-a explicat îngrijorările sale cu privire la starea de bine a lui Max și la dificultățile cu care se confrunta în gestionarea situațiilor de bullying. Din nefericire, școala nu avea un program cuprinzător pentru abordarea nevoilor unor elevi precum Max, fără certificat de orientare școlară și profesională, astfel încât doamna Miron nu dispunea de instrumentele necesare pentru a-l sprijini în mod adecvat.

Profesoara a participat la ateliere de lucru și sesiuni de dezvoltare profesională, dornică să își îmbunătățească abilitățile de gestionare a claselor incluzive. Însă, în ciuda eforturilor sale, incidentele de bullying au continuat, iar Max a început să își piardă încrederea. Doamna Miron se simțea tot mai frustrată, pentru că eforturile sale bine intenționate nu puteau compensa lipsa resurselor disponibile. Înțelegând gravitatea situației, doamna Miron s-a adresat părinților, formând un parteneriat de colaborare pentru a aborda problemele legate de bullying. Împreună, au militat pentru sensibilizarea celor din cadrul școlii și pentru resurse, astfel încât să poată fi sprijiniți elevii cu nevoi diverse. Treptat, școala a început să își recunoască lacunele în domeniul educației incluzive și a adoptat măsuri pentru implementarea unui program mai robust. În cele din urmă, perseverența doamnei Miron, alături de sprijinul părinților și al comunității școlare, au deschis calea către o schimbare în bine. Școala a început să dezvolte o abordare mai cuprinzătoare pentru a răspunde nevoilor individuale ale tuturor elevilor, cu sau fără certificat de orientare școlară și profesională, asigurând un mediu mai incluziv pentru toată lumea.

Întrebări: Ce măsuri proactive poate adopta orice persoană pentru a promova incluziunea și sprijinirea elevilor cu nevoi diverse în școlile sau comunitățile lor locale?

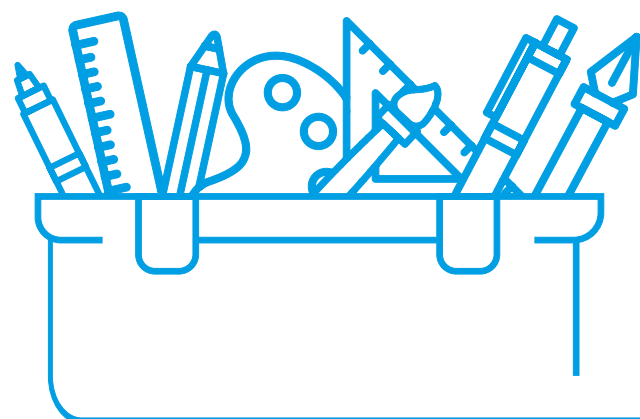
A se vedea și: <https://www.unicef.org/romania/stories/long-road-high-school>

6. Implicații pentru întreaga școală

Există cercetări recente care au identificat anumiți factori care contribuie la capacitatea unei școli de a răspunde nevoilor elevilor cu rezultate sub potențialul lor. Acestea includ:

- Leadership de calitate
- Predare și învățare de înaltă calitate
- Un curriculum incluziv
- Implicarea părinților
- Utilizarea eficientă a datelor pentru identificarea elevilor care obțin rezultate sub potențialul lor
- Utilizarea celor mai buni profesori pentru punerea în aplicare a intervențiilor
- Redistribuirea profesorilor itineranți și de sprijin care au rezultate în îmbunătățirea performanțelor
- Utilizarea eficientă a fondurilor suplimentare pentru a combate sărăcia
- Ascultarea opiniei și feedbackului elevilor.

Este semnificativ faptul că școlile care înregistrează cele mai mari succese sunt cele care adoptă strategii foarte eficiente de promovare a acestor caracteristici. Aceste școli se asigură că disciplinele esențiale, precum matematica și comunicarea, sunt predate de profesori foarte buni. Astfel de profesori oferă sprijin personalizat fiecărui elev din clasă, inclusiv sprijin individual și ore remediale, după caz. Conducerea școlii se poate asigura că personalul de sprijin, în special adulții care îi asistă pe profesori la clasă, este foarte bine pregătit și își înțelege rolul în sprijinirea elevilor pentru a obține rezultate pe măsura potențialului. Școlile cele mai eficiente sunt cele care se concentrează în mod sistematic pe feedback clar de la elevi și pe sfaturi pentru îmbunătățirea activității.

Resurse suplimentare

<https://nasen.org.uk/resources/why-and-how-should-we-support-children-dme-school>

<https://nasen.org.uk/resources/introduction-dme-webinar-recording>

<https://www.understood.org/en/articles/5-common-techniques-for-helping-struggling-students>

<https://www.education.vic.gov.au/school/teachers/teachingresources/high-ability-toolkit/Pages/tackling-underachievement.aspx>

<https://www.teachingexpertise.com/articles/motivating-underachievers-techniques-and-tactics/>

<https://socioed.wordpress.com/2017/03/11/149-strategy-for-underachievers/>

<https://thirdspacelearning.com/blog/quality-first-teaching/>

<https://alc.ext.unb.ca/modules/physical-disabilities/implications-for-learning.html>

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.

PARTEA 2

CAPITOLUL 8

Satisfacerea nevoilor psihosociale și de sănătate mintală

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicilor educației incluzive
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Elevii cu CES și/sau cu dizabilități au nevoie de sentimentul de apartenență în cadrul școlii, ca factor vital pentru succesul lor școlar. De asemenea, mulți dintre ei au nevoie să învețe abilități socio-emoționale, cum ar fi prietenia, luarea în considerare a celorlalți, conștiința de sine și luarea deciziilor în mod responsabil, pentru a-i ajuta să coopereze cu alte persoane. Învățarea repetitivă a competențelor

de dezvoltare va ajuta anumiți elevi să se descurce în situații din viața reală, dar acest proces trebuie adaptat în funcție de nevoile individuale. În multe țări, școlile s-au concentrat pe dezvoltarea abilităților socio-emoționale ale tuturor elevilor. Dezvoltarea abilităților socio-emoționale este procesul prin care copiii și adulții dobândesc și aplică în mod eficient cunoștințele, atitudinile și competențele necesare pentru a înțelege și gestiona emoțiile, a stabili și a atinge obiective pozitive, a simți și a manifesta empatie față de ceilalți, a stabili și a menține relații pozitive și a lua decizii în mod responsabil. În cazul elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități, dezvoltarea abilităților socio-emoționale este corelată cu rezultatele școlare precum și cu comportamentele sociale îmbunătățite. Ambele rezultate sunt asociate cu un caracter incluziv mai pregnant (a se vedea diagramele de mai jos).

Una dintre modalitățile des întâlnite prin care profesorii și unitățile de învățământ au încercat să promoveze dezvoltarea abilităților socio-emoționale pentru toți elevii, astfel încât să promoveze incluziunea, este utilizarea mentoratului *între elevi*. Constatările inițiale ale cercetărilor privind mentoratul între elevi confirmă că abordarea are efecte pozitive pentru intervențiile vizând dezvoltarea socio-emoțională a elevilor cu cerințe educaționale speciale. Un astfel de exemplu este disponibil accesând acest link: <https://firsprimary.derby.sch.uk/peer-mentor-programme/>

Abordări privind dezvoltarea abilităților socioemoționale:	Dezvoltarea abilităților socioemoționale:	Comportament social pozitiv:
Instruire explicită pe tema dezvoltării abilităților socioemoționale.	Cinci domenii de competență.	Mai puține probleme de conduită.
Integrarea cu domeniile curriculare ale școlii.	Atitudini îmbunătățite față de propria persoană, față de ceilalți și față de școală.	Mai puțină suferință emoțională.
Practicile educaționale ale profesorilor.		Succes școlar.

[Diagrame preluate din <http://www.casel.org/social-and-emotional-learning>]

2. Provocări frecvente întâlnite de profesorii care lucrează cu elevi ce au nevoi speciale pentru a-și menține sănătatea

Dezvoltarea profesională

Identificarea cunoștințelor și convingerilor personale despre empatie și abilități sociale va avea impact asupra conținutului și a modului în care predați. Învățarea modalităților de a aplica aceste abilități în activitatea cu elevii cu dizabilități necesită timp și exercițiu.

Curriculumul

Dezvoltarea abilităților sociale nu are un curriculum standardizat. Prin urmare, de unde știți la ce nivel sau în ce etapă se află fiecare elev? Dezvoltarea abilității de empatizare este importantă pentru toți elevii, cu accent pe practica incluzivă.

Practici consecvente

Pentru a vă asigura că transmiteți același mesaj pozitiv elevilor, atât în clasă, cât și în afara clasei, va fi nevoie de automonitorizare. Va fi nevoie să fiți un exemplu în ceea ce privește comportamentele sociale pozitive. Colectați date pentru a analiza ceea ce funcționează. Discutați periodic cu familiile despre competențele predate și modul în care vor fi acestea benefice pentru copiii lor.

Aspecte organizaționale

Uneori, elevii au probleme cu prietenii sau se confruntă cu fenomenul de bullying. Unii elevi cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități au probleme în identificarea indiciilor sociale, ceea ce poate face ca astfel de situații să fie dificil de rezolvat. Este necesară includerea dezvoltării abilităților socio-emoționale în curriculum, ca prioritate, și trebuie să i se aloce timpul necesar pentru a fi integrată în toate disciplinele.

Siguranță

Identificarea indiciilor și mesajelor sociale contribuie la crearea unor relații eficiente. Explicarea în mod repetat a așteptărilor sociale poate contribui la dispărarea situațiilor dificile. Asigurați-vă că toți elevii știu de ce se predau abilitățile și încurajați-i să fie la rândul lor un model în ceea ce privește o reacție adecvată.

Familiiile

Dezvoltarea abilităților sociale poate fi un subiect sensibil și este posibil să ezitați în alegerea abordării optime atunci când discutați cu familiile. Ce se întâmplă dacă părinții au o dizabilitate, oare dau dovadă de lipsă de respect încercând să predau abilități sociale? Oare vor putea să consolideze acasă ce învață copilul la școală? Discutați deschis aceste subiecte și conveniți asupra aspectelor care pot fi consolidate acasă.

Competențele pedagogice

O abordare universală a stării de bine la nivelul întregii școli, care include un curriculum de dezvoltare a abilităților socio-emoționale la toate vârstele, contribuie la abordarea pedagogică generală. Formarea personalului pe tema dezvoltării unor relații eficiente, ca punct de pornire esențial pentru o incluziune reală a tuturor copiilor, indiferent de nevoile lor specifice.

Preocupări la nivelul întregii școli

Este posibil ca anumiți profesori din școala dumneavoastră să considere că nu este nevoie să predea abilități sociale. Având o abordare la nivelul întregii școli, acest demers devine o atribuție a tuturor și promovează o practică

incluzivă. Accentul pus pe dezvoltarea socială și pe capacitatea de empatizare va ajuta foarte mult elevii cu dizabilități să se implice mai ușor în procesul de învățare și să clădească relații cu alți membri ai personalului.

Interacțiunea cu familiile

Familiiile pot considera că rolul școlii este să educe copilul din punct de vedere academic. Însă acest demers se bucură de mai mult succes atunci când elevul simte o conexiune cu școala în care învață și este capabil să comunice cu ceilalți în orice format. Încurajați familiile să se axeze pe dezvoltarea abilităților sociale ale copiilor lor, ca factor esențial în procesul de a învăța să funcționeze independent.

Sprijin interinstituțional

Sprijinul oferit de specialiști externi va constitui un element important în gestionarea problemelor de sănătate mintală ale anumitor elevi cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități. Cu toate acestea, uneori nu este clar ce presupune rolul acestora în dezvoltarea abilităților sociale, cum sunt întemeierea și păstrarea unei prietenii, dezvoltarea competenței emoționale, inclusiv înțelegerea indiciilor sociale și funcționarea independentă.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

- **Oferiți elevilor posibilitatea de a-și identifica, denumi și exprima sentimentele și de a-și evalua în mod regulat intensitatea propriilor sentimente.**
- **Promovați comportamentul prosocial prin implicarea elevilor în activități de ajutorare, cum ar fi învățarea prin oferirea serviciilor în comunitate, meditații/mentorat între colegi, menținerea curățeniei sălii de clasă și asistență pentru profesori.**
- **Furnizați percepții corecte cu privire la comportamentele considerate normale pentru toți elevii.**
- **Discutați despre practicile care le asigură siguranța pe rețelele de socializare și online. Oferiți prin exemplul propriu un model de practică eficientă și explicați ce trebuie făcut în cazul în care apare o problemă.**
- **Implicați elevii în roluri de conducere adecvate în clasă, oferiți-le posibilitatea de a-și exprima opiniile și ascultați-i.**
- **Folosiți activități și lecții la clasă pentru a explora și discuta despre empatie, puncte forte personale, echitate, bunătate și responsabilitate socială în legătură cu elevii cu dizabilități.**
- **Folosiți incidentele din sala de clasă ca pe momente care dau naștere unor posibilități de a învăța ceva, pentru a-i educa pe elevi cu privire la autocontrol, empatie, cooperare și abilități de soluționare a conflictelor.**
- **Oferiți-le ocazii de a lucra cu alte grupuri de elevi, pentru a promova respectul pentru diversitate și a dezvolta empatia.**
- **Oferiți un program planificat de dezvoltare a abilităților sociale, repetat des. Includeți părinții în exersarea și consolidarea comportamentelor.**

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Website Resilience Revolution

Sinteză: Un set cuprinzător de resurse cu numeroase materiale care includ hyperlinkuri, acoperind toate aspectele legate de sănătatea mintală a copiilor – anxietate, relații, gestionarea furiei, siguranța online și multe alte teme. Acest site web include și sfaturi, sub forma unor resurse distincte pentru părinți. Meniul conține o listă completă a materialelor disponibile, majoritatea putând fi descărcate.

Link: <https://sites.google.com/seaside.blackpool.org.uk/pshe/home>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Marea Britanie)

STUDIUL DE CAZ: SPRIJINIREA NEVOILOR PSIHOSOCIALE ȘI EMOȚIONALE ALE ELEVILOR Școala primară Woodhall

Contextul școlii:

Școala primară Woodhall cuprinde clase pentru învățământul primar și anteprescolar, fiind situată la periferia orașului Sudbury. Majoritatea elevilor sunt britanici. Proportia elevilor eligibili pentru burse școlare și mese gratuite în cadrul școlii depășește media națională, cu aproximativ 35% și, respectiv, 30%. Procentul elevilor certificați cu cerințe educaționale speciale și dizabilități este de aproximativ 20%.

1

Care este problema pe care doriți să o rezolvați?

Am observat că mulți copii se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește starea lor de bine, adesea din cauza situațiilor complexe de acasă. Ca școală, am decis să remediem aceste aspecte, deoarece am observat impactul pe care îl au asupra prezenței la școală și a performanței copiilor. Știm din Raportul privind dezvoltarea abilităților socio-emoționale în învățământul primar că, atunci când sunt atent implementate, abordările privind dezvoltarea abilităților socio-emoționale pot îmbunătăți comportamentele, sănătatea mintală, bunăstarea precum și performanțele academice ale elevilor.

Prioritatea noastră a fost să identificăm modalități semnificative de a sprijini copiii afectați și să îi ajutăm să facă față problemelor cu care se confruntă. Recomandarea 1 a raportului sugerează școlilor să predea în mod explicit abilități socio-emoționale, de exemplu strategii de autocalmare și autoîncurajare, pentru a ajuta elevii să facă față emoțiilor puternice. Am sperat că, dacă le putem forma aceste abilități, vor vedea școala ca pe un mediu în care se bucură de sprijin iar situația lor curentă se va îmbunătăți. Odată ajunși în clasă, cu sprijinul nostru, vor putea să se concentreze asupra procesului de învățare, să se bucure de succes și să aibă performanțe pe măsura potențialului propriu.

2

Care au fost obstacolele/provocările anticipate?

Principalele obstacole pe care le-am anticipat au fost timpul și spațiul: trebuia să ne asigurăm că alocăm suficient timp pentru ca sprijinul oferit să fie eficient și să existe un spațiu sigur adecvat, în care personalul școlii să poată lucra cu elevii vizati.

Am ales să implementăm un program de intervenție creat de psihologul Shelia Burton. Este o abordare bazată pe dovezi prin care practicienii în domeniu sunt formați să planifice sesiuni de sprijin în care se predau în mod explicit abilități socio-emoționale, astfel încât elevii să învețe să își autoregleze emoțiile.

Inițial, au fost formați doi profesori itineranți și de sprijin, pentru rolul de profesori în sprijinul dezvoltării abilităților de citire/scriere. Am decis că sesiunile cu elevii trebuie să se desfășoare pe parcursul unor intervale de timp special alocate și așa a fost creată Poiana, spațiul nostru sigur.

Treptat, volumul de muncă a crescut, astfel încât am format mai mulți profesori de sprijin în cadrul școlii, pentru a ne asigura că avem suficientă capacitate de sprijin, potrivit nevoilor. Acum avem cinci astfel de colegi, fiecare având o după-amiază alocată pentru a lucra cu elevii, atât la clasă, cât și în afara acesteia.

3

Ce ați făcut, concret?

Personalul responsabil de implementarea proiectului a beneficiat de formare de specialitate pentru a ne asigura că toți au cunoștințele și încrederea necesare pentru a oferi sprijin individualizat copiilor pe care îi au în grijă. De asemenea, am implementat supervizarea periodică a profesorilor care asigură aceste servicii, ghidată/supervizată de un psiholog specializat în domeniul educației.

Am asigurat formarea întregului personal, pentru a stabili un set de reguli noi ale școlii, incluzând întâlniri periodice dedicate dezvoltării abilităților socio-emoționale și crearea unui nou set de "drepturi" pentru toată lumea (la Woodhall, avem dreptul de a învăța, de a fi respectat și de a fi în siguranță) și am instalat peste tot în școală "cutia îngrijorărilor".

Personalul a fost încurajat să acționeze ca un exemplu comportamental, pentru că știm că adesea copiii învață observându-i pe ceilalți, și astfel înțeleg comportamente noi și sunt călăuziți în propriile acțiuni.

Odată ce a fost pus în aplicare acest program, profesorii de sprijin au identificat două domenii comune în care au nevoie elevii de sprijin: conștientizarea propriilor emoții și autoreglarea. Concentrându-se asupra acestor abilități, copiii au învățat să exprime într-un limbaj adecvat ceea ce simt, știind că este în regulă să simtă aceste emoții intense și au învățat să le facă față.

4

Cum monitorizați succesul acestei intervenții

Aplicăm periodic chestionare în rândul personalului didactic, al părinților și al îngrijitorilor, pentru a ne asigura că acei copii sprijiniți în cadrul acestui proiect au parte de beneficii în urma timpului petrecut cu personalul special format în acest sens. Scopul chestionarelor este să aflăm dacă elevii sunt mai dispuși să participe la discuțiile în grup restrâns sau cu întreaga clasă sau depind în mai mică măsură de îndrumările unui adult atunci când abordează o sarcină de lucru.

Echipa noastră de specialiști a monitorizat atent informațiile privind prezența, efectuând lunar analize pentru a măsura efectul pozitiv al personalului de sprijin asupra prezenței la școală a elevilor care beneficiază de sprijin.

Adițional

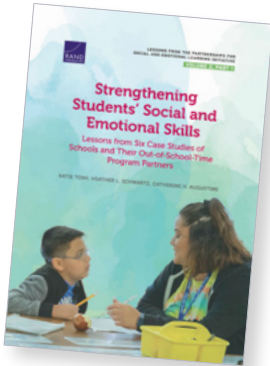
Sugestii de lectură:

- EEF [SEL audit tool](#)
- EEF [SEL Core Skills](#)
- [Improving Social and Emotional Learning in Primary Schools](#) [eeef.org.uk/primary-sel/](#)

Temă de reflecție

- Cum planificați și monitorizați intervențiile întinse?
- Cum sunt pregătiți și formați profesorii de sprijin pentru rolul pe care trebuie să îl joace în cadrul intervenției?
- Cum se corelează intervențiile specifice cu activitățile generale de la clasă?

RESURSA 2. Consolidarea Abilităților Socioemoționale Ale Elevilor

Sinteză: Această resursă evidențiază șase exemple de cazuri, incluse într-un volum care poate fi descărcat în format electronic. Exemplele descriu diferite modalități prin care pot fi sprijiniți elevii pentru a-și gestiona mai bine emoțiile, împreună cu adulții care interacționează cu ei.

Link: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4379-4.html

specifice, a ezitat să o implice în activități de grup, izolând-o mai mult, chiar dacă a făcut-o fără intenție. Situația a devenit mai complexă pe măsură ce colegii de clasă au început să observe diferențele și, pentru că nu le înțelegeau, s-a ajuns uneori la o excludere neintenționată.

Profesorul, dându-și seama că are nevoie de sprijin, s-a adresat profesorilor itineranți și de sprijin. Împreună, au întocmit un plan care a inclus sesiuni de formare pentru întregul personal cu privire la înțelegerea și sprijinirea elevilor cu nevoi psihosociale și de sănătate mintală. Setul de instrumente a oferit strategii pentru crearea unui mediu de învățare incluziv, care oferă sprijin, cum ar fi utilizarea unor elemente senzoriale prietenoase în clasă și încurajarea înțelegerii între colegi prin discuții adecvate vârstei despre sănătatea mintală. Pe măsură ce profesorul a început să pună în aplicare aceste strategii, eleva și-a găsit treptat locul în clasă. Însă acest parcurs a evidențiat importanța formării continue a profesorilor cu privire la adaptarea abordărilor didactice pentru a răspunde cerințelor diverse în cazul elevilor cu nevoi psihosociale și de sănătate mintală.

Întrebări: Gândiți-vă la următoarele întrebări: Cum pot profesorii să se educe în mod proactiv și să colaboreze pentru a crea clase incluzive, care să sprijine elevii cu nevoi psihosociale și de sănătate mintală? Ce măsuri pot fi puse în aplicare pentru a încuraja empatia și înțelegerea între elevi, promovând un mediu în care toată lumea se simte acceptată și apreciată?

Link: <https://www.unicef.org/romania/stories/how-ninth-graders-learn-confidence>

6. Implicații pentru întreaga școală

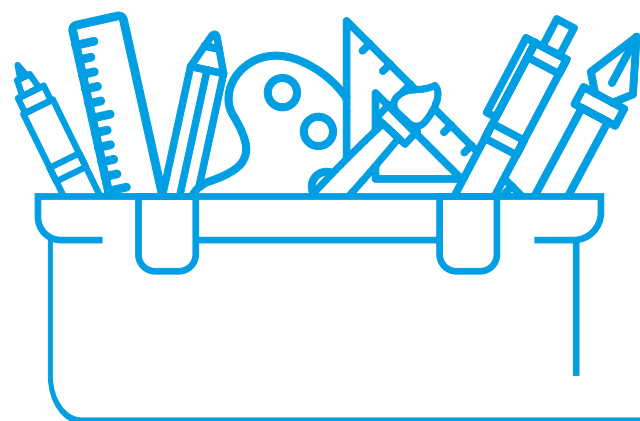
Competențele pedagogice

O abordare universală a stării de bine la nivelul întregii școli, care include un curriculum de dezvoltare a abilităților socio-emoționale la toate vârstele, contribuie la abordarea pedagogică generală. Formarea personalului pe tema dezvoltării unor relații eficiente este un punct de pornire esențial.

Practici consecvente

Asigurați-vă că personalul transmite elevilor același mesaj și în sala de clasă și în pauze, ilustrând prin propriul exemplu anumite practici eficiente. Furnizați un program de lecții de dezvoltare a abilităților predate de tot personalul didactic în clasele la care predau.

Colectați date pentru a analiza ceea ce funcționează. Discutați cu familiile despre competențele predate și modul în care vor fi acestea benefice pentru copiii lor.

Gestionarea schimbării

Este posibil ca anumiți membri ai personalului să considere că nu este nevoie să predea abilități socio-emoționale. Având o abordare la nivelul întregii școli, acest demers devine o atribuție a tuturor și promovează o practică incluzivă. Accentul pus pe dezvoltarea socio-emoțională și pe capacitatea de empatizare va ajuta foarte mult elevii cu dizabilități să se implice mai ușor în procesul de învățare și să clădească relații cu alți membri ai personalului.

Interacțiunea cu familiile

Famiiliile pot considera că rolul școlii este să educe copilul din punct de vedere academic. Însă acest demers se bucură de mai mult succes atunci când elevul simte o conexiune cu școala în care învață și este capabil să comunice cu ceilalți în orice format. Încurajați familiile să se axeze pe dezvoltarea abilităților socio-emoționale ale copiilor lor, ca factor esențial în procesul de a învăța să funcționeze independent.

Sprijin interinstituțional

Sprijinul inter-instituțional va cuprinde numeroase roluri profesionale, ca parte a planului de învățare al elevului. Asigurați-vă că planul include elemente esențiale pentru dezvoltarea abilităților socio-emoționale, precum întemeierea și păstrarea unei prietenii, dezvoltarea competenței emoționale, inclusiv înțelegerea indiciilor sociale și funcționarea independentă. Pentru dezvoltarea lor socio-emoțională, este esențial ca elevii să învețe să gestioneze procesele decizionale și alegerile.

Resurse suplimentare

Education Endowment Foundation (2023) Social and Emotional Learning
<https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/social-and-emotional-learning>

Young Minds (2023)
<https://www.youngminds.org.uk/>

<https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/mentoring>

Peer Mentoring in Teaching Assistants (2018)
<https://core.ac.uk/download/pdf/227096616.pdf>

Programul UNICEF Educație Incluzivă de Calitate le pune la dispoziție inițiativa de mentorat. (2020)
Cum deprind încrederea elevii din clasa a IX-a. Primul an de liceu este un an dificil pentru toți elevii. Cu atât mai mult pentru copiii vulnerabili pentru care mediul cel nou este doar una dintre provocări.
<https://www.unicef.org/romania/stories/how-ninth-graders-learn-confidence>

Firs Primary School (2023) Peer Mentoring Scheme
<https://firsprimary.derby.sch.uk/peer-mentor-programme/>

Transforming Education (2020)
<https://selcenter.wested.org/resource/case-study-compilation-integrating-social-emotional-learning-sel-into-academics-beyond/>

Zippy and Apple's Friends – the learning programme (2023)
<https://www.oldham.gov.uk/sttoms>

Lancashire Professional development Service (2023)
<https://www.lancashire.gov.uk/lpds/behaviour/resources-and-case-studies/>

CAPITOLUL 9

Dizabilitățile fizice și Incluziunea

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Elevii cu dizabilități fizice pot avea o deficiență fizică și/sau motorie dobândită sau congenitală. Printre exemplele care ilustrează astfel de dizabilități putem enumera dispraxia, paralizia cerebrală, spina bifida, distrofia musculară, artrita, tulburarea de dezvoltare a coordonării, amputațiile sau tulburările genetice.

Dizabilitatea, care poate fi totală sau parțială, poate afecta dezvoltarea sau funcționarea oaselor, mușchilor, articulațiilor și a sistemului nervos central. Însă este important să înțelegem că nu există în mod necesar o corelație directă între gradul de dizabilitate fizică și incapacitatea de a face față cerințelor curriculare, cu excepția aspectelor care implică activitate fizică. Există elevi cu dizabilități fizice severe care au cerințe educaționale speciale minime, dar și copii cu dizabilități fizice minime care au nevoi de învățare acute.

2. Probleme comune ale profesorilor care lucrează cu elevi cu dizabilități fizice.

Impactul dizabilității fizice asupra învățării variază, dar pentru majoritatea elevilor, aspectele cele mai importante sunt legate de accesul fizic, manipularea echipamentelor (de laborator, de exemplu), accesul la calculatoare, participarea la excursii și timpul și energia necesare pentru a se deplasa în incinta școlii. Elevii pot fi afectați în următoarele moduri:

- Atunci când au la dispoziție un interval de timp limitat pentru a se deplasa de la o sală la alta, pot pierde începutul unei lecții.
- Mulți dintre acești elevi sunt adesea afectați de oboseala profundă. Utilizarea unor facilități pe care alții le consideră de la sine înțelese, cum sunt toaletele, cantina, bibliotecile și sala de festivități poate presupune eforturi majore.
- Unii elevi pot întâmpina dificultăți de ordin funcțional: nu pot scrie cu stiloul; scriu lent; au mișcări involuntare ale capului care le afectează capacitatea de a citi textele tipărite cu caractere de dimensiuni standard; au o capacitate redusă de a manipula resursele din mediul de învățare. Le poate fi dificil să dea pagina unei cărți sau să utilizeze calculatoare standard.
- Elevii pot absenta frecvent sau pe neașteptate, pentru că se impune spitalizarea sau o schimbare în procedura de reabilitare sau de tratament. Perioadele anterioare de spitalizare pot fi echivalente cu perioade de întrerupere a școlarizării.
- Este posibil ca elevii cu o dizabilitate motorie de lungă durată să își fi întrerupt școlarizarea din cauza unor perioade de spitalizare. Acest lucru le-ar fi putut afecta încrederea în capacitatea lor de a învăța.
- Elevii cu deficiențe locomotorii pot avea în mai mică măsură ocazia de a interacționa cu alți elevi. Sentimentul de separare în mediul de învățare poate avea impact asupra învățării.

De asemenea, profesorii trebuie să țină cont de faptul că unele dizabilități fizice au perioade de remisie, astfel încât dizabilitatea nu va fi întotdeauna vizibilă și nu va avea întotdeauna același impact asupra capacității elevului de a funcționa în mediul educațional. Fiecare elev cu dizabilități fizice trebuie evaluat individual și se impune efectuarea unor adaptări în funcție de nevoile unice ale fiecărui elev. Rețineți, nevoile fiecărui copil pot varia, prin urmare, este esențial să abordați adaptările în mod individual și să evaluați și să ajustați permanent sprijinul oferit.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Adaptări posibile în sala de clasă

Prezentăm mai jos o listă de sugestii privind adaptările care pot fi aduse în mod obișnuit sălii de clasă, însă aceasta nu este exhaustivă, așa cum nici adaptările incluse nu se impun în totalitate în toate cazurile. În funcție de nevoile individuale ale fiecărui elev, pot fi necesare și alte adaptări, potrivit recomandărilor profesorilor itineranți și de sprijin sau ale altor specialiști.

Caracteristici posibile ale unui elev cu dizabilități fizice	Adaptări sugerate în mod obișnuit pentru sala de clasă
Are nevoi particulare în ceea ce privește utilizarea spațiului; de exemplu, utilizează cu dificultate mobilierul, scaune, bănci sau echipamentele de laborator	Creați un mediu accesibil fizic, care nu limitează mobilitatea.
Elevul are nevoie de transport special	Fiți flexibili în privința orarului. Elevii pot ajunge cu întârziere sau pleca înainte de finalul orei, pentru că au nevoie de servicii de transport adaptate.
Adesea este fizic incapabil să țină în mână pixul și să scrie mai mult timp sau se poate confrunța cu dificultăți în ceea ce privește preluarea, procesarea și redarea informațiilor atunci când lucrează la teme, teste și/sau examene.	Înlocuiți examenele sau temele scrise cu un examen oral (sau o prezentare orală) Desemnați alte persoane care să ia notițe. Utilizați tehnologii asistive (de exemplu, computer, software asistiv, reportofon etc.) Utilizați un software de transpunere a mesajelor verbale în text pentru a înregistra răspunsurile la teste/examene. Puneți la dispoziție altă sală pentru examene, nu cea de clasă, dacă este necesar.
Elevul se confruntă cu dificultăți în finalizarea temelor și/sau testelor în intervalul de timp alocat	Alocați timp suplimentar pentru teste/examene. Dacă este nevoie, unele părți din temele pentru acasă pot să fie abordate în timpul orelor.
Obosește și are o mobilitate limitată atunci când vorbește cu cineva mult timp	Atunci când vorbiți timp îndelungat cu o persoană aflată în fotoliu rulant, evitați să o puneți în situația în care trebuie să își țină capul mult înălțat pentru a vă putea urmări, așezați-vă alături de ea sau aplecați-vă spre ea în timpul discuției, pentru a nu se confrunța cu oboseală/dureri
Are nevoie de timp suplimentar pentru a obține formate compatibile cu tehnologia asistivă	Puneți la dispoziție copii ale textelor. Este foarte important să oferiți elevilor o listă completă a referințelor bibliografice cât mai devreme sau chiar înainte de începerea semestrului
Se simte exclus în timpul activităților de grup sau are dificultăți în a se mișca în sala de clasă	Asigurați-vă că includeți întotdeauna și acest elev atunci când formați echipe
Finalizarea sarcinilor de lucru zilnice îi solicită foarte mult energia	Pentru a reduce oboseala elevilor cu dizabilități fizice, poate fi util să limitați numărul testelor dintr-o anumită zi sau săptămână. Alocați timp suplimentar pentru prezentări orale dacă elevul are probleme de dicție. Puteți sugera reducerea materiei de parcurs.
Se confruntă cu provocări în activitățile zilnice care presupun mobilitate	Asigurați-vă că toate activitățile din afara clasei sunt accesibile sau oferiți alternative. Uneori, persoanele cu dizabilități motorii utilizează ajutorul unui animal de companie special dresat pentru a răspunde la anumite comenzi. (Este bine să cereți permisiunea înainte de a mângâia un astfel de animal.)

Profesorii pot folosi o serie de strategii pentru a facilita participarea elevilor cu dizabilități fizice. Tabelul de mai jos, preluat de la <https://alc.ext.unb.ca/modules/physical-disabilities/implications-for-learning.html> cuprinde o sinteză a „adaptărilor” aplicate în mod obișnuit pentru elevii cu dizabilități fizice.

Printre sugestiile cu caracter general pentru profesorii de la clasă se numără:

- Discutați cu alți profesori despre care au fost cele mai bune strategii de lucru pe care le-au aplicat pentru elevii cu dizabilități locomotorii.
- Contactați periodic familia pentru a fi la curent cu nevoile și progresele elevului.

- Elevii pot avea dificultăți de ordin funcțional, cum ar fi incapacitatea de a ține stiloul în mână, viteza redusă de scriere, întoarcerea paginii și utilizarea unui computer, așa că trebuie să înțelegeți foarte clar punctele forte ale fiecăruia și să lucrați cu acestea.
- Citiți materiale publicate online, vizitați alte școli și împărtășiți resurse pentru a gestiona nevoile individuale ale elevilor.
- Asigurați-vă că amenajarea sălii de clasă permite accesul ușor al tuturor elevilor.
- Evitați, dacă este posibil, să plasați acești elevi lângă ușă, la culoar sau în spatele clasei.
- Citiți despre nevoile individuale ale fiecărui elev înainte de a intra la oră.
- Discutați des cu elevii despre lucrurile care ajută pentru a răspunde optim nevoilor lor. Adesea, acestea se schimbă, pe măsură ce elevii se maturizează și se dezvoltă fizic și emoțional.
- Contactele și interacțiunile sociale limitate pot avea un impact asupra învățării elevului.
- Înlocuiți scaunele fixe în anumite zone, dacă este necesar, pentru a include elevul mai bine în clasă.

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Consiliul Național Pentru Educație Specială (Ncse) Dizabilități Fizice

Sinteză Secțiunea „Dizabilități fizice” de pe site-ul web al NCSE conține descrierea detaliată a unei serii de dizabilități fizice, inclusiv boala oaselor fragile, paralizia cerebrală, distrofia musculară, spina bifida și ataxia Friedrich. Pe lângă descrieri, este disponibil un set de broșuri foarte utile pentru părinți, care pot fi de folos și profesorilor.

Link: <https://www.sess.ie/categories/physical-disabilities>

RESURSA 2. Dizabilitatea Fizică

Sinteză Acest site web prezintă strategii bazate pe dovezi, sfaturi privind cele mai bune practici și întrebări importante pentru a structura discuții legate de accesul la curriculum al elevilor cu dizabilități fizice. De asemenea, subliniază necesitatea de a evidenția atributele pozitive pe care le aduc în clasă elevii cu dizabilități fizice. Puteți găsi aici o serie de resurse care pot fi descărcate și adaptate de către profesori, înainte de a fi utilizate.

Link: <https://allplaylearn.org.au/early/educator/physical-disability/>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Australia)

Povestea lui Darcy

Darcy este un băiat în vârstă de 9 ani care frecventează o școală primară regională. A fost diagnosticat cu paralizie cerebrală și suferă de spasme musculare și slăbiciune la nivelul brațelor, picioarelor și trunchiului. De asemenea, are un tremor ușor și echilibru deficitar. Acest lucru îi afectează atât abilitățile motorii fine, cât și pe cele grosiere. Obosește ușor și are nevoie de pauze de odihnă cel puțin o dată pe săptămână la cabinetul medical. Are performanțe școlare corespunzătoare vârstei sale. Școala a asigurat anumite adaptări pentru ca Darcy să aibă acces și să participe la activitățile școlare. Acestea au vizat în principal dizabilitatea sa fizică.

Darcy beneficiază de timp suplimentar pentru a finaliza evaluările în clasă. Are opțiunea de a folosi un laptop pentru sarcinile de rezolvat în scris, dar preferă să scrie de mână, folosind un stilou ergonomic.

Darcy folosește zilnic o sală liberă pentru 15 minute de exerciții de stretching concepute de un fizioterapeut privat, sub supravegherea unui profesor asistent. Fizioterapeutul a oferit școlii îndrumări privind modul în care poate fi sprijinit Darcy în efectuarea acestor exerciții, pentru a fi în siguranță. De asemenea, discută o dată pe semestru cu profesorul de educație fizică despre cum pot fi adaptate orele pentru a facilita incluziunea lui Darcy. Profesorul asistent participă la orele de educație fizică pentru a sprijini profesorul și, uneori, lucrează pentru a-i oferi sprijin

suplimentar lui Darcy. Fizioterapeutul vizitează școala o dată pe semestru pentru a se întâlni cu profesorii lui Darcy, pentru a oferi consiliere și sprijin personalului și pentru a verifica progresele făcute de Darcy în ceea ce privește programul de stretching și participarea la orele de educație fizică.

Există momente în care Darcy devine anxios, de teamă că este perceput ca fiind diferit din cauza dizabilității sale. Atunci când personalul observă acest lucru sau din proprie inițiativă, se întâlnește cu consilierul școlar. Acest lucru se întâmplă cel puțin o dată la două săptămâni.

Anul acesta, Darcy a avut nevoie de sprijin suplimentar; însă nu are nevoie de un plan de intervenție personalizat.

Link: <https://www.nccd.edu.au/case-studies/darcy-physical-supplementary>

Temă de reflecție (Romania)

Doamna Radu s-a confruntat cu provocări semnificative în crearea unui mediu incluziv pentru Dan, un elev cu dizabilități fizice. Din păcate, școala dispunea de resurse limitate, astfel încât doamnei Radu i-a fost și mai dificil să ofere adaptările necesare pentru a răspunde nevoilor acestui elev.

Dan, care folosea un fotoliu rulant, a întâmpinat dificultăți în utilizarea infrastructurii școlii. Sălile de clasă, holurile și toaletele nu erau accesibilizate pentru utilizatorii de fotolii rulante, ceea ce i-a afectat mobilitatea și independența. Doamna Radu a observat că Dan se simte adesea izolat în timpul activităților din clasă și în pauze, deoarece facilitățile existente nu erau adaptate la limitările sale fizice.

Frustrată și copleșită de lipsa de resurse și de sprijin, doamna Radu s-a îndreptat către conducerea școlii. Însă a constatat că constrângerile bugetare ale școlii limitau posibilitatea unor schimbări structurale imediate pentru a îmbunătăți accesibilitatea. Doamna Radu a simțit un sentiment de neputință, neștiind cum să îl facă pe Dan să se simtă inclus și sprijinit, având în vedere aceste constrângeri. În ciuda dificultăților, doamna Radu era hotărâtă să găsească o soluție. A luat legătura cu părinții lui Dan, formând un parteneriat pentru a colabora în vederea identificării unor modalități creative de a îmbunătăți experiența lui Dan la școală. Împreună, au explorat metode alternative de predare, instrumente de învățare adaptive și modalități de a modifica mediul în sala de clasă pentru a răspunde mai bine nevoilor lui Dan.

Înțelegând importanța sensibilizării întregii clase față de situația lui Dan, doamna Radu a organizat o discuție despre incluziune, diversitate și empatie. A încurajat elevii să își împărtășească gândurile și ideile despre cum l-ar putea sprijini pe Dan și cum l-ar putea face să se simtă mai inclus. Datorită eforturilor proactive ale doamnei Radu și sprijinului părinților lui Dan, comunitatea școlară a început să se mobilizeze în jurul acestei cauze. Părinții s-au oferit să ajute la modificarea anumitor zone ale școlii pentru a le face mai accesibile, iar elevii au început să îl includă în mod activ pe Dan în activitățile lor. Deși limitările structurale au persistat, efortul colectiv a favorizat o atmosferă mai incluzivă, de sprijin pentru Dan.

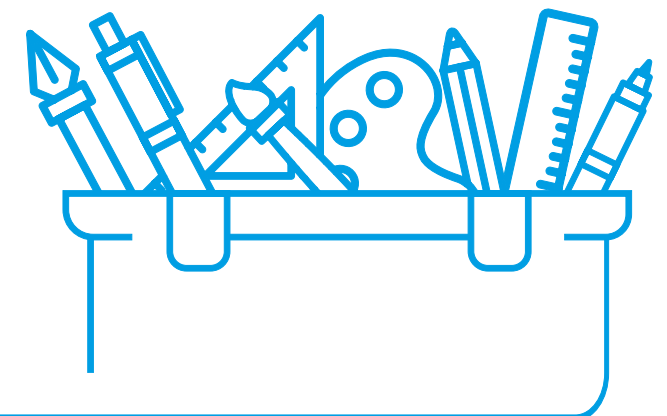
Întrebări: cum se poate colabora, la nivel individual și de comunitate, pentru a crea un mediu mai incluziv pentru elevii cu dizabilități fizice atunci când se confruntă cu resurse limitate și constrângeri structurale?

6. Implicații pentru întreaga școală

- Furnizați organigrame care să faciliteze identificarea persoanelor esențiale pentru sprijinirea elevilor cu dizabilități fizice.
- Analizați posibilitatea de a forma clase mai mici pentru a sprijini nevoile individuale.
- Modificați mobilierul, pentru a îmbunătăți accesul elevilor.
- Efectuați evaluări periodice ale riscurilor.
- Atunci când vă consultați cu privire la amenajarea sălii de clasă și la cerințele privind spațiul exterior, implicați și elevii.
- Asigurați-vă că elevii cu dizabilități fizice sunt reprezentați în Consiliul elevilor și participă la activitățile care încurajează elevii să își exprime opinia.
- Este posibil ca mediile fizice de predare să necesite modificări, dacă se impune utilizarea tehnologiilor asistive.
- Organizați rețele de elevi cu dizabilități similare care să se întâlnească online sau în cadrul unui grup regional de sprijin.
- Implicați instituțiile din cadrul comunității în sprijinirea elevilor din ultimul an, pentru practică profesională alături de alți elevi sau găsirea unui loc de muncă.
- Asigurați asistență pentru gestionarea și organizarea timpului și în situații reale de viață.
- Modificați băncile în sălile de laborator pentru a putea găzdui dispozitive asistive.

Resurse suplimentare

<https://ncse.ie/information-booklets-pamphlets-2>
https://ncse.ie/wp-content/uploads/2014/10/Pamphlet-2-Physical-01_09_14.pdf
<https://allplaylearn.org.au/primary/teacher/physical-disability/#About>
<https://alc.ext.unb.ca/modules/physical-disabilities/implications-for-learning.html>
<https://pdnet.org.uk/media/Inclusion-in-Physical-Education-and-School-Sports.pdf>
<https://www.weareteachers.com/inclusive-classroom-spaces/>

CAPITOLUL 10

Dizabilitățile senzoriale și Incluziunea

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să aște mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Dizabilitățile senzoriale afectează o serie de elevi pentru care obstacolele în calea învățării au legătură cu deficiențe care afectează simțurile: văzul, auzul, mirosul, pipăitul, gustul, precum și orientarea în spațiu. Acești elevi se confruntă cu dificultăți în gestionarea informațiilor senzoriale. În cadrul școlii, trebuie adesea să facă față

unor sunete, mirosuri, texturi sau altor senzații care îi împiedică să învețe.

2. Probleme comune ale profesorilor care lucrează cu elevi cu dizabilități

Copiii cu tulburare de procesare senzorială sunt adesea confundați cu cei care au întârzieri cognitive, ADHD sau probleme de comportament, în funcție de simptome. Fiecare persoană afectată de tulburarea de procesare senzorială reacționează diferit și, în consecință, simptomele variază și sunt în mare măsură specifice fiecărui copil. Atât profesorilor, cât și părinților le poate fi greu să gestioneze problemele senzoriale, din cauza celor două modalități opuse de manifestare:

- **Hipersensibilitate** – elevul care *evită în mod activ* stimularea senzorială. De exemplu, acest elev poate țipa, ca și cum simte o durere, la un sunet necunoscut produs în clasă.
- **Hiposensibilitate** – un elev „în căutare de senzații tari” care nu are niciodată *suficientă* stimulare. De exemplu, poate fi un elev care pare surprins atunci când îl întreabă profesorul „Cum te-ai tăiat?”, pentru că pur și simplu nu a simțit nimic dureros.

Ambele reacții sunt sintetizate mai jos:

Hipersensibilitate – Sensibilitatea simțurilor este ridicată		Hiposensibilitate – Sensibilitatea simțurilor este scăzută	
Hipersensibilitate a văzului	Privesc adesea în jos, deoarece îi deranjează lumina puternică; văd particule mici și puf; poartă ochelari, șapcă, glugă pentru a reduce luminozitatea.	Hiposensibilitate a văzului	Sunt atrași de lumină; urmăresc reflexiile și luminile colorate; își trec mâinile peste obiecte pentru a le localiza și a le cunoaște.
Hipersensibilitate a auzului	Adesea au somnul ușor; le displac aglomerația și zgomotele puternice și imprevizibile; adesea scot zgomote repetitive pentru a bloca sunetele.	Hiposensibilitate a auzului	Caută sunete puternice; creează propriile sunete, bătând în uși, rupând diferite obiecte sau cântând ritmuri zgomotoase.
Hipersensibilitate a gustului/ mirosului	Toleranță scăzută la mirosuri și gusturi; adesea se îndepărtează din cauza unui miros; sunt mofturoși și pot mânca doar anumite alimente.	Hiposensibilitate a gustului/ mirosului	Mestecă, adulmecă și ling tot ce ating; mănâncă alimente amestecate și regurgitează; pot sta cu degetele în gură sau saliva puternic.
Hipersensibilitate tactilă	Evită să fie atinși; pot reacționa exagerat la căldură/frig, la anumite haine, alimente și texturi.	Hiposensibilitate tactilă	Par să nu simtă durere sau neplăceri din cauza temperaturii; predispuși la autovătămare; le plac jocurile dure.
Vestibular	Probleme la schimbarea direcției sau la mersul pe suprafețe denivelate; se tem să ridice tălpile de la pământ; au rău de mișcare.	Vestibular	Sunt încântați de orice mișcare; se pot roti sau legăna timp îndelungat; adesea, se leagăna sau mișcă în cerc.
Proprioceptiv	Își țin corpul în poziții ciudate; pot avea dificultăți în a ține obiecte mici; sunt conștienți de fiecare mișcare musculară.	Proprioceptiv	Le este dificil să înțeleagă amplasarea propriului corp în spațiu; se pot lovi de lucruri; se pot împiedica și pot scăpa lucruri.

lată câteva simptome pe care le poate observa profesorul, fie în clasă, fie în școală:

- Hiperactivitate
- Neatenție
- Neîndemânare
- Crize provocate de hiperstimularea senzorială (meltdown)
- Dificultăți în cazul tranzițiilor
- Evitarea anumitor sarcini de lucru
- Preferința de a sta singuri

- Ronțăie diferite obiecte
- Nu pot sta locului
- Scris de mână deficitar

Provocarea cu care se confruntă profesorii este că, în general, sălile de clasă conțin un volum mare de informații senzoriale: afișe viu colorate, discuții între elevi, profesorul care explică ceva, clopoțelul de pauză, adulți care intră și ies din clasă etc. Dacă un elev are dificultăți cu integrarea și procesarea acestor informații, acest lucru va avea impact asupra capacității sale de a învăța.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Intervențiile profesorilor vor varia, în funcție de tipul dizabilității. Însă este esențial să se ajungă la un acord și să fie bine înțeleasă orice intervenție terapeutică sau clinică, astfel încât toți adulții (inclusiv părinții) să conlucreze pentru atingerea aceluiași obiectiv, folosind o abordare comună.

Dintre strategiile posibile la clasă menționăm:

- Organizarea sălii de clasă, planificarea programului, stabilirea de rutine
- Păstrați o rutină zilnică neschimbată, dacă este posibil.
- În cazul în care există schimbări de rutină, informații elevii în prealabil.
- Creați timp pentru scurte pauze de relaxare pe tot parcursul zilei.
- Stabiliți ore clare de începere și de finalizare a sarcinilor de lucru.
- Afișați indicații vizuale, regulile clasei, orarul și așteptările; asigurați-vă că elevul le vede.
- Includeți ilustrații ale opțiunilor de stimulare senzorială (tipăriți un PDF cu opțiuni).
- Dezvoltați abilități de autoreglare.
- Organizați un spațiu liniștit pe care să îl folosiți la nevoie.
- Așezați acești elevi departe de uși, ferestre sau lumini deranjante.
- Elevul poate folosi și alte opțiuni, în afară de scaun, de exemplu o minge pe care să stea sau un birou la care poate lucra în picioare.
- Poate fi contactat un terapeut ocupațional pentru a atașa o bandă elastică de exerciții la picioarele scaunului sau ale băncii pentru elevii

- care au nevoie să își miște picioarele.
- Îngăduiți elevilor să lucreze într-o poziție diferită, de exemplu, întinși pe podea, folosind o planșă sau la un șevalet.
- Puneți-le la dispoziție dopuri pentru urechi sau căști care să atenueze sunetele, pentru a reduce sensibilitatea la zgomote.
- Permiteți elevului să folosească jucării anti-stres;
- Aveți la dispoziție gumă de mestecat sau atașați un obiect masticabil la capătul unui creion pentru elevii care au nevoie de stimuli.
- Lăsați elevul să se așeze pe covoraș sau pe o pernă mare în timpul ședinței de grup.
- Lăsați elevul să se deplaseze la nevoie în spațiul delimitat cu bandă adezivă sau la un scaun din lateral.
- Lucrați cu elevul pentru a găsi metode nonverbale pe care să le folosească atunci când este copleșit sau are nevoie de o pauză.
- Creați un plan comportamental proactiv pentru gestionarea declanșatorilor senzoriali.
- Avertizați elevii în prealabil și atenționați-i verbal că urmează zgomote puternice, cum ar fi sunetul clopoțelului sau alarmele de incendiu planificate.

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Modalități de a sprijini elevii cu tulburări senzoriale

Sinteză Ghid succint de o singură pagină care explică profesorilor modalități de a lucra cu elevii cu dificultăți senzoriale. Evidențiază nevoile senzoriale diferite ale elevilor hipersensibili și hiposensibili și oferă îndrumări privind modul în care poate fi adaptat mediul din clasă pentru ca și acești elevi să poată învăța.

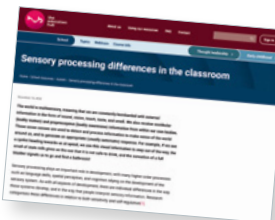
Link: <https://www.teachthought.com/pedagogy/sensory-processing-disorders/>

RESURSA 2. Diferențele de procesare senzorială în sala de clasă

Sinteză O prezentare generală ușor de utilizat a cauzelor și a reacțiilor în cazul dizabilităților senzoriale. Resursa conține link-uri către dovezi de cercetare care sprijină recomandările formulate. De asemenea, subliniază faptul că există o legătură clară între unele probleme senzoriale și alte cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități, în ceea ce privește răspunsul unui elev la stimuli – de exemplu, ADHD, tulburarea de dezvoltare a coordonării și alte condiții de neurodiversitate.

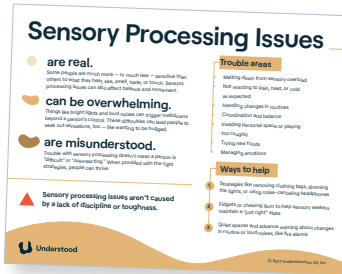
Link: <https://theeducationhub.org.nz/sensory-processing-differences-in-the-classroom/>

RESURSA 3. Probleme de Procesare Senzorială

Sinteză O „fișă informativă” cuprinzând o sinteză a aspectelor care trebuie avute în vedere și trei modalități generale de sprijinire a unui elev cu dificultăți senzoriale.

Link: https://assets.ctfassets.net/p0qf7j048i0q/77dd9zXK6nXZN1BrWJ2bgb/571188dfe20bf8787af43d15264e44f6/Sensory_Processing_Issues_Fact_Sheet_Understood.pdf

5. Exemple practice

Studiu de caz (Marea Britanie)

Povestea Agnieszka – hipoacuzie neuro-senzorială bilaterală

Numele fetei a fost schimbat din motive de confidențialitate.

Agnieszka are hipoacuzie neuro-senzorială bilaterală moderată spre severă și o întârziere de limbaj moderată. Poartă două aparate auditive retro-auriculare și folosește un dispozitiv radio pentru a combate efectele distanței și ale zgomotului de fond.

La vârsta de șase săptămâni, a fost investigată prima dată din punct de vedere audiologic de către echipa pentru dizabilități de auz a Serviciului de suport senzorial și fizic din Oldham, audiologie pediatrică.

Acțiuni întreprinse

Părinții Agnieszka, a căror limbă maternă este polona, au fost sprijiniți încă de atunci de echipă, care i-a ajutat cu echipamente speciale pentru fiica lor și cu mutarea ei în învățământul preșcolar.

În prezent, familia beneficiază de o vizită la domiciliu o dată la două săptămâni pentru a sprijini și pregăti părinții în vederea dezvoltării abilităților de ascultare și de limbaj.

- De asemenea, au acces săptămânal la grupul de coaching pentru grupa preșcolarilor cu dizabilități de auz și schimb de idei cu părinții
- Totodată, părinților și personalului creșei li s-a oferit instruire organizată în comun de echipa specializată în dizabilități de auz și de Serviciul de logopedie.
- De asemenea, Agnieszka participă la excursii organizate de Serviciul de suport senzorial și fizic.

Impact

Iată ce crede mama Agnieszka despre pachetul de sprijin:

Ce părere aveți despre sprijinul pe care îl primiți din partea echipei pentru copii cu dizabilități de auz?

Când am auzit prima dată diagnosticul, a fost oribil, eram debusolați, am simțit că am eșuat ca mamă, că este vina mea, eram distrusă. Am plâns mult și mă tot întrebam: „de ce eu, de ce noi, de ce ea?” Sprijinul din partea echipei pentru copii cu dizabilități de auz ne-a ajutat mult, m-am simțit mai calmă, sprijinită. Nu este prea mult, nu există nicio presiune, știu că e disponibil, nu trebuie să tot merg

să telefonez, acum știu că sprijinul este acolo când am nevoie de el. Profesorul meu vine periodic, dacă nu pot fi acolo, nu-i nimic, reprogramăm, nu există presiune.

Cum credeți că se descurcă fiica dumneavoastră cu ascultatul și vorbitul?

A purtat bine aparatele auditive pentru că știam că trebuie să o facă. Acum avem dispozitivul radio și îl folosim tot timpul, e o mare diferență. Știm că este puțin în urmă, dar se descurcă de minune, nu tace o clipă. Este minunat. N-am crezut că va vorbi. De când a început școala, vorbește tot mai mult, este încrezătoare.

Echipa pentru copii cu dizabilități de auz vă sprijină suficient?

Da, este perfect. Agnieszka învață să vorbească în mod natural; știm de ce este nevoie și asta facem. Îți reamintești și mergi mai departe, te bucuri atunci când folosește cuvinte noi, dar insistă puțin, un pic de efort pentru a trece la următoarea parte.

Ce părere aveți despre grupul pentru preșcolari?

Ne place foarte mult, ca și grupul WhatsApp. Ne bucurăm de sprijinul celorlalți părinți; putem vorbi despre momentele dificile legate de aparatele auditive. Ne plac călătoriile. Avem prieteni buni, iar Agnieszka are prieteni ca ea, care poartă aparate auditive încă de când erau bebeluși. Mergem la toate petrecerile aniversare – e foarte încântată.

Temă de reflecție (România)

Doamna Antonescu a întâmpinat dificultăți în crearea unui mediu incluziv pentru Sara, o elevă cu dizabilități senzoriale. Pentru Sara, care se confruntă cu tulburări din spectru autist și cu sensibilități senzoriale, era greu să suporte stimulii copleșitori din sala de clasă. Din păcate, școala dispunea de resurse limitate, astfel încât doamnei Antonescu i-a fost și mai dificil să răspundă nevoilor acestei eleve.

Sala de clasă era adesea zgomotoasă, cu lumini fluorescente puternice și diverși stimuli vizuali și auditivi care îi provocau disconfort Sarei. Doamna Antonescu a observat că Sara este copleșită, ceea ce ducea la crize provocate de hiperstimularea senzorială (meltdown) și la dificultăți de concentrare asupra lecției. Absența instrumentelor și resurselor de specialitate a făcut ca profesoara să se confrunte cu dificultăți în a crea un spațiu prietenos din punct de vedere senzorial, care să răspundă nevoilor Sarei.

Simțindu-se copleșită și neștiind cum să gestioneze situația, doamna Antonescu s-a adresat conducerii școlii. Însă constrângerile bugetare au limitat punerea imediată în aplicare a adaptărilor în sala de clasă. Doamna Antonescu simțea că este responsabilitatea sa să creeze un mediu de susținere pentru Sara, dar nu știa de unde să înceapă, având în vedere limitele școlii.

În ciuda acestor provocări, doamna Antonescu a decis să adopte o abordare proactivă. A colaborat cu părinții Sarei, pentru a înțelege mai bine factorii declanșatori și preferințele senzoriale specifice ale copilului. Împreună, au explorat modalități necostisitoare de modificare a clasei, cum ar fi crearea unor colțuri liniștite, utilizarea unei lumini calde și implementarea unor programe vizuale pentru a o ajuta pe Sara să se orienteze în rutina zilnică. De asemenea, doamna Antonescu a implicat și alți elevi, promovând

empatia și înțelegerea nevoilor senzoriale ale Sarei. A organizat discuții în clasă despre neurodiversitate, ajutând elevii să aprecieze perspectivele și experiențele unice ale colegilor de clasă.

Deși modificările de structură au fost limitate din cauza constrângerilor școlii, eforturile doamnei Antonescu, combinate cu sprijinul părinților Sarei, au avut impact pozitiv. Elevii au fost de acord cu schimbările și au participat activ la crearea unui mediu incluziv pentru Sara, conducând la crearea unei atmosfere de sprijin în clasă.

Întrebări: Cum pot colabora profesorii și comunitățile pentru a crea medii prietenoase pentru elevii cu dizabilități senzoriale atunci când se confruntă cu resurse limitate și constrângeri provenite din mediul fizic?

6. Implicații pentru întreaga școală

Cerințele de natură senzorială sunt semnificative în școli, iar cercetările arată că diferențele de procesare senzorială sunt corelate cu performanțele școlare. Experiențele senzoriale negative la școală pot conduce la stres, provocând distragerea atenției și neimplicarea în învățare, ceea ce poate duce la niveluri mari de anxietate pe termen lung din cauza imprevizibilității mediului senzorial școlar. Școala este un mediu multisenzorial, ceea ce înseamnă că există numeroase situații în care copiii cu diferențe de procesare senzorială se pot confrunta cu obstacole în calea învățării. Mediul vizual este un exemplu. Cercetările internaționale arată că există corelații între afișajele din sala de clasă și învățare, în sensul că o complexitate vizuală prea mare sau prea mică în clasă poate duce la rezultate școlare mai slabe. Este important să se identifice o cale de mijloc, care ar putea implica analiza amplasării afișajelor, a tipului de conținut care trebuie afișat și a elementelor de design (culoarea, intensitatea și complexitatea).

Deși este probabil ca fiecare școală să aibă mai mulți elevi cu diferențe de procesare senzorială, încă există puține dovezi bazate pe cercetări pentru a ști cum să îi sprijinim optim. Se pot obține multe informații din practica educațională reală și, prin urmare, este esențial ca discuțiile profesionale între cadrele didactice și specialiștii cu competențe în domeniul senzorial să facă parte integrantă din formarea continuă a profesorilor.

Dintre măsurile pe care le pot adopta școlile pentru a sprijini elevii cu dizabilități senzoriale, menționăm:

- Asigurarea accesului la un specialist cu competențe în domeniul senzorial și/sau la un audiolog și la un specialist în psiho-pedagogie specială, cu furnizarea resurselor adecvate, după caz.
- Asigurarea unui profesor itinerant și de sprijin care să stabilească o relație cu copilul, pentru a stimula comunicarea în timp.
- Prezentarea unor explicații corespunzătoare tuturor elevilor, pentru a înțelege că un coleg cu dizabilități senzoriale poate să nu fie capabil să recunoască indiciile sociale și că trebuie să își exprime sentimentele în cuvinte.
- Îmbunătățirea acusticii/iluminatului în sala de clasă prin utilizarea covoarelor, perdelelor, prin aplicarea de protecții de cauciuc pe picioarele scaunelor și prin utilizarea mobilierului plăcut la atingere.
- Asigurarea accesului facil la profesorii de limbaj mimico-gestual, la specialiști, consultanți și logopezi.

- Acordarea de timp suficient pentru ca anumiți termeni să fie traduși literă cu literă.
- Furnizarea unui curriculum adecvat, care poate fi individualizat, în funcție de disciplină, și care să includă oportunități de învățare prin mișcare.
- Nu vorbiți prea repede, în special atunci când introduceți termeni și concepte dificile, cu care interpretul de limbaj mimico-gestual al unei persoane cu dizabilități nu este familiarizat.
- Mențineți rutine și indicii coerente pentru a ajuta elevii să știe ce urmează să se întâmple. Asigurarea unui mediu sigur și stabil. (Link: https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2253/agnieszka_s_story_-_bilateral_sensory-neural_hearing_loss)

Vă rugăm să rețineți că, în cazul în care nu puteți garanta anumite resurse umane sau materiale de sprijin, este esențial să comunicați cu părinții/apartinătorii copiilor despre contribuția pe care o poate aduce școala și despre asistența de care aveți nevoie din partea lor pentru a vă asigura că procesul educațional își menține cea mai înaltă calitate.

Resurse suplimentare

https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2246/ibrahims_story_-_visually_impairment

https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2247/kaleems_story_-_hearing_impairment

https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2253/agnieszka_s_story_-_bilateral_sensory-neural_hearing_loss

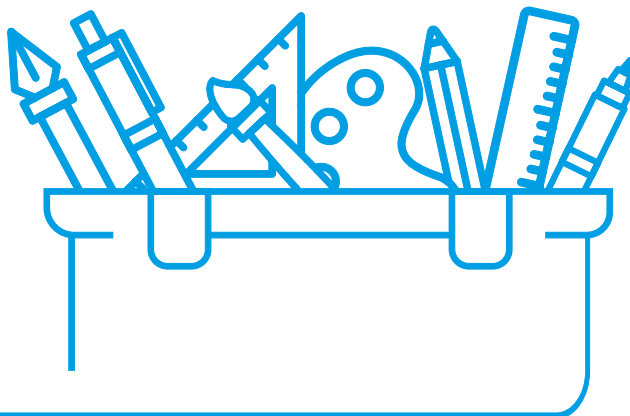
<https://www.senteacherstraining.com/How-to-deal-with-students-with-sensory-processing-issues-in-a-classroom.php>

<https://www.twinkl.co.uk/blog/sensory-processing-in-the-classroom>

<https://theeducationhub.org.nz/sensory-processing-differences-in-the-classroom/>

<https://www.griffinot.com/sensory-strategies-and-supports-for-the-classroom/>

<https://www.understood.org/en/articles/at-a-glance-classroom-accommodations-for-sensory-processing-issues>

CAPITOLUL 11

Dizabilitățile cognitive și Incluziunea

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Elevii care suferă de o dizabilitate cognitivă pot fi afectați de o dizabilitate funcțională și clinică. Aceștia pot învăța și procesa informațiile în mod diferit față de cei care nu au dizabilități cognitive. Pot avea dificultăți în dezvoltarea conceptelor, în dobândirea de noi abilități și în înțelegerea interacțiunilor interpersonale. Printre diagnosticele clinice se numără dizabilitatea intelectuală, sindromul Down și

leziunile cerebrale traumatice. Sunt incluși aici și elevii cu dislexie, o categorie pe care o analizăm aprofundat în prezentul capitol.

2. Probleme comune ale profesorilor care lucrează cu elevi cu dizabilități cognitive

Poate fi dificil pentru profesori să înțeleagă nevoile individuale ale elevilor cu dizabilități cognitive. Un punct de pornire este înțelegerea modului în care procesează elevul informațiile pe care le primește, precum și a arilor forte și slabe care stau la baza acestor procesări.

Elevii cu dizabilități cognitive se confruntă cu obstacole în accesarea informațiilor oferite de alții (profesori, părinți, prieteni, colegi). Acest lucru poate fi exprimat în funcție de mai mulți factori, de exemplu:

- **Atenție** – capacitatea de a se concentra și de a rămâne concentrat asupra sarcinii de lucru.
- **Viteză de procesare** – viteza cu care procesează creierul informațiile
- **Memorie pe termen scurt** – capacitatea de a reține informații pentru perioade scurte de timp.
- **Memorie pe termen lung** – capacitatea de a stoca și de a reține informații pentru a le utiliza ulterior.

- **Logică și raționament** – capacitatea de a raționa, de a stabili priorități și de a planifica.
- **Procesarea limbajului** – capacitatea de a recunoaște literele și cuvintele și capacitatea de a înțelege limbajul scris sau vorbit.
- **Matematică/ procesarea numerelor** – capacitatea de a recunoaște numerele și simbolurile, precum și capacitatea de a înțelege și de a efectua calcule matematice simple.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Dintre posibilele intervenții pe care le pot întreprinde profesorii la nivelul clasei, menționăm:

- Includeți toți elevii în activități, cu anumite ajustări, potrivit nevoilor elevilor.
- Folosiți elemente vizuale în predare (imagini, fotografii, simboluri, diagrame, hărți), combinate cu sarcini de lucru practice.
- Utilizați ore individuale, care permit elevilor să lucreze în ritmul lor propriu.
- Lăudați adesea copiii, instituiți un sistem de recompense pozitive și concentrați-vă pe punctele forte ale elevilor.
- Copiii pot obosi foarte ușor, fiți pregătiți cu strategii de odihnă și de reangajare în sarcină.
- Prezentați un volum mic de informații într-o unitate dată de timp, pentru a sprijini capacitatea de concentrare.
- Folosiți abilitățile verbale vorbind despre noile concepte în contexte generale pe care copiii le vor înțelege. Acest lucru îi va ajuta să își amintească ce au învățat și să înțeleagă semnificația conceptelor.
- Elevii pot fi incapabili să își regleze anumite emoții, precum agresivitatea și anxietatea, așa că trebuie să fiți pregătiți să reacționați adecvat și să îi învățați abilități clare de control.
- Sprijiniți comunicarea prin dezvoltarea unor strategii individualizate, care să funcționeze optim pentru fiecare elev; includeți abilități de organizare și rezolvare a problemelor.
- Oferiți sprijin suplimentar pe terenul de joacă, pentru dezvoltarea abilităților sociale ale copiilor prin joacă și interacțiunea cu ceilalți.
- Includeți utilizarea TIC în procesele de învățare, deoarece materialul este furnizat vizual, cu răspuns rapid și mai puțină interacțiune cu ceilalți.
- Oferiți ajutor suplimentar în abordarea unei sarcini de lucru, deoarece poate nu își dau seama cum să înceapă rezolvarea.
- Instituiți un proces de preluare și prioritizare a solicitărilor părinților.
- Ajutați elevii să își îmbunătățească treptat capacitatea de concentrare prin implicarea progresivă în sarcini având niveluri diferite de complexitate, pas cu pas.

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Sprijinirea elevilor cu TSI (dislexie) în școlile gimnaziale

Descrierea resursei Această resursă ajută profesorii să identifice și să răspundă mai bine nevoilor elevilor cu dislexie. Cuprinde sugestii privind dezvoltarea unui mediu de învățare propice pentru elevii afectați de dislexie. Indică anumite strategii de predare și învățare frecvent întâlnite, care fac curriculumul accesibil elevilor cu dislexie și evidențiază posibile resurse pe care le pot accesa profesorii pentru a sprijini procesul de învățare și a ajuta elevii să dezvolte strategii de adaptare.

Link: <https://nasen.org.uk/resources/supporting-pupils-specific-learning-difficulties-spld>

RESURSA 2. Cum gestionăm nevoile elevilor dislexici

Descrierea resursei Această resursă oferă profesorilor informații cu privire la anumite elemente care îi ajută să identifice copilul cu dislexie și comportamentele sociale și de învățare asociate acestuia. Identifică strategii care i-ar putea ajuta să sprijine elevii și oferă informații despre resurse suplimentare.

Link: <https://www.gtcs.org.uk/wp-content/uploads/2021/09/professional-guide-meeting-needs-dyslexic-learners.pdf>

5. Exemple practice

Studiu de caz (SUA, Canada)

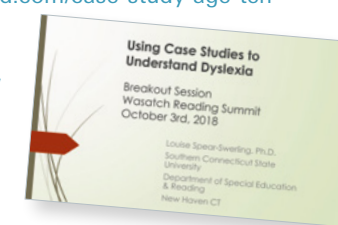
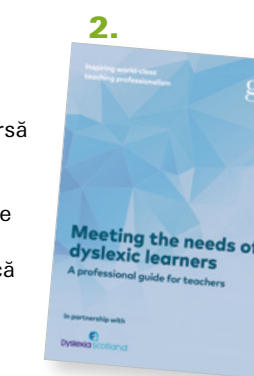
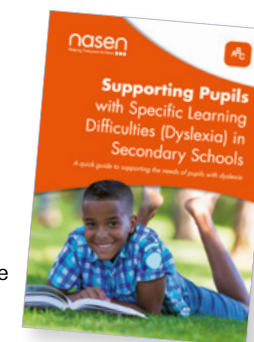
Link: <https://www.dynaread.com/case-study-age-ten>

Link: <https://www.readinghorizons.com/Media/Default/documents/resources/using%20case%20studies%20to%20understand%20dyslexia%20slide%20deck.pdf>

Temă de reflecție (România)

Într-o școală din mediul urban, doamna profesoară Lavinia Florescu s-a confruntat cu provocarea de a preda unui elev cu dizabilități cognitive. Nevoile de învățare ale elevului erau diverse, iar profesoara a constatat că nu este sigură că poate identifica cele mai eficiente strategii didactice. În timp ce clasa studia o lecție de matematică, elevul respectiv depunea eforturi mari pentru a înțelege conceptele, devenind adesea frustrat și încetând să se mai implice în activitate. Profesoara, care se simțea copleșită și dorea să creeze un mediu incluziv, a solicitat asistență din partea conducerii școlii. Nimeni nu știa care sunt strategiile adecvate în această situație.

Întrebări: Ce ați fi făcut pentru a asigura o educație

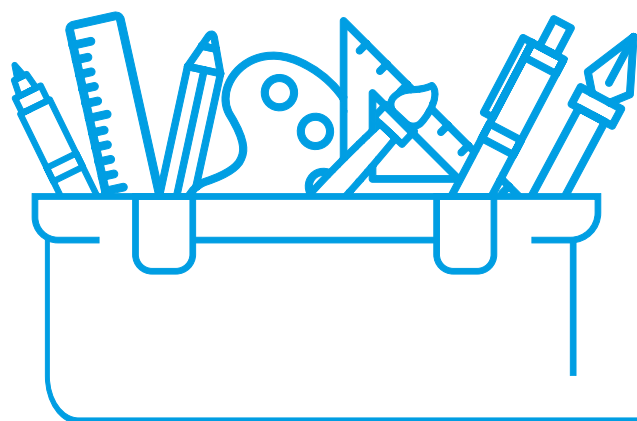

echitabilă pentru toți elevii? Cum pot profesorii să își asigure perfecționarea și adaptarea pentru a sprijini eficient elevii cu dizabilități cognitive din clasele lor? Ce resurse și strategii pot fi utilizate pentru a crea un mediu de învățare incluziv, care să răspundă nevoilor unice de învățare ale fiecărui elev, promovând un sentiment de apartenență și succes?

A se vedea, de asemenea: <https://www.unicef.org/romania/ro/pove%C8%99ti/un-cromozom-%C3%AEn-plus-%C3%AEnseamn%C4%83-uneori-o-inim%C4%83-%C3%AEn-plus>

6. Implicații pentru întreaga școală

- Asigurați o rutină structurată și previzibilă, în care schimbările sunt reduse la minimum.
- Utilizați resurse vizuale suplimentare în procesul de predare (imagini, fotografii, simboluri, diagrame, hărți), precum și personal care să asiste în efectuarea sarcinilor de lucru practice.
- Încurajați practicile de joc incluzive, în care elevii fără dizabilități să experimenteze cum ar fi să aibă o deficiență și să utilizeze instrumente și tehnologii asistive.
- Pregătiți sarcini și activități care să mențină elevii calmi atunci când fac excursii sau vizite în comunitate, astfel încât să își dezvolte abilitățile de a se comporta corespunzător într-un loc public.
- Creați structuri pentru jocul integrat în curtea școlii, unde siguranța este un factor foarte important, precum și spații sigure bine supravegheate, atunci când este necesar.
- Utilizați un program de computer (software) specializat pentru o mai mare implicare în procesele de învățare.
- Asigurați-vă că există resurse și sprijin pentru învățarea bazată pe TIC, deoarece aceasta poate fi utilă, pentru că materialul este transmis vizual, cu un răspuns instantaneu.
- Activitățile din pauze deschise tuturor, beneficiază de resursele necesare, sunt incluzive și sunt sprijinite prin participarea unor elevi fără dizabilități.
- Utilizați mai multe forme de evaluare pentru a măsura succesul în funcție de punctele forte ale fiecărui elev.
- Oferiți elevilor numeroase ocazii de a se bucura de succes și de a dezvolta abilități de viață independentă.

- Negociați sisteme de recompensă/răspuns pozitiv, convenite cu elevul și familia acestuia.
- Colaborați cu familiile în cadrul întregii școli, pentru a implica elevii în procesul de învățare.
- Organizați sesiuni de informare cu părinții pentru a înțelege mai bine caracteristicilor unice ale cerințelor educaționale speciale în contextul mediului școlar.

Resurse suplimentare

MyChild at Cerebral Palsy.org (2016)
Cognitive Impairment.

<http://www.cerebralpalsy.org/information/cognition>

Broward County Public Schools (2010)

Instructional Designs: A Resource Guide for Teachers of Students with Significant Cognitive Difficulties.

Fort Lauderdale: Broward County Exceptional Student Education Department and FDLRS. <https://silo.tips/download/a-resource-guide-for-teachers-of-students-with-significant-cognitive-disability>

https://www.oldham.gov.uk/homepage/1075/cognition_and_learning

<https://www.deque.com/blog/an-introductory-guide-to-understanding-cognitive-disabilities/#:~:text=A%20disability%20is%20a%20temporary,%2C%20dyscalculia%2C%20and%20memory%20loss.>

CAPITOLUL 12

Dizabilitățile psihologice și Incluziunea

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Elevii cu dizabilități psihologice pot apărea în primul rând ca prezentând anomalii ale gândirii, emoțiilor sau comportamentului, care produc fie o tulburare, fie o afectare a funcțiilor. Acestea pot fi caracterizate printr-o tulburare clinică a cogniției, a reglării emoțiilor sau a comportamentului unui individ, care reflectă o disfuncție a procesului psihologic, biologic sau de dezvoltare care stă la baza funcționării mintale. Dizabilitatea psihologică a fost caracterizată printr-o terminologie diversă, care include conceptele de boală mintală și sănătate mintală. Acestea pot fi asociate cu dificultăți semnificative în derularea activităților sociale, profesionale sau a altor activități importante.

2. Probleme comune ale profesorilor care lucrează cu copii cu tulburări psihologice

Procesele de învățare ale elevilor cu o dizabilitate de ordin psihiatric sau psihologic pot fi afectate în numeroase moduri; se poate constata o combinație a acestora sau poate fi identificat un mod predominant. Profesorii trebuie să înțeleagă această gamă complexă de factori și modul în care aceștia pot declanșa episoade comportamentale care vor afecta activitatea la clasă:

- Elevii pot absenta frecvent sau pot avea absențe neașteptate. Acest lucru poate fi cauzat de spitalizării, schimbarea medicamentelor sau fluctuații ale bolii.

- Elevii pot prezenta tipare de gândire rigide și abordări inflexibile privind sarcinile de lucru.
- Elevii se pot izola de ceilalți.
- Este posibil ca elevii să aibă tendința de a învăța pe de rost sau să se confrunte cu dificultăți în îndeplinirea cu consecvență sau în finalizarea sarcinilor. Acest lucru poate fi cauzat de anxietate și de autopercepțiile propriilor dificultăți.
- Anxietatea severă poate afecta în mod semnificativ înțelegerea explicațiilor și performanța la examene.
- Pot interveni pierderi ale memoriei pe termen scurt care afectează atât capacitatea de a reține informații, cât și capacitatea de a-și concentra atenția.
- Elevii pot avea dificultăți în a urmări succesiuni, instrucțiuni și îndrumări complexe și în a integra materiale din diferite surse. Pot fi „copleșiți” cu ușurință de informații.
- Este posibil să pună întrebări în mod repetat, să revină frecvent la aspecte deja lămurite sau să repete lucruri.
- Atunci când nu se simt bine, elevii pot interpreta greșit întrebările, comentariile, instrucțiunile sau pot răspunde la întrebări în termeni vagi. Unii elevi pot interpreta greșit anumite indicii non-verbale.
- Atunci când nu se simt bine, comportamentul lor poate fi considerat impulsiv sau imprevizibil.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

- **Învățați ce este boala mintală și ce impact poate avea asupra procesului de învățare al elevilor.**
- **Implicați părinții pentru a identifica strategii eficiente care funcționează pentru copilul lor.**
- **Predați un curriculum care să includă abilități sociale și emoționale.**
- **Adoptați o inițiativă de promovare a sănătății, cum ar fi KidsMatter și MindMatters (găsiți detalii în secțiunile dedicate Implicațiilor pentru întreaga școală, și Resurse suplimentare).**
- **Oferiți o varietate de instrumente de învățare care pot fi utilizate în timpul absenței de la școală din cauza episoadelor bolii.**
- **Stabiliți care sunt factorii declanșatori care influențează debutul bolii.**
- **Intervenți proactiv pentru a stopa escaladarea unui episod de boală mintală.**
- **Oferiți strategii alternative și flexibile de evaluare pentru a le da elevilor posibilitatea să își pună în valoare punctele forte.**
- **Stabiliți un program zilnic și un orar pentru a atenua stresul.**
- **Gândiți-vă la posibilități de modificare sau adaptare a curriculumului pentru a răspunde mai bine stilului de învățare al fiecărui elev.**
- **Reduceți volumul temelor pentru acasă și stabiliți o durată adaptabilă a evaluării, pentru a reduce stresul**
- **Încurajați relațiile pozitive neîntrerupte cu colegii.**
- **Creați un mediu propice în clasă, cu reguli și un limbaj pozitiv.**
- **Încurajați abordările în sprijinul unei vieți sănătoase, inclusiv alimentația, somnul, prietenii, activitatea fizică și relaxarea.**

4. Utilizarea resurselor selectate

RESURSA 1. Fișă de informare privind tulburările de sănătate mintală în rândul copiilor

Sinteză Aceasta este o compilație detaliată a tulburărilor psihologice pe care le pot întâlni profesorii în activitatea lor. Oferă informații despre afecțiuni specifice (inclusiv anxietate, sindromul Asperger, ADHD, tulburarea bipolară, tulburarea de conduită, depresie, tulburarea de alimentație, sindromul alcoolismului fetal, tulburarea obsesiv-compulsivă, tulburarea de opoziție și comportament sfidător, tulburarea de stres post-traumatic și sindromul Tourette), implicațiile educaționale ale acestora și posibilele intervenții ale profesorilor.

Link: *A se vedea Partea 3, secțiunea 2 Resurse aferente de capitolului setului de instrumente.*

RESURSA 2. Puterea Filmului

Sinteza resursei Acest site web abordează provocările pe care le reprezintă pentru școli și comunități reprezentarea dominantă a băieților tineri în relație cu tulburările psihologice. Include o largă varietate de fragmente de producții cinematografice, care acoperă o serie de aspecte ale acestui subiect. Există materiale pentru elevii de vârstă învățământului primar și secundar.

Cuvinte cheie: *Perspective ale elevilor/Stare de bine/Înțelegerea profesorilor/Abordare la nivelul întregii școli*

5. Exemple practice

Studiu de caz (Anglia) Highlands School

În Highlands School, o școală generală din Enfield, nordul Londrei, cu 1.557 de elevi înscriși, sănătatea mintală și starea de bine a elevilor au constituit întotdeauna priorități. Înainte de pandemie, școala avea un consilier cu normă întreagă, iar acum are un coordonator pe probleme de sănătate socio-emoțională și mintală și mentori instruiți în domeniul primului ajutor în sănătate mintală pentru fiecare an de studiu.

„Schimbarea treptată indusă de COVID a însemnat că a trebuit să regândim totul”, a explicat Michele Phillips, director adjunct (comportament și sprijinirea elevilor) și coordonator al măsurilor de protecție.

„Înainte de COVID, aveam servicii eficiente de sprijin pentru elevi la nivel intern, dar după COVID am constatat că cererea de servicii de specialitate în domeniul sănătății mintale a crescut. Cererea către instituțiile externe a fost atât de mare încât a trebuit să fim cât se poate de creativi în identificarea unor modalități suplimentare de a sprijini numărul tot mai mare de elevi care aveau nevoie de sprijin.”

Astfel, școala a introdus inițiative noi. Înainte de prima instituire a carantinei, elevilor vulnerabili li s-a alocat câte un angajat care a organizat periodic întâlniri video cu ei pentru a verifica cum se descurcă. După ce școala și-a deschis din nou porțile pentru toți elevii, am extins numărul personalului care se ocupă de elevii vulnerabili.

„Angajaților esențiali le-au fost repartizați aproximativ 15 elevi cu care se întâlnesc în mod regulat”, a declarat dna Phillips. „Înseamnă că putem să oferim fiecăruia dintre ei servicii personalizate.”

Ca urmare a preocupărilor generate de creșterea semnificativă a numărului de elevi care aveau nevoie de sprijin pentru sănătatea mintală, școala a lansat și o sală dedicată – un spațiu sigur și liniștit pentru tinerii care se confruntă cu probleme precum anxietatea, depresia sau traumele.

Sala este dotată cu scaune confortabile, iluminat difuz și muzică liniștitoare, iar activitatea este derulată de un coordonator pentru starea de bine, un specialist având o serie de competențe terapeutice. Aceasta pune în aplicare programe de intervenție pentru grupuri de câte 12 elevi (programele au durată de șase-opt săptămâni, cu sesiuni de câte o oră în fiecare săptămână). Până la 100 de elevi au acces la sala dedicată în fiecare săptămână.

Echipa de asistență socială identifică elevii care ar putea beneficia de programe de intervenție pe termen scurt. „Este

doar pe bază de invitație”, explică Jody Larter, director adjunct și responsabil cu sănătatea mintală. „Dacă au fost identificați cu o anumită nevoie de sănătate mintală sau dacă au nevoie de un mediu ceva mai încurajator, analizăm posibilitatea de a le oferi acces la această sală”.

Sesiunile oferă o varietate de servicii, de la reglarea emoțională, unde elevii învață diferite modalități de a-și regla starea emoțională, la tehnici de mindfulness și gestionarea stresului. Freddie, un câine special dresat pentru terapia asistată de animale, vine o dată pe săptămână pentru a sprijini sănătatea mintală și starea de bine a elevilor și pentru a le spori nivelul de încredere.

Școala adoptă o abordare holistică în ceea ce privește sănătatea mintală și starea de bine. În prezent, toți membrii echipei de protecție și de sprijinire a elevilor sunt în instruire în domeniul primului ajutor în sănătate mintală, iar sesiunile de dezvoltare profesională continuă ale personalului se concentrează și mai mult pe sănătatea mintală.

„Există patru paliere ale demersurilor noastre pentru asigurarea bunăstării elevilor”, a declarat dna Phillips. „Primul reprezintă oferta universală pentru toată lumea. Dispunem de sisteme la nivelul întregii școli pentru a sprijini starea de bine a tuturor elevilor. Elevii încep fiecare zi printr-o întâlnire cu tutorii clasei lor și fiecare echipă de an are patru membri ai personalului de sprijin pentru elevi care le sunt dedicați.

„Palierul 2 este pentru elevii care au nevoie de sprijin suplimentar, cum ar fi un angajat esențial/mentor, iar palierul 3 vizează elevii care au nevoie de sprijin de specialitate în cadrul școlii, cum ar fi vizite la consilier sau o pauză în sala dedicată stării de bine. Palierul 4 presupune referirea către instituții externe.”

Chiar dacă sala dedicată stării de bine a fost deschisă abia în noiembrie 2021, deja are impact.

„Cu câteva săptămâni în urmă, am vorbit cu un părinte care a spus că terapia cu câinele a fost absolut minunată pentru fiica ei, care are probleme semnificative de sănătate mintală”, a precizat doamna Phillips. „Am avut un feedback cu adevărat pozitiv”.

Întrebată despre sfatul ei pentru alte școli atunci când pun în aplicare strategii de sănătate mintală și bunăstare, dna Phillips a răspuns:

- Tratați starea de bine a elevilor și sistemele de sprijin pentru elevi cu aceeași responsabilitate cu care tratați activitățile didactice și curriculum-ul.
- Asigurați-vă că există un membru al conducerii școlii care are cunoștințe în domeniul sănătății mintale și al stării de bine și își asumă responsabilitatea în acest sens.
- Adoptați o abordare holistică, astfel încât toți membrii personalului să considere că promovarea stării de bine a elevilor este responsabilitatea lor. Asigurați-vă că beneficiază de formare adecvată în domeniul sănătății mintale și al stării de bine.
- Gândiți-vă cum puteți îmbunătăți sistemele școlare obișnuite pentru a sprijini starea de bine a elevilor, de exemplu gestionarea comportamentelor și mediul din clasă.
- Gândiți-vă la prevenție, nu doar la tratament.

(Extras din: <https://www.sec-ed.co.uk/content/best-practice/supporting-good-mental-health-two-case-studies/>)

Temă de reflecție (România)

Doamna profesoară Popescu s-a confruntat cu provocări semnificative în crearea unui mediu incluziv pentru Alex, un elev cu dificultăți psihologice. Pentru Alex, care se lupta cu anxietatea și reglarea emoțională, implicarea în mediul tipic al clasei era dificilă. Din păcate, școala dispunea de resurse limitate, astfel încât doamnei Popescu i-a fost și mai dificil să ofere sprijinul necesar pentru a răspunde nevoilor acestui elev.

În mediul aglomerat al clasei, Alex avea adesea stări de anxietate, care se manifestau prin dificultăți de concentrare, izbucniri emoționale frecvente și izolare socială. Doamna Popescu a observat consecințele asupra performanțelor școlare și a stării emoționale a lui Alex, dar s-a simțit copleșită și indecisă cu privire la modul în care să abordeze situația în limitele resurselor restrânse ale școlii.

În ciuda eforturilor sale, profesoara a apreciat că este dificil să îi ofere lui Alex atenție și un sprijin individualizat, în condițiile unei clase pline. Școala nu dispunea de un sistem dedicat de consiliere sau de sprijin pentru sănătatea mintală, astfel încât doamna Popescu nu s-a simțit suficient de pregătită pentru a aborda dificultățile psihologice cu care se confrunta Alex.

Simțindu-se responsabilă pentru starea de bine a lui Alex, profesoara s-a adresat conducerii școlii. Însă constrângerile bugetare au făcut dificilă implementarea unor servicii de sprijin suplimentare sau angajarea de personal specializat pentru a ajuta elevii cu probleme psihologice.

Fără a se lăsa descurajată, doamna Popescu a decis să învețe mai multe despre cum poate sprijini elevii cu dificultăți psihologice. A colaborat cu părinții lui Alex pentru a înțelege factorii declanșatori, mecanismele de adaptare și strategiile care ar putea fi folosite în clasă. Împreună, au explorat intervenții simple, dar eficiente, cum ar fi un spațiu liniștit dedicat și un program personalizat pentru a-l ajuta pe Alex să își gestioneze anxietatea.

Doamna Popescu a solicitat și sprijinul altor elevi, promovând o cultură a empatiei și a înțelegerii. A inițiat discuții în clasă despre sănătatea mintală, ajutând elevii să înțeleagă provocările cu care se confruntă colegii lor și să îi aprecieze.

Deși doamna Popescu s-a confruntat în continuare cu dificultăți, demersurile ei, alături de eforturile de colaborare ale părinților lui Alex, au început să aibă un impact pozitiv. Clasa a devenit treptat mai solidară, iar elevii au participat activ la crearea unui mediu în care Alex s-a simțit acceptat și înțeles.

Întrebări: Gândindu-vă la provocările cu care s-a confruntat doamna Popescu pentru a-l sprijini pe Alex să facă față dificultăților psihologice, cum pot profesorii și comunitățile să militeze pentru mai multe resurse dedicate sănătății mintale în școli pentru a crea un mediu incluziv pentru elevii care se confruntă cu provocări similare, în condițiile unor resurse limitate?

6. Implicații pentru întreaga școală

Competențele pedagogice

Dezvoltarea unor relații empatice este esențială pentru o pedagogie eficientă. Includeți strategii de organizare și de rezolvare a problemelor, stabiliți obiective și creați rețele de sprijin.

Practici consecvente

Este important ca toți profesorii să fie conștienți de nevoile elevilor cu care lucrează și să ofere abordări flexibile, conform celor convenite în planul de învățare. Asigurați-vă că există o persoană de contact desemnată din cadrul personalului, responsabilă de informarea la zi a altor profesori, după caz, pentru a obține cele mai bune rezultate cu putință pentru elev.

Gestionarea schimbării

Perfecționarea întregului personal în domeniul abordărilor universale privind sănătatea mintală poate fi benefică pentru întreaga comunitate școlară. Construirea unei culturi a acceptării necesită timp, ca și schimbarea convingerilor și atitudinilor și reducerea stigmatizării. Ilustrarea acestor principii prin propriul exemplu trebuie să devină responsabilitatea tuturor; promovați diversitatea și practicile incluzive.

Implicarea familiilor

Includeți familiile în politicile aplicate și în planificare, pentru a avea impact asupra succesului copiilor lor. De asemenea, și părinții au nevoie să se simtă susținuți prin canale de comunicare deschise pentru a informa școala atunci când elevul se simte sub presiune și nu se adaptează bine. Apoi, pot fi puse în aplicare diferite strategii pentru a asigura continuarea învățării prin flexibilizarea accesului.

Sprijin interinstituțional

Desemnați o persoană de contact în cadrul școlii care să țină legătura cu personalul altor instituții și cu elevii. Acest lucru va permite accesul rapid la personalul altor instituții atunci când este necesar, pentru a evita o situație de criză. Asigurați-vă că personalul este informat cu privire la progresele elevilor în materie de sănătate pentru a sprijini învățarea. Includeți personalul altor instituții în echipele responsabile de starea de bine, în lecțiile despre sănătate și în ședințele de planificare.

Măsurile practice pe care le-ar putea adopta profesorii pot include:

- Introduceți o abordare la nivelul întregii școli privind promovarea sănătății mintale și a stării de bine, după exemplul KidsMatter Early Childhood, KidsMatter Primary sau MindMatters (a se vedea resursele disponibile online: <https://beyou.edu.au/>).
- Asigurați dezvoltarea profesională a întregului personal implicat în programe pentru a afla mai multe despre bolile mintale

- Oferiți oportunități care să le permită elevilor să urmeze un orar flexibil.
- Asigurați educarea întregii școli cu privire la diverse boli mintale și la impactul asupra învățării (de exemplu, programul „Dezvoltarea sensibilității emoționale și a capacității de a asculta” – <https://www.samaritans.org/wales/how-we-can-help/schools/deal/>).
- Mențineți legătura elevilor cu școala, încurajând prezența la cursuri prin intermediul personalului de sprijin și al vizitelor la domiciliu.
- Reduceți volumul de muncă al elevilor și oferiți-le un orar flexibil.
- Colaborați îndeaproape cu părinții/familiile pentru a afla ce funcționează pentru copilul lor și includeți profesorii în planificare.
- Oferiți personalului sesiuni de dezvoltare profesională cu privire la sănătatea și boala mintală și la impactul asupra elevilor adolescenți (de exemplu, MindMatters (a se vedea linkurile)).
- Luați în considerare o activitate extra-curriculară structurată ca factor de protecție.

Resurse suplimentare

<https://www.nccd.edu.au/professional-learning/classroom-adjustments-mental-health>

<https://boysinmind.co.uk/film-page/>

Register to access resources (free): <https://macmh.org/resources/>

<https://www.unicef.org/coronavirus/8-teacher-tips-student-mental-health>

<https://onlinedegrees.sandiego.edu/mental-health-issues-in-schools/>

DfE (2016) *Mental health and behaviour in schools. Departmental advice for school staff.* London:

DfE. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/625ee6148fa8f54a8bb65ba9/Mental_health_and_behaviour_in_schools.pdf

British Columbia: Ministry of Education (2001) *Teaching Students with Mental Health Disorders. Resources for Teachers.* (Vol. 2 Depression). Victoria: British Columbia: Ministry of Education. <https://cemh.lbpsb.qc.ca/Portals/cemh/Mood/Teaching-Students-Mental-Health-Disorders.pdf>

CAPITOLUL 13

Tulburările de comportament și Incluziunea

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Problemele de comportament aferente cerințelor educaționale speciale și/sau dizabilităților sunt dificultăți frecvent raportate de profesori în majoritatea școlilor, atât în cazul ciclului primar, cât și secundar. Fenomenul este recunoscut ca motiv de preocupare profesională

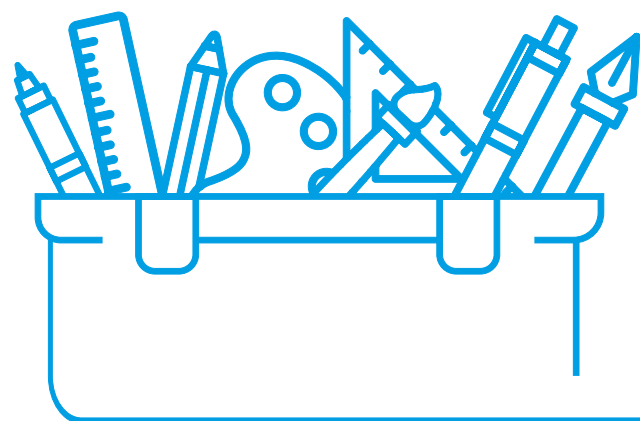
în sistemele de învățământ din Europa și nu numai. De exemplu, s-a acordat o atenție deosebită gestionării provocărilor cu care se confruntă profesorii în relație cu violența elevilor. Un răspuns la această situație este acceptarea la scară largă a faptului că intervenția timpurie în scopul gestionării eficiente a comportamentului (inclusiv construirea de relații) este o măsură proactivă esențială.

Tulburările de comportament pot include tulburarea de opoziție și comportamentul sfidător, tulburarea de conduită sau tulburarea cu deficit de atenție și hiperactivitate. Unele comportamente sunt corelate cu probleme de sănătate mintală, rezultând termenul de „sănătate socioe-moțională și mintală”. Multe tulburări de comportament au anumite trăsături comune, astfel încât diagnosticarea poate fi dificilă. Elevii pot suferi de două tulburări în același timp. Factorii cauzali ai unui comportament necorespunzător în clasă pot include probleme emoționale, tulburări de dispoziție, traume, dificultăți familiale și abuz de substanțe.

Înțelegerea ciclului sau a tiparului comportamental vă va ajuta să identificați unde și când este posibil ca anumiți elevi să manifeste comportamente dificile. Puteți învăța să recunoașteți factorii declanșatori și aplica anumite mecanisme pentru a întârzia accelerarea, astfel încât comportamentele de maximă intensitate să fie mai puțin frecvente sau de scurtă durată (a se vedea diagrama de mai jos).

După Kauffman & Grigham, 2009, p. 94

2. Probleme comune ale profesorilor care lucrează cu elevi cu tulburări de comportament

Tulburările de comportament constituie o provocare pentru ceilalți și/sau pun tânărul în pericol în diferite moduri. Unele dintre aceste comportamente pot impune evaluarea elevului în cadrul unor servicii de specialitate, având ca rezultat identificarea unei tulburări de comportament specifice.

Copiii cu dificultăți de învățare au comportamente greu de gestionat; acestea pot include agresivitatea, automutilarea, strigătele și comportamentul recalcitrant sau sexualizat în public. Alte comportamente, care au un impact imediat mai puțin evident, perturbă clasa și afectează procesul de învățare al tuturor elevilor.

Toate comportamentele au un motiv, iar înțelegerea funcției și identificarea „declanșatorului” sunt esențiale pentru a le gestiona în mod pozitiv. O izbucnire poate fi o reacție cunoscută la o activitate zilnică sau, uneori, poate fi atât de neașteptată, încât nu reușiți să înțelegeți ce a provocat-o. Este un mod de a comunica.

Însă, odată ce copiii învață că, de exemplu, dacă țipă și se lovesc cu capul de perete atrag atenția sau ies dintr-o situație, apare confirmarea pozitivă și încep să considere că aceasta este o modalitate de a obține ceea ce își doresc. Acest lucru se numește comportament dobândit.

Funcțiile comportamentului provocator:

- Atenția socială, copilul vrea să fie remarcat.
- Fuga sau evitarea.
- Recompensă tangibilă, pentru a obține ceva ce își dorește, de exemplu, mâncare.
- Senzorial, pentru că se simte bine.
- Comunicare, pentru a exprima emoțiile
- Durere/stare de rău sau anxietate.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

- **Utilizați o varietate de strategii de instruire, cum ar fi demonstrațiile, jocurile de rol, învățarea activă, pentru a atrage elevii care preferă stiluri de învățare diferite (vizual, auditiv și kinestezic).**
- **Îngăduiți elevilor să demonstreze ce au învățat în diferite moduri și promovați utilizarea enunțurilor care încep cu „eu” pentru a exprima emoțiile.**
- **Oferiți elevilor posibilitatea de a alege activitățile de învățare în funcție de nevoile, punctele forte, interesele sau preferințele lor de învățare.**
- **Promovați funcțiile cognitive de nivel superior și creative, care să încurajeze elevii să optimizeze punerea în aplicare a celor învățate.**
- **Încercați să anticipați apariția unei probleme și învățați când să ignorați anumite comportamente.**
- **Fiți proactivi și încercați să preîntâmpinați eventualele situații violente.**
- **Concentrați-vă pe o cultură pozitivă a clasei pentru toată lumea și consolidați-o atunci când/dacă survine o problemă. Ceilalți elevi pot contribui la consolidarea climatului pozitiv și se pot implica înainte ca o problemă să escaladeze.**
- **Utilizați discuțiile cu întreaga clasă atunci când abordați un subiect nou, pentru a identifica ce știu deja elevii.**
- **Acordați elevului atenție pozitivă, oferindu-i încurajări și sprijin emoțional, și recunoscându-i punctele forte.**
- **Gândiți-vă la zone exterioare alternative pentru a evita apariția problemelor.**
- **Urmăriți-i în îndeplinirea sarcinilor de lucru și lăudați-i pentru acțiunile lor.**
- **Folosiți observarea cronometrată „pe sarcina de lucru” ca modalitate de a promova implicarea în învățare.**
- **Utilizați strategiile de intervenție și sprijin pentru comportamente pozitive, asigurându-vă că aplicați abordări consecvente.**
- **Concentrați-vă pe comportamentele pe care le considerați cele mai îngrijorătoare și utilizați doar unul sau două răspunsuri la un moment dat.**
- **Fiți conștienți de impactul acțiunilor și a lipsei de acțiune din partea dumneavoastră asupra comportamentului elevilor.**

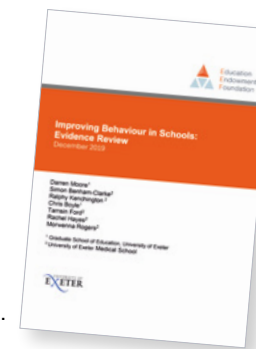
4. Resurse selectate

RESURSA 1. Îmbunătățirea comportamentului în școli

Sinteză Acest document oferă 6 recomandări esențiale pentru a ajuta profesorii să gestioneze comportamentele nedorite la clasă. Include o modalitate simplă, în 5 pași, de aplicare a unui set de metode practice de promovare a unui comportament bun.

Poate fi folosit ca punct de pornire pentru discuții profesionale sau pentru a vă aminti de necesitatea unei abordări comune a problemelor generice legate de comportament. Este, de asemenea, o modalitate rapidă de a sintetiza Resursa 3, care cuprinde strategii specifice pentru sprijinirea practicienilor.

Link: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/evidence-reviews/behaviour>

RESURSA 2. Abordări practice ale gestionării comportamentului la clasă

Sinteză Un manual care ajută profesorii, în special pe cei din învățământul primar, să gestioneze mai bine comportamentele problematice în clasă. Se concentrează asupra problemelor generale de comportament ale acelor copii fără certificat de orientare școlară și profesională al căror comportament perturbă procesele de învățare.

Link: <https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2018-12/practical-approaches-to-behaviour-management-in-the-classroom-a-handbook-for-classroom-teachers-in-primary-schools.pdf>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Marea Britanie)

Povestea lui Mason – sănătate socio-emoțională și mintală

[Numele copilului a fost schimbat din motive de confidențialitate.]

Mason, în vârstă de 10 ani, a fost referit către serviciul de sănătate socio-emoțională și mintală atunci când a fost exclus definitiv din școală.

În conformitate cu protocolul, specialiștii din cadrul serviciului s-au întâlnit cu el și cu părinții săi la domiciliul lor pentru a le prezenta oferta de servicii, pentru a efectua o evaluare inițială a nevoilor sale de învățare și a altor nevoi nesatisfăcute.

În urma evaluării, a devenit clar că Mason avea nevoi complexe de învățare și de sănătate socio-emoțională și mintală. După o discuție cu părinții copilului, serviciul a inițiat o cerere de evaluare care a condus la întocmirea unui plan de educație, de sănătate și de îngrijiri.

Atât pentru Mason, cât și pentru mama sa, era important:

- să își dezvolte potențialul academic și, în sens mai larg, potențialul deplin într-o școală adecvată, în zona în care locuiește.
- să frecventeze cursurile unei școli locale, deoarece copilul face parte dintr-o familie monoparentală, mama sa suferă de o boală cronică, iar Mason are un frate mai mic.
- să se implice activ în activități fără bariere.
- să rămână aproape de prietenii săi, cu care poate socializa, poate merge unde dorește și se poate simți mereu sprijinit.
- să beneficieze de sprijinul continuu al personalului de specialitate.

Ce a făcut serviciul pentru Mason și familia sa?

A fost pusă în aplicare o abordare multidisciplinară, care a inclus specialiști din cadrul serviciilor de intervenție timpurie, poliției comunitare, psihologiei educaționale și cerințelor educaționale speciale. Astfel, Mason și familia sa au putut să primească ajutor adecvat din partea familiei și a comunității atunci când au avut nevoie de el.

Acest lucru ne-a permis să căutăm o școală pentru un nou început, știind clar care sunt nevoile lui Mason și căutând un loc potrivit, în funcție de resursele disponibile.

Ce s-a schimbat în viața lor?

a momentul la care a fost referit, mama relatează că lui Mason nu-i plăcea școala și simțea că nu este capabil de performanțe bune sau să se bucure de timpul petrecut la școală. Mason este acum un membru apreciat, fericit și înfloritor al școlii sale, care „dorește să facă parte din mediul lor social și de învățare”.

Mason este încurajat, are rezultate bune și nu s-au raportat incidente de comportament agresiv sau necooperant la școală.

Recent, mama lui povestea că Mason s-a simțit „binevenit și inclus în toate mediile sociale și de învățare”. Acest lucru a fost important atât pentru a învăța acasă, cât și la școală.

Mason a creat o relație de încredere cu personalul specializat în sănătate socio-emoțională și mintală și a reușit un „nou început”.

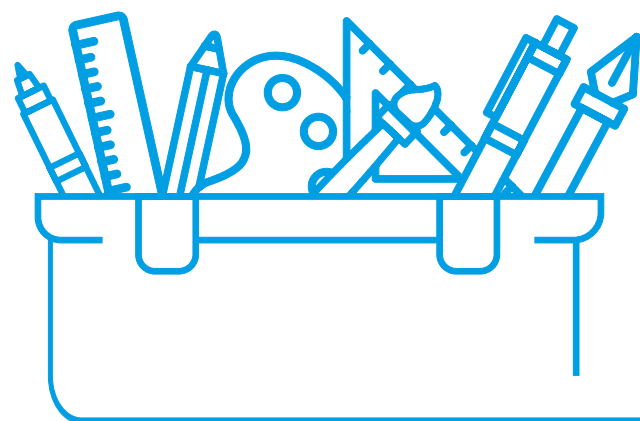
Link: https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2249/masons_story_-_social_emotional_and_mental_health

Temă de reflecție (România)

Domnul Donescu, profesor de limbi străine, s-a confruntat cu o provocare fără precedent cu un elev pe nume Mihai, care prezenta tulburări de comportament semnificative. Comportamentul lui Mihai era perturbator, astfel încât profesorului îi era dificil să mențină un mediu de învățare propice pentru întreaga clasă. Domnul Donescu a încercat diferite strategii, dar accesul lui Mihai au continuat, frustrând atât profesorul, cât și pe colegii elevului. În căutarea unor sfaturi, domnul Donescu s-a consultat cu colegii profesori și cu conducerea școlii, dar nimeni nu părea să aibă o soluție clară. Căutările pe internet au oferit nenumărate sfaturi, astfel încât domnul Donescu nu mai știa ce abordare să adopte.

Odată cu trecerea timpului, situația s-a agravat, afectând atmosfera generală din clasă. Domnul Donescu se simțea neputincios, realizând că metodele tradiționale de predare nu sunt eficiente pentru nevoile specifice ale lui Mihai. Lipsa unui parcurs clar de urmat a ridicat semne de întrebare cu privire la pregătirea școlii pentru a sprijini elevii cu tulburări de comportament. Provocarea a devenit catalizatorul unei discuții mai ample despre importanța dezvoltării profesionale și a resurselor pentru a dota profesorii cu abilitățile necesare pentru a face față unor astfel de situații complexe.

Întrebări: Cum pot școlile să își pregătească mai bine profesorii pentru a gestiona situațiile în care sunt implicați elevi cu tulburări de comportament? Ce resurse și strategii pot fi puse în aplicare pentru ca profesorii să beneficieze de cunoștințele și sprijinul necesar pentru a crea medii de învățare incluzive, în care sunt sprijiniți toți elevii?

6. Implicații pentru întreaga școală

Gestionarea comportamentului începe cu adoptarea unei abordări la nivelul întregii școli, ceea ce înseamnă că școala trebuie să aibă un sistem comportamental înțeles de toți și aplicat în mod consecvent. Elevii au nevoie de limite clare; ei trebuie să știe și că aceste reguli vor fi aceleași, indiferent de disciplină sau de profesor. Nu este deloc ușor. Poate că aceasta este cea mai mare provocare, dar cu cât este mai consecventă abordarea, cu atât se îmbunătățește comportamentul. Desigur, vor exista momente în care va trebui să adoptați o abordare personalizată pentru a sprijini individual anumiți elevi, de exemplu, din rândul celor cu nevoi suplimentare și complexe.

Cele mai eficiente abordări la nivelul întregii școli sunt cele care pun accentul pe:

- Rutine – există sisteme clare care sprijină profesorii în clasă.
- Răspunsuri – strategii pe care le pot utiliza profesorii ca răspuns la un comportament dificil.
- Relații – strategii care se concentrează pe înțelegerea unora dintre nevoile mai complexe ale fiecărui elev.

Resurse suplimentare

<https://www.goodschoolsguide.co.uk/special-educational-needs/types-of-sen/challenging-behaviour>

<https://cypmhc.org.uk/wp-content/uploads/2023/05/Case-Studies-of-Best-Practice.-Behaviour-and-Mental-Health-in-Schools.pdf>

<https://thehighlyeffectiveteacher.com/10-evidence-based-approaches-to-better-behaviour-management-in-the-classroom/>

CAPITOLUL 14

Tulburările de vorbire și de limbaj

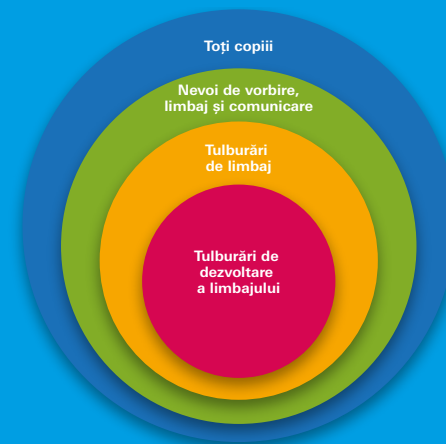
Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

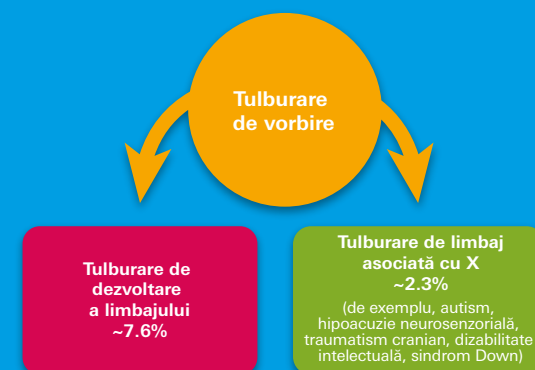
Cerințele logopedice, lingvistice și de comunicare constituie un termen general utilizat pentru a desemna numeroasele tipuri de dificultăți de vorbire, limbaj și comunicare cu care se pot confrunta elevii. Includ afecțiuni precum:

- Balbismul
- Tulburarea de pronunție
- „Dificultățile” de limbaj, cauzate probabil de lipsa de experiență care sprijină comunicarea în copilăria timpurie (de exemplu, elevi care trăiesc în zone defavorizate social).

În categoria elevilor cu cerințe logopedice, lingvistice și de comunicare, unii se vor confrunta cu dificultăți de limbaj pe tot parcursul vieții, nu le vor „trece cu vârsta” și nu își vor „ajunge din urmă” colegii. Acest lucru este cunoscut sub denumirea de „tulburare de limbaj”. Uneori, o tulburare de limbaj este asociată cu o altă afecțiune medicală, cum ar fi tulburarea de spectru autist, hipoacuzia neurosenzorială, leziuni cerebrale dobândite, dizabilități intelectuale sau o afecțiune genetică cunoscută (sindrom Down, sindrom Klinefelter).

Însă există și elevi care au o tulburare de limbaj, dar nu și o afecțiune medicală – și aceasta este cunoscută sub denumirea de tulburare de dezvoltare a limbajului.

Tulburarea de dezvoltare a limbajului poate coexista alături de afecțiuni precum dislexia, tulburarea cu deficit de atenție și hiperactivitate sau tulburarea de pronunție. În acest caz, respectivul copil sau tânăr poate avea două (sau mai multe) diagnostice, dar este recunoscut faptul că acestea sunt distincte (mai degrabă decât asocierea dificultăților de limbaj cu o altă afecțiune).

1. Competențele lingvistice orale reprezintă baza pentru citire, scriere și învățare. Îmbunătățirea competențelor lingvistice orale ale copilului sau ale tânărului va produce beneficii în toate ariile curriculare.
2. Tulburarea de dezvoltare a limbajului este frecventă. De exemplu, în unele țări europene, aceasta afectează între 7-10% dintre toți elevii din școlile primare. În Regatul Unit, acest lucru ar echivala cu aproximativ doi elevi în fiecare clasă obișnuită de 30 de elevi. Însă tulburarea de dezvoltare a limbajului poate fi ușor confundată și este posibil să nu fie recunoscută ca o problemă de limbaj.
3. Dacă vă îngrijorează comportamentul sau procesul de învățare al unui copil sau al unui tânăr, prima întrebare

este: ar putea fi din cauza unei tulburări de limbaj? Dacă aveți îndoieli, discutați din timp cu familia și îndrumați copilul către un cabinet de logopedie pentru evaluare și consiliere.

- O clasă care sprijină comunicarea va fi benefică pentru toți elevii. Dar este deosebit de importantă pentru cei cu tulburare de dezvoltare a limbajului.
- Având o bază de servicii universale de sprijinire a comunicării, anumiți elevi și tineri vor avea nevoie de sprijin suplimentar de specialitate pe toată durata școlii și pentru tranzițiile importante.

2. Probleme comune ale profesorilor care lucrează cu elevi cu tulburări de vorbire și limbaj

Tulburările de limbaj sunt adesea insidioase, prin urmare, fără un diagnostic, pot fi mascate ca dificultăți de învățare

mai generale. Tulburarea de dezvoltare a limbajului poate fi confundată cu o serie de manifestări, printre care:

- „Probleme” comportamentale.
- „Lene”, lipsă de motivație, atenție deficitară, tendința de a uita cu ușurință sau dezorganizare.
- Timiditate sau „tăcut din fire”.
- Dificultate generală de învățare/întârziere globală de dezvoltare.
- Un alt tip de CES, precum dislexia, autismul sau tulburarea cu deficit de atenție și hiperactivitate.

Prin urmare, este important să fim atenți la posibilele semne ale unei dificultăți de limbaj subiacente și să știm când să investigăm, pentru a o identifica.

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Această secțiune a fost împărțită în mai multe secțiuni conexe, fiecare cuprinzând indicații pentru a-i sprijini pe elevii din clasa dumneavoastră care ar putea avea cerințe logopedice, lingvistice și de comunicare. Consultați resursele incluse în acest capitol pentru afla și alte strategii.

Comunicarea informațiilor

- Simplificați propozițiile pe care le utilizați atât în instrucțiunile verbale, cât și în cele scrise, ori de câte ori este posibil.
- Reduceți volumul atunci când dați instrucțiuni verbale și, dacă e posibil, indicați elevilor să vă privească.
- Folosiți indicii vizuale, cum ar fi orarul, imagini etc.

Modificarea mediului fizic

- Asigurați medii cu un nivel redus de stimuli sau elemente care pot distrage vizual și auditiv.
- Amenajați clasa astfel încât elevii care au e nevoi particulare să aibă locuri preferențiale.
- Dacă este posibil, utilizați un sistem de amplificare.

Modificarea sarcinii de lucru

- Furnizați fișe de lucru modificate, cât mai puțin încărcate.
- Asigurați-vă că informațiile de pe fișele de lucru sunt prezentate concis.
- Evidențiați principalele informații și modificați întrebările pentru a reduce complexitatea.

Metode/instrumente didactice

- Gândiți-vă la sarcini de grup (de exemplu brainstorming-ul) și predați în prealabil vocabularul necesar subiectelor.
- Adresați întrebări pentru a stărni interesul și a determina elevii să reflecteze.
- Folosiți întrebări după modelul lui Blank, la un nivel adecvat, pentru a vă asigura că elevii înțeleg.
- Verificați dacă au înțeles înainte de a trece mai departe, nu presupuneți că elevii au înțeles conceptul predat.

- Utilizați elemente grafice de organizare, ca material vizual.
- Folosiți materiale concrete pentru a explica un concept înainte de a trece la abstracțiuni.
- Oferiți suficient timp elevilor pentru a exersa înainte de a face prezentările în clasă.

Sprijin organizațional

- Ajutați elevii să se organizeze cu orare care folosesc coduri de culori etc.
- Sprijiniți tranzițiile de la o sală la alta și de la o sarcină de lucru la alta
- Împărtășiți cu ceilalți profesori, specialiști și persoane implicate strategii pozitive instrucționale care vor sprijini învățarea continuă a elevilor. Împărtășiți strategii și idei care asigură succesul continuu cu familiile și aparținătorii.

Crearea unui mediu social/emoțional optim

- Asigurați un mediu pozitiv și incluziv în clasă, în care toți copiii sunt și se simt respectați.
- Formulați așteptări și consecințe clare privind comportamentele
- Predați în mod explicit regulile sociale, cu limbajul adecvat pentru a le folosi cu colegii.
- Învățați de la alții, cum ar fi colegii, familiile, asistenții educaționali, profesorii itineranți și de sprijin etc.
- Concentrați-vă pe aspectele pozitive și oferiți feedback pozitiv, cât mai des posibil.

Comunicarea cu ceilalți

- Împărtășiți strategiile pozitive de instruire care vor sprijini învățarea continuă a elevilor cu alți profesori, specialiști și colegi.
- Împărtășiți strategii și idei pentru un succes continuu în activitățile cu familiile și îngrijitorii.

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Elevii cu dificultăți de limbaj în școala primară – Îndrumări pentru profesori și strategii de sprijin la clasă

Sinteză O resursă pentru profesorii din învățământul primar, care începe cu un capitol de informații generale utile, urmat de capitole dedicate dificultăților de limbaj receptiv și expresiv. Ultimul capitol cuprinde informații utile pentru a ajuta elevii din ultimele clase ale învățământului primar să înțeleagă textele orale. Există, de asemenea, un capitol pentru elevii care nu se exprimă verbal. Resursa se încheie cu o secțiune bibliografică.

Links: <https://assets.gov.ie/41296/283e60e2a902464bb684e8faaa007267.pdf>

RESURSA 2. O Generație

Sinteză Raportul evidențiază cercetări efectuate în Marea Britanie care arată că, până la vârsta de 5 ani, 75% dintre elevii proveniți din medii sărace sunt sub nivelul mediu de dezvoltare a limbajului, în comparație cu 35% dintre cei care nu s-au confruntat cu sărăcia. Până la 50% dintre elevii care încep școala în Marea Britanie în zonele cele mai dezavantajate vor avea cerințe logopedice, lingvistice și de comunicare. Raportul indică o tendință îngrijorătoare de identificare deficitară, atât din partea serviciilor de sănătate, cât și a celor de educație. Această cercetare evidențiază că 7,6% dintre elevii din învățământul primar din Regatul Unit au cerințe logopedice, lingvistice și de comunicare, ceea ce înseamnă doi elevi în fiecare clasă.

Links: https://speechandlanguage.org.uk/media/3215/tct_talkingaboutageneration_report_online_update.pdf

5. Exemple practice

Studiu de caz (Marea Britanie)

Multe informații despre această problemă pot să fie găsite în Ghidul "Talking About a Generation" (disponibil accesând https://speechandlanguage.org.uk/media/3215/tct_talkingaboutageneration_report_online_update.pdf) Acest material explorează procesele care susțin dezvoltarea abilităților de vorbire, limbaj și comunicare la copii și tineri, și în special la cei care se confruntă cu provocări din acest punct de vedere. Documentul ia în considerare aceste pe care le întâmpină copiii și familiile lor, în cazul în care există dificultăți în dobândirea și utilizarea acestor abilități cruciale. Sugestiile de sprijin au relevanță în diferite contexte de viață ale acestor copii: acasă, la școală, la educație și la locul de muncă.

Temă de reflecție (România)

Dificultățile de comunicare ale lui Lili au avut impact asupra interacțiunilor sale atât cu profesorii, cât și cu colegii de clasă. Doamna Ionescu, hotărâtă să creeze un mediu de învățare favorabil incluziunii, s-a simțit descurajată atunci când metodele didactice tradiționale nu păreau eficiente pentru nevoile lui Lili. Solicitând asistență din partea colegilor și a personalului de sprijin al școlii, doamna

Ionescu a descoperit că nimeni nu are o soluție clară, iar resursele disponibile în școală erau limitate.

Apelând la internet pentru a se documenta, doamna Ionescu a găsit o multitudine de informații despre strategiile didactice pentru elevii cu tulburări de vorbire și limbaj. Însă abundența opțiunilor i-a creat incertitudini cu privire la abordarea optimă pentru Lili. Provocarea a evidențiat problema mai largă a necesității unor sisteme de sprijin cuprinzătoare în cadrul școlii, pentru a răspunde nevoilor diverse ale elevilor cu tulburări de comunicare.

Întrebări: Cum își pot îmbunătăți școlile structurile de sprijin pentru a pregăti mai bine profesorii pentru a aborda nevoile unice ale elevilor cu tulburări de vorbire și limbaj? Ce rol pot juca dezvoltarea profesională și eforturile de colaborare în promovarea unui mediu educațional mai incluziv pentru elevii care se confruntă cu dificultăți de comunicare?

6. Implicații pentru întreaga școală

Parteneriatul cu un logoped care să sprijine școala astfel încât personalul să înțeleagă mai bine și să învețe ar putea fi o strategie excelentă pentru școală. Acești profesioniști din domeniul psihopedagogiei speciale își pot uni eforturile pentru a oferi sfaturi cu privire la modul de abordare a elevilor cu întârzieri sau tulburări de limbaj, prin programe de dezvoltare timpurie a vorbirii în primii ani de viață și programe de dezvoltare a abilităților sociale pentru elevii mai mari.

Resurse suplimentare

<https://www.unicef.org/romania/stories/andreea-and-chamber-time>

The Bercow Report (2008)

<https://www.rcslt.org/wp-content/uploads/media/Project/RCSLT/original-bercow-report.pdf>

Bercow 10 Years On (2018)

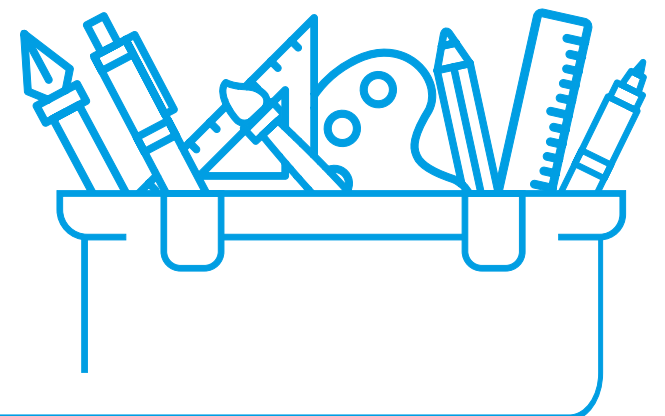
<https://www.openaccessgovernment.org/bercow-ten-years-on-the-experiences-of-children-and-young-people-with-slc/43927/>

Augmentative and Alternative Communication in the Classroom

<https://inclusiveschoolcommunities.org.au/resources/toolkit/augmentative-and-alternative-communication-classroom>

Modelul lui M. Blank

<https://languagedisorder.org.au/wp-content/uploads/2022/06/LD-Blanks-level-of-questioning.pdf>

CAPITOLUL 15

Sprijinirea stării de bine a profesorilor în școlile incluzive

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Puncte de pornire pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la crearea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să aștepte mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Profesorii sunt un factor esențial în crearea oportunităților pentru o incluziune eficientă. Aceștia au un rol complex în implicarea elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități în activitățile didactice derulate la clasă, alături de un rol mai general în promovarea incluziunii sociale. Îndeplinirea acestor atribuții necesită un nivel înalt de angajament profesional, precum și o reziliență considerabilă. Mai mult, având în vedere că abordările incluzive se dezvoltă în timp și necesită o investiție emoțională considerabilă, trebuie să ne asigurăm că profesorii și toate celelalte persoane implicate în acest proces beneficiază de sprijin. Profesorii trebuie să înțeleagă cât de important este să se îngrijească și să adopte un stil de viață sănătos pentru a putea sprijini elevii cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități. Profesorii sunt piatra de temelie a incluziunii eficiente, prin urmare trebuie să beneficieze de sprijinul profesional și emoțional necesar pentru a-și putea menține eficiența.

Succesul în domeniul incluziunii necesită timp; este rezultatul unui parcurs de-a lungul căruia călătorul poate întâmpina uneori obstacole sau blocaje. Mergând mai departe cu metafora profesorului ca vehicul în acest parcurs, orice vehicul are nevoie de combustibil pentru a continua drumul. Iar „combustibilul” de care au nevoie profesorii ia adesea forma sprijinului emoțional și oportunităților de a reflecta asupra tuturor aspectelor

parcursului lor profesional. Recunoașterea complexității activității lor și a stresului rezultat din presiunea profesională și din responsabilitatea de a răspunde nevoilor de învățare nesatisfăcute anterior ale elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități reprezintă o modalitate de a oferi acest sprijin.

În cele din urmă, practicile incluzive eficiente depind de profesori sănătoși și împliniți prin activitatea lor. Prin urmare, este extrem de important ca starea lor de bine să fie o prioritate pentru școală și pentru factorii decizionali județeni și naționali în materie de politici.

2. Probleme comune ale profesorilor

Cercetările recente evidențiază stresul ocupațional în rândul profesorilor ca fiind unul dintre cele mai importante obstacole în calea realizării obiectivului incluziunii în școli. Adesea, acesta se manifestă prin niveluri ridicate de „epuizare” în rândul profesorilor, absențe și sănătate fizică precară, incapacitatea de a face față sarcinilor administrative, deteriorarea calității activității didactice la clasă și efecte negative semnificative asupra relațiilor cu elevii și cu ceilalți profesori.

De asemenea, cercetările arată că printre sursele de îngrijorare privind sănătatea mintală în rândul profesorilor care lucrează cu elevi cu CES și/sau cu dizabilități se numără:

- Absența sprijinului administrativ
- Provocările individuale ridicate de elevi
- Percepțiile profesorilor
- Cerințele/așteptările la nivel național
- Interacțiunile între colegi
- Lipsa de timp

- Părinții/famiile elevilor cu CES și/sau cu dizabilități
- Atribuțiile profesionale
- Siguranță
- Lipsa de resurse adecvate

3. Recomandări de acțiune la nivelul propriei clase

Fără a nega importanța instituirii unui climat care sprijină orientarea incluzivă la nivelul întregii școli, fiecare profesor poate analiza adoptarea anumitor strategii de adaptare selectate pentru a atenua impactul negativ al stresului la locul de muncă.

Sondaje recente efectuate în rândul profesorilor din școlile de masă au indicat că măsurile lor preferate, pe care le consideră cele mai productive pentru a face față factorilor de stres de la locul de muncă, sunt:

- Discutarea situației cu directorul școlii sau cu un alt cadru de conducere.
- Intensificarea implicării părinților și colaborării cu aceștia.
- Solicitarea sprijinului din partea unui alt profesor.
- Asigurarea sprijinului suplimentar pentru un elev identificat cu cerințe educaționale speciale și/sau cu dizabilități.
- Sfatul unui mentor.
- Implicarea în discuții profesionale în cadrul unei rețele profesionale.
- Strategii personale de gestionare a stresului.
- Exercițiile fizice.

Există numeroase resurse disponibile pe internet pentru a ajuta profesorii să înțeleagă cum îi afectează stresul și cauzele care îl provoacă. Dintre sfaturile practice, menționăm:

- **Admiteți că există această problemă** – Acceptați faptul că stresul este o problemă reală pentru profesori și înțelegeți cauzele comune ale stresului în școli.
- **Trasați un plan de acțiune** – Defalcați activitățile pe componente ușor de gestionat și stabiliți obiective realiste; astfel, puteți preveni sentimentul că sunteți copleșiți, reușiți să prioritizați sarcinile cele mai presante pentru a vă simțiți mai stăpâni pe situație.
- **Stabiliți-vă prioritățile** – Întocmiți o listă a atribuțiilor în funcție de importanță și concentrați-vă asupra finalizării acestora în primul rând, sărbătoriți succesul și apreciați progresele realizate; acest lucru este esențial pentru a ajuta profesorii să dobândească sentimentul competenței la locul de muncă.
- **Alocați-vă timp pentru propria persoană** – Faceți periodic o pauză pe parcursul zilei, chiar dacă este vorba doar de 5 minute de întindere (stretching), un moment de relaxare sau meditație.
- **Solicitați sprijin** – Găsiți un coleg sau un mentor cu care puteți discuta și care vă va oferi sfaturi utile despre cum puteți gestiona mai bine stresul.
- **Cereți ajutor atunci când este nevoie** – Nu ezitați să apelați la conducerea școlii sau la alți membri ai personalului dacă aveți nevoie de o mână de ajutor.

(Adaptare după <https://www.worthit.org.uk/blog/stressed-teachers-wellbeing>)

4. Resurse selectate

RESURSA 1. Indicele Bunăstării Profesorilor 2022

Descrierea resursei Acest raport scoate în evidență unele dintre provocările cu care se confruntă profesorii, în general, în secolul XXI. Sunt subliniate aici aspecte importante legate de încredere, sănătatea mintală, siguranța de sine din punct de vedere profesional, și sunt formulate recomandări pentru viitor. Este posibil ca profesorii care își asumă realizarea unor progrese în ceea ce privește dezvoltarea incluziunii în școli să fie în mai mare măsură predispuși la factori de stres la locul de muncă; este deosebit de important să se analizeze anumite modalități practice de îmbunătățire a situației sau de atenuare a stresului.

Link: <https://www.educationsupport.org.uk/resources/for-organisations/research/teacher-wellbeing-index/>

RESURSA 2. Zece modalități de a sprijini bunăstarea personalului

Descrierea resursei Ghid cuprinzător privind starea de bine a personalului din școli, cu linkuri către o serie de resurse disponibile la Centrul Național Anna Freud pentru Copii și Familii, cu sediul la Londra, Marea Britanie. Resursa evidențiază zece modalități prin care pot fi sprijiniți profesorii în activitatea lor în situații dificile.

Link: <https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/12876/ten-ways-to-support-school-staff-wellbeing.pdf>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Marea Britanie) Exemplu de caz: One Degree Academy

Una dintre modalitățile prin care încercăm să avem grijă de personalul nostru a fost instituirea Săptămânii de aur, o dată pe semestru. În timpul Săptămânii de aur nu există ședințe, nici înainte, nici după orele de predare; încurajăm profesorii să plece devreme acasă. Fiecare membru al personalului are un coleg desemnat ca „partener de stare de bine”.

Partenerii au responsabilitatea de a “verifica cum stau lucrurile” și de a se sprijini reciproc în timpul săptămânii (și nu numai). Adesea, am constatat că își fac timp să bea împreună o cafea, că își dăruiesc mici cadouri, își scriu mesaje de mulțumiri sau laude, se ajută și, în general, dau dovadă de numeroase gesturi de bunăvoință. Efectul este uluitor.

În timpul Săptămânii de aur, se organizează tot felul de activități în semn de mulțumire și recunoaștere a naturii stresante a muncii noastre. De exemplu, rezervăm servicii de masaj pentru profesori pe tot parcursul zilei, iar orele acestora sunt acoperite de alți membri ai catedrei.

De asemenea, avem un eveniment social sau sportiv pentru personalul școlii, organizat într-una dintre serile acelei săptămâni. Întregul personal beneficiază de sprijin psihoterapeutic de două ori pe săptămână, inclusiv în „Săptămâna de aur”. Colectăm feedback prin intermediul chestionarului aplicat semestrial pentru a evalua starea de bine a personalului și pentru a face îmbunătățirile care se impun.

Link: <https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/11451/3rdanna-freud-booklet-staff-wellbeing-new-address-april-2020.pdf>

Temă de reflecție (România)

Domnul David, un profesor de liceu devotat profesiei și plin de compasiune, a depus mari eforturi pentru a crea un mediu incluziv pentru elevii săi diverși. Însă provocările legate de gestionarea unei clase numeroase, cu nevoi diferite, și-au spus cuvântul. Stresul constant și volumul de muncă copleșitor au început să afecteze sănătatea mintală a domnului David, astfel încât a devenit dificil să mențină nivelul de sprijin și entuziasm care îi caracterizau anterior activitățile didactice.

Recunoscând semnele epuizării, domnul David a decis să ceară ajutor. S-a adresat conducerii școlii, expunând dificultățile cu care se confrunta și impactul asupra stării sale generale de bine. Spre ușurarea sa, conducerea școlii a reacționat prompt și proactiv, recunoscând importanța stării de bine a profesorilor în promovarea unui mediu de învățare incluziv.

Conducerea școlii a organizat sesiuni de consiliere pentru domnul David, oferindu-i un spațiu sigur în care să discute despre provocările cu care se confruntă și să creeze strategii de adaptare. De asemenea, a organizat ateliere de lucru pe tema gestionării stresului și echilibrării volumului de muncă, pentru a sprijini profesorii în menținerea unui echilibru sănătos între viața profesională și cea personală.

Pe lângă sprijinul administrativ, colegii domnului David, înțelegând dificultățile cu care se confruntă, s-au oferit să îl ajute. Au colaborat pentru a face schimb de resurse, planuri de lecție și strategii pentru gestionarea unor clase diverse. Spiritul de colaborare între profesori a condus la crearea unei rețele de sprijin, în cadrul căreia puteau discuta deschis despre provocări și găsi soluții împreună. Datorită mobilizării și sprijinului conducerii școlii și profesorilor, domnul David a început treptat să își recapete entuziasmul și energia. Mediul incluziv s-a extins dincolo de sala de clasă, cuprinzând starea de bine a profesorilor ca parte integrantă a comunității școlare.

Întrebări: cum pot colabora școlile și profesorii pentru a crea o cultură a susținerii, care să acorde prioritate bunăstării profesorilor, în special în contextul promovării unor medii incluzive.

6. Implicații pentru întreaga școală

Climatul școlar pozitiv este deosebit de important pentru dezvoltarea practicilor incluzive. Un punct de pornire pentru școli poate fi întocmirea unui plan pentru bunăstarea

personalului. Acesta constituie un angajament pentru prioritizarea bunăstării personalului școlii. În cadrul acestui plan, conducerea școlii poate stabili viziunea, obiectivele și măsurile aferente pentru sprijinirea întregului personal. Ca orice plan eficient, trebuie să includă criterii de cuantificare a succesului. În primul rând, planul trebuie să fie un „document de lucru”, care să acționeze ca un catalizator: astfel, îndeplinește un rol esențial în parcursul către un nivel mai mare de incluziune. Dintre posibilele acțiuni ale școlii, menționăm:

Nu este necesară întocmirea unui plan complex. Planul trebuie să fie clar, cunoscut și înțeles de tot personalul, astfel încât fiecare să simtă că are un rol. Trebuie să fie realist și să evidențieze că sănătatea mintală și starea de bine sunt efecte ocupaționale percepute și abordate în mod diferit de fiecare profesor. Mai mult, acestea sunt adesea chestiuni foarte personale. Orice măsură adoptată trebuie să fie sensibilă la acest aspect și să evidențieze importanța încrederii și confidențialității.

Nu trebuie subestimată importanța acestor măsuri. Colectarea informațiilor privind starea de bine a personalului constituie un prim pas în adoptarea măsurilor necesare la nivelul întregii școli. Menționăm aici avantajele sondajelor anonime în rândul personalului pentru identificarea nevoilor și preocupărilor. Este important ca vocea profesorilor să fie auzită. Există numeroase exemple de analize privind bunăstarea personalului disponibile pentru școli (a se vedea, de exemplu: https://www.educationsupport.org.uk/resources/for-organisations/guides/staff-wellbeing-audit/?gclid=CjwKCAiApaarBhB7EiwAYiMwqtdufuN3B8qyqFccGiW7quPsUHp8QQUH4XF9kwwHuGzAUkVUSYqgxoCykEQA_vD_BwE). Acestea pot fi adaptate cu ușurință în funcție de scopurile fiecărei școli.

De asemenea, bunăstarea personalului poate fi tratată ca o prioritate prin includerea sa în planurile de dezvoltare instituțională. Astfel, se asigură implicarea întregii conduceri a școlii.

În plus, școlile trebuie să găsească modalități de a promova realizările profesorilor lor – sentimentul de apreciere crește moralul. Includem aici comunicarea către părinți a noutăților pozitive despre școală și profesori. Acesta trebuie să fie un proces continuu, care necesită constant atenție și prioritizare a eforturilor, nu doar o inițiativă punctuală. Bunăstarea profesorilor trebuie permanent încurajată!

Resurse suplimentare

<https://www.educationsupport.org.uk/resources/for-individuals/>

https://www.mind.org.uk/media-a/5760/mind-guide-for-employees-wellness-action-plans_final.pdf

<https://www.educationsupport.org.uk/resources/for-organisations/>

<https://schools.au.reachout.com/articles/tips-for-teacher-wellbeing>

<https://beyou.edu.au/fact-sheets/wellbeing/staff-wellbeing>

<https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/18626/self-care-summer-advice-for-education-staff.pdf>

<https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/11451/3rdanna-freud-booklet-staff-wellbeing-new-address-april-2020.pdf>

<https://www.educationsupport.org.uk/resources/for-organisations/research/teacher-wellbeing-index/>

CAPITOLUL 16

Strategii suplimentare de sprijinire a practicilor incluzive

Capitolul de față cuprinde:

- O sursă de informații de bază pentru toți profesorii din învățământul de masă cu privire la aspecte esențiale ale practicii incluzive.
- Idei pentru promovarea predării incluzive în sala de clasă.
- Un set de materiale cu titlu de exemplu, care pot fi adaptate de profesori.
- Sugestii privind anumite modalități prin care profesorii pot contribui la susținerea unei culturi incluzive în cadrul școlii.
- Recomandări bibliografice, cu informații suplimentare pentru cei care doresc să afle mai multe despre anumite subiecte, precum și idei de activități de dezvoltare profesională.

1. Introducere

Pentru ca practicile incluzive din școli să se poată dezvolta, este necesar ca întreaga școală să înțeleagă atât valoarea, cât și beneficiile pe care le aduc aceste practici tuturor membrilor comunității școlare.

În centrul acestui demers se află necesitatea de a planifica eforturile promovării activităților didactice incluzive. Toate procesele de schimbare sunt însoțite de incertitudini și provocări. Acestea pot fi compensate de oportunitățile pe care le presupun. Dar, dacă școala nu întocmește un plan în care toată lumea simte că are rolul său, șansele producerii unei schimbări semnificative se reduc substanțial.

Capitolul de față oferă câteva exemple privind planificarea schimbării în educația incluzivă, care pot fi adaptate în funcție de situație. Toate au câteva aspecte comune, ținând de câteva caracteristici care definesc majoritatea proceselor de schimbare. În principal, aceste exemple abordează acele elemente cu care se confruntă de obicei angajații și sistemele în perioadele în care se produce inovarea.

Diagrama de mai jos ilustrează parcursul implementării și consolidării practicilor incluzive în școli. Aici, procesul de schimbare este denumit „foaie de parcurs” sau „hartă”.

Claritate

Școala va trebui să selecteze și să formuleze definițiile prin care stabilește ce înțelege prin incluziune. În acest proces trebuie implicată toată lumea. Incluziunea nu se referă doar la CES. Odată agreeate, definițiile și sensurile incluziunii trebuie comunicate tuturor părților interesate: profesori, părinți, familii și celor care vin în contact cu școala.

Producerea schimbării

Trebuie identificată o echipă a celor care produc schimbarea, reprezentanți ai întregii comunități școlare. Este vorba despre persoane profund interesate de CES și de incluziune. Echipa trebuie să includă directorul școlii și profesorul itinerant și de sprijin. Schimbarea reală este sistemică și presupune participarea tuturor, dar și timp!

Foaie de parcurs proiectată împreună

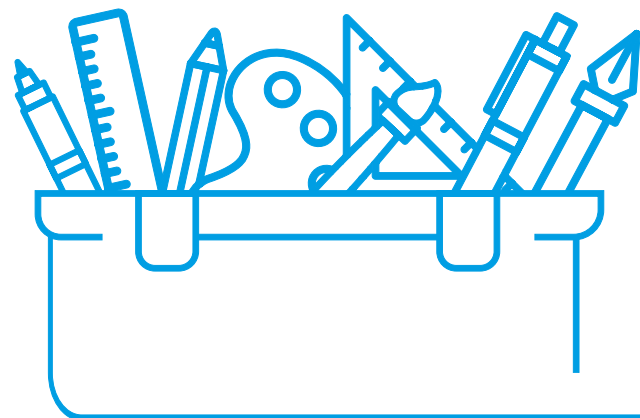
Odată înțeleasă incluziunea, se poate trece la întocmirea unui plan care va constitui o foaie de parcurs a acțiunilor ce urmează. Planul va cuprinde acțiuni de mică amploare, etapizate, cu obiective realizabile și ocazii frecvente de consolidare și exemplificare a practicii incluzive. Planul trebuie să includă criteriile de cuantificare a succesului, care să fie măsurabile.

Parcursul

Cele mai multe schimbări eșuează în etapa implementării. Proiectarea planului în colaborare/prin consultări periodice ale echipei cu toată lumea din școală, constituie un factor major al succesului. Echipa trebuie să identifice periodic exemple de bune practici și profesorii care pot fi recunoscuți drept „promotori ai incluziunii”.

Sărbătorii rezultatele vizibile

Transparența și vizibilitatea modalităților prin care progresează școala către adoptarea unor practici incluzive vor contribui la durabilitatea schimbărilor. Este esențial să colectați date și să le aduceți la cunoștința tuturor. Este important să păstrați motivația demersului sărbătorind succesul. Un plan bun include numeroase exemple pozitive și modalități de recunoaștere a reușitelor, pentru a stimula

2. Probleme comune cu care se confruntă profesorii în susținerea practicilor incluzive

Școlile și profesorii care se angajează să dezvolte o abordare incluzivă privind învățarea se confruntă cu o serie de obstacole în planificarea acestui demers. În prezent, acestea au fost identificate la scară largă și includ:

- **Atitudinile negative** – constituie cel mai dificil obstacol în calea dezvoltării unei practici incluzive. Atitudinile tradiționale față de elevii cu CES și copiii cu dizabilități persistă în multe straturi ale societății. Școlile nu fac excepție. Prejudecățile față de cei diferiți pot duce la discriminare, ceea ce conduce la o reducere a oportunităților educaționale pentru mulți elevi.
- **Teama de schimbare** – oamenii reacționează diferit la schimbare. Se spune că cei mai mulți dintre noi suntem „creaturi ale obișnuințelor”. Pentru mulți, schimbarea este derutantă și poate fi văzută ca o activitate riscantă.
- **Obstacole fizice** – în unele zone, elevii cu dizabilități trebuie să frecventeze școli care le sunt inaccesibile. Există localități în care școlile dispun de facilități insuficiente pentru a asigura accesibilitatea. Acest lucru este valabil mai ales în unele zone rurale. Obstacolele de mediu pot include uși, coridoare, scări și rampe, precum și zone de recreere.
- **Curriculum** – este mai dificil să promovezi practici incluzive atunci când curriculum-ul este inflexibil și nu permite experimentarea sau utilizarea unor metode didactice diferite. Planurile de învățământ care nu țin cont de stilurile de învățare diferite ale copiilor, vor afecta în mod negativ experiențele școlare ale elevilor.

- **Profesori** – profesorii care nu sunt pregătiți adecvat, care nu sunt dornici să lucreze cu elevii cu CES și cu dizabilități sau care nu cred în beneficiile practicii incluzive reprezintă un obstacol major în calea succesului incluziunii. În plus, profesorii care se confruntă deja cu un volum mare de muncă pot resimți crearea unor abordări diferite pentru aceleași lecții ca pe o responsabilitate suplimentară.
- **Finanțare** – finanțarea inadecvată este adesea invocată ca motiv pentru a nu promova incluziunea.
- **Organizarea sistemului de educație** – anumite proceduri și restricții impuse de administrația centrală pot fi considerate obstacole în calea implementării unor practici incluzive mai larg răspândite.
- **Politicile ca bariere** – unii profesori apreciază că factorii decizionali în materie de politici nu înțeleg provocările pe care le presupune dezvoltarea unei școli incluzive.

(Adaptare după <https://www.disabilityfriendlycities.org/references/the-biggest-barriers-to-inclusive-education/>)

3. Acțiuni de întreprins în propria școală

Crearea unei școli incluzive necesită timp. Pentru a fi eficientă, necesită și implicarea întregii comunități școlare. Dar fiecare profesor, prin propria abordare privind activitățile didactice incluzive, poate servi drept exemplu de urmat pentru ceilalți membri ai comunității școlare. Există o serie de metode care pot fi aplicate în activitatea zilnică, pentru a sprijini profesorii care nu sunt convingși de beneficiile unei abordări incluzive. Niciuna nu va avea un efect imediat, prin urmare, va fi nevoie de răbdare și înțelegere față de colegii care sunt mai puțin informați în materie de cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități decât un profesor cu experiență, mai orientat spre incluziune. Puteți încerca să puneți în practică ideile de mai jos pentru a-i influența pe ceilalți să își asume o atitudine mai receptivă față de abordările incluzive:

- Rezervați-vă timp pentru a discuta cu alți profesori despre incluziune.
- Încercați să vorbiți despre fiecare elev pentru a „rezolva problema” unui răspuns didactic adecvat.
- Furnizați scurte fișe informative despre abordările incluzive.
- Oferiți-vă să le puneți la dispoziție resursele didactice care au ajutat elevii implicați care se confruntă cu dificultăți.
- Identificați și luați legătura cu acei profesori care sprijină cu entuziasm abordările incluzive.
- Încurajați mentoratul între colegi pentru dezvoltarea profesională.
- Asigurați-vă că incluziunea este un subiect discutat periodic în cadrul ședințelor corpului didactic.

4. Utilizarea resurselor selectate

RESURSA 1. Chestionar: Identificarea domeniilor prioritare de acțiune

Descrierea resursei Acest chestionar pentru identificarea opiniei personalului cu privire la practicile incluzive în școli poate fi adaptat cu ușurință, în funcție de context. De asemenea, poate oferi informații de referință privind modul în care școala, în ansamblul său, vede beneficiile și provocările pe care le presupune trecerea la practici incluzive. Poate fi adaptat pentru a servi ca modalitate de cuantificare a succesului oricărei strategii sau ca ghid (foaie de parcurs) pentru educația incluzivă.
Link: <https://www.inclusiveschools2.net/about-project.html>

RESURSA 2.

Descrierea resursei Set cuprinzător de resurse, reunite sub forma unui plan de acțiune pentru educație incluzivă. Materialele cuprinse aici oferă o prezentare introductivă a importanței dezvoltării incluzive la nivelul întregii școli. Urmează un proces în 5 etape, care demonstrează cum poate fi implementat și susținut un plan de acțiune. Resursa conține numeroase materiale care pot fi adaptate în funcție de nevoile și preferințele din fiecare școală.

Link: <https://publications.ici.umn.edu/ties/ties-ier-rise/introduction>

5. Exemple practice

Studiu de caz (Irlanda)

Consiliul de administrație al St Paul's National School a constituit o comisie la nivelul școlii pentru incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale. Astăzi, comisia are stabilită o sesiune de planificare, ca parte a ședinței cu personalul. Cadrele didactice, inclusiv directorul și directorul adjunct, s-au împărțit în echipe de lucru pentru a dezbate și analiza provocările, soluțiile și abordările potrivite incluziunii elevilor cu cerințe educaționale speciale. După o scurtă discuție, fiecare grup prezintă prioritățile, sugestiile și soluțiile identificate. De asemenea, sunt desemnați membrii personalului care vor continua activitatea de planificare și vor stabili direcțiile de acțiune. Aceștia vor raporta lunar directorului școlii.

În cadrul ultimei ședințe a comisiei, membrii personalului au analizat mediul fizic al școlii și au discutat idei de îmbunătățire și menținere a accesibilității. Au fost desemnați patru profesori care să colaboreze pentru a se documenta în privința evacuării de urgență a elevilor cu cerințe educaționale speciale în caz de incendiu sau de altă situație de urgență și a raporta directorului școlii. Rezultatele analizei întreprinse de aceștia au inclus recomandări privind:

- instituirea unui sistem de evacuare de urgență a clădirii, care vizează în mod specific nevoile elevilor cu dizabilități fizice și senzoriale
- costurile necesare pentru achiziționarea echipamentelor esențiale pentru evacuarea elevilor de la etajul superior atunci când nu poate fi utilizat liftul
- programarea instruirii privind utilizarea echipamentului specializat de evacuare.

Rezultatele acestui grup de lucru urmează să fie prezentate în cadrul ședinței de astăzi.

Comisia pentru incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale a întreprins în prealabil următoarele demersuri:

- a studiat Ghidul pentru profesorii elevilor cu dizabilități de învățare generale publicat de Consiliul Național pentru Curriculum și Evaluare și a prezentat colegilor concluziile
- a prezentat sugestii privind anumite activități și strategii care să sporească nivelul de incluziune în ziua porților deschise
- a analizat materialele și adaptările necesare pentru a permite înmatricularea a doi elevi (unul având o dizabilitate fizică, iar al doilea deficiență de vedere) în clasa pregătitoare, respectiv în clasa I
- a propus modificări la politica școlii privind incidentele de bullying și hărțuire, pentru a include impactul colportării stereotipurilor și etichetării elevilor cu cerințe educaționale speciale
- a prezentat informații privind costurile și disponibilitatea echipamentelor accesibilizate pentru fotbal și alte jocuri de interior (echipament de fotbal cu vizibilitate sporită, Monopoly și cărți de joc cu imaginea mărită etc.)

(Link: https://ncse.ie/wp-content/uploads/2014/10/InclusiveEducationFramework_InteractiveVersion.pdf)

Temă de reflecție (România)

Doamna Iacob, o profesoară entuziasă și receptivă la nou, era hotărâtă să creeze un mediu incluziv pentru elevii săi diverși. Însă s-a lovit de dificultăți semnificative din cauza resurselor limitate ale școlii și a faptului că, în general, colegii săi nu înțelegeau importanța educației incluzive. Doamna Iacob s-a străduit să pună în aplicare metode didactice incluzive în clasa sa, adaptându-se elevilor cu diverse stiluri de învățare, abilități și situații sociale și familiale. Cu toate acestea, conducerea școlii, influențată de o mentalitate tradițională, nu a înțeles pe deplin semnificația educației incluzive în societatea contemporană diversă.

Resursele limitate au afectat și mai mult eforturile doamnei Iacob. Îi era foarte dificil să obțină materialele, tehnologia și informațiile necesare pentru a răspunde nevoilor diverse ale elevilor săi. În ciuda eforturilor sale de a convinge personalul școlii de importanța educației incluzive, conducerea era reticentă în privința investițiilor în resursele necesare. Simțindu-se frustrată și izolată în demersul său, doamna Iacob a decis să adopte o abordare proactivă. A inițiat discuții cu colegii, organizând sesiuni informale pentru a explica beneficiile educației incluzive și anumite strategii practice de implementare. Chiar dacă unii colegi au fost receptivi, alții au rămas sceptici, invocând lipsa resurselor ca motiv al rezistenței la schimbare.

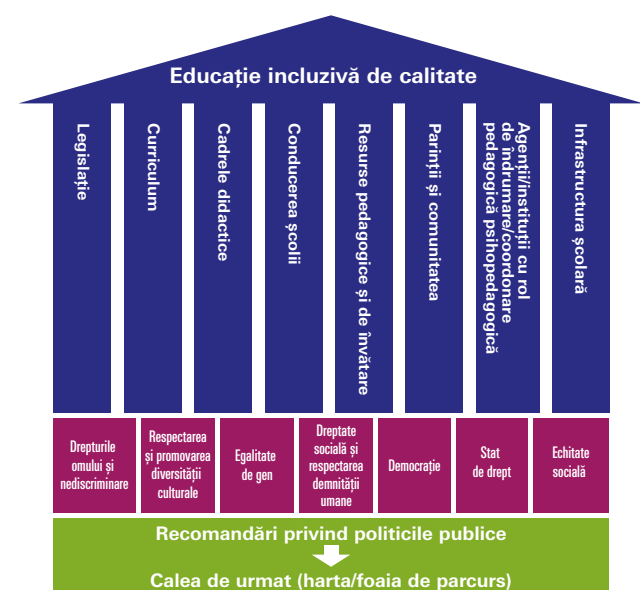
Fără să se descurajeze, doamna Iacob a încercat să sensibilizeze conducerea școlii. A prezentat dovezi și rezultate ale cercetărilor care demonstrează impactul pozitiv al educației incluzive asupra performanțelor școlare și dezvoltării sociale a elevilor. Însă atitudinile adânc înrădăcinate s-au dovedit a fi rezistente la schimbare, iar doamna Iacob a realizat că va avea o bătălie grea de dus pentru a convinge conducerea școlii. În ciuda acestor dificultăți, a continuat să militeze pentru educația incluzivă în propria clasă. A colaborat cu profesori cu convingeri asemănătoare pentru a crea o rețea de sprijin, a face schimb de resurse și de idei, pentru a utiliza optim instrumentele limitate disponibile.

Întrebări: Având în vedere provocările cu care se confruntă doamna Iacob în pledoaria sa pentru o educație incluzivă, în contextul unor resurse limitate și rezistenței la schimbări, cum pot colabora profesorii și comunitățile pentru a promova o mai bună înțelegere a importanței incluziunii în educație?

6. Implicații pentru întreaga școală

Școlile care se angajează să dezvolte practici incluzive trebuie să înțeleagă că vor exista numeroase beneficii pentru toți cei din interiorul și din afara comunității școlare. Toate părțile interesate vor avea ceva de câștigat: elevii cu CES și/sau cu dizabilități, profesorii acestora, părinții și familiile, în special. Cu siguranță există numeroase beneficii economice, sociale, culturale sau beneficii concretizate prin starea de bine generală a fiecărei persoane și a comunității. După cum sugerează diagrama de mai jos, „educația incluzivă de calitate” și strategia școlară care o susține au șanse optime de reușită atunci când sunt implicați toți actorii interesați.

(Extras din: <https://rm.coe.int/hf21-policy-recommendations-roadmap-eng/16809f90cf>)

Resursele propuse în capitolul de față sunt materiale care pot ajuta școlile și sistemele să progreseze, astfel încât pașii mici pentru profesori, descriși în capitolele acestui set de instrumente, să se poată transforma treptat în acțiuni mai ferme, de amploare.

Toți profesorii pot contribui pentru a se asigura că practica incluzivă devine tot mai mult o abordare acceptată pentru toți copiii dintr-o școală. Multe dintre resursele privind introducerea, dezvoltarea și progresul incluziunii în școli evidențiază că atitudinea pozitivă a directorului școlii față de cerințele educaționale speciale și/sau dizabilități constituie cel mai important factor al succesului.

Cercetările la nivel internațional demonstrează importanța implicării conducerii școlii în succesul unei abordări incluzive, precum și contribuția majoră a tuturor profesorilor în transpunerea în practică a unei viziuni incluzive. La nivel individual, impactul cel mai puternic derivă din propriul exemplu de aplicare a practicilor incluzive în clasă și din identificarea unor modalități de a vă asigura că și ceilalți profesori și comunitatea școlară, în general, conștientizează treptat schimbările pe care le faceți în modul în care predați.

De obicei, aceste schimbări vor avea o amploare modestă. Trebuie evidențiate intervențiile de succes în domeniul cerințelor educaționale speciale și/sau dizabilităților. Directorii de școli care au o orientare pozitivă către incluziune vor înțelege oportunitățile oferite de aceste exemple pentru sprijinirea dezvoltării profesionale a altor profesori din școală.

Resurse suplimentare

https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5c6eb77340f0b647b214c599/374_Implementing_Inclusive_Education.pdf

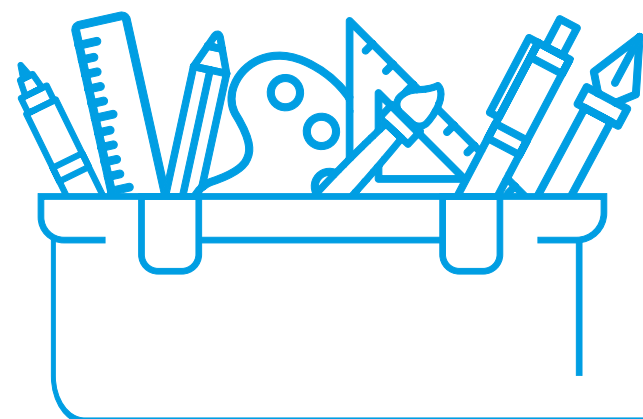
<https://rm.coe.int/hf21-policy-recommendations-roadmap-eng/16809f90cf>

<https://inclusiveschoolcommunities.org.au/resources/toolkit/inclusive-school-reform-reflection-action-planning-and-monitoring-impact>

https://ncse.ie/wp-content/uploads/2014/10/InclusiveEducationFramework_InteractiveVersion.pdf

https://my.chartered.college/impact_article/creating-and-sustaining-an-inclusive-culture-in-the-primary-classroom/#:~:text=To%20be%20inclusive%20involves%20creating,their%20background%20and%20prior%20experience

https://www.european-agency.org/sites/default/files/SISL_Policy_Framework.pdf

MATERIALE AJUTĂTOARE

Introducere

Cea de-a treia parte a setului de instrumente constă într-o serie de resurse care oferă informații suplimentare pentru a sprijini profesorii de-a lungul „călătoriei pe care o implică incluziunea”. Un aspect constant evidențiat este că profesorii vor utiliza în mod adaptat aceste materiale. Adesea, vor fi folosite pentru a stimula discuțiile sau ca bază pentru dezvoltarea profesională.

Resursele furnizate aici sunt organizate în 5 „biblioteci” – colecții de resurse accesibile pe care profesorii le pot utiliza ca surse de referințe bibliografice și pentru promovarea discuțiilor profesionale.

- **Biblioteca 1:** Resurse practice (o selecție de resurse care oferă informații de referință privind cerințele educaționale speciale și/sau dizabilitățile și educația incluzivă în școli, în 2023)
- **Biblioteca 2:** Studii de caz și exemple video (o colecție de exemple practice de intervenții care sprijină dezvoltarea practicilor didactice incluzive la clasă, cu materiale video).
- **Biblioteca 3:** Documente naționale (incluzând acte normative, ghiduri și practici didactice incluzive)
- **Biblioteca 4:** Documente internaționale (o colecție bogată de resurse de politici și practici din întreaga lume, care pot fi utilizate ca modele pentru practicile românești)
- **Biblioteca 5:** Articole teoretice și de reflecție (materiale pentru promovarea reflecției și discuțiilor profesionale despre aspecte de ordin general privind educația incluzivă și despre oportunitățile și provocările pe care le presupune aceasta).

Criterii de selecție

Numeroase dovezi, colectate de la profesori pentru a sprijini elaborarea acestui set de instrumente, au identificat „resursele didactice accesibile” ca fiind una dintre componentele esențiale. O provocare majoră în acest sens este faptul că există o gamă vastă de resurse disponibile pentru practicieni, care acoperă numeroase aspecte ale practicii incluzive, însă, foarte puține dintre acestea sunt disponibile în limba română.

În selecția resurselor (link-urilor), am folosit o serie de criterii:

1. Accesibilitatea pentru profesori.
2. Disponibilitatea în format electronic.
3. Accesibilitate gratuită, astfel încât utilizarea lor să nu fie condiționată de plata unei sume de bani.
4. Resurse active, nu materiale incluse într-o arhivă pe internet.

5. Disponibilitate în limba engleză.
6. Aplicabilitate practică la clasă în state europene.
7. Reflectare a abordărilor contemporane privind practicile incluzive.
8. Relevantă, atât în ceea ce privește teoria, cât și practicile.
9. Să includă contribuția profesorilor.

Astfel, am invitat un grup reprezentativ de profesori să evalueze 20 de resurse web pre-selectate. Toate conțineau resurse în materie de cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități destinate profesioniștilor și părinților. Grupul a fost format din 2 profesori din învățământul primar și 2 profesori din învățământul secundar. Toți erau profesori activi în sistemul educațional englez.

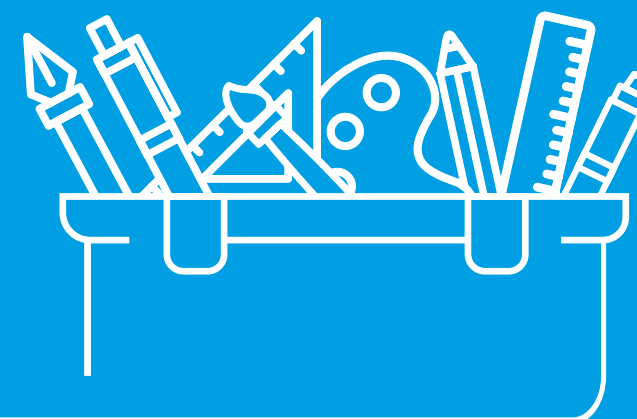
Participanții au fost rugați să își exprime opiniile cu privire la fiecare site web. Aceste opinii porneau de la criteriul posibilei utilități a acestor resurse, pentru furnizarea de informații practice unui profesor aflat la început de carieră, care la momentul respectiv are un nivel redus de experiență sau cunoștințe în domeniul cerințelor educaționale speciale și/sau dizabilităților. Profesorii au fost rugați să aibă în vedere cele 9 criterii de selecție identificate mai sus.

Grupul a fost rugat să evalueze fiecare site web după cum urmează:

- 1 = o sursă esențială de informații
- 2 = o sursă valoroasă, dar nu esențială
- 3 = o sursă mai puțin utilă pentru publicul vizat

În urma acestui proces, au fost identificate resurse on-line active care cuprind materiale descărcabile, disponibile publicului larg. Resursele prezentate oferă indicații cu privire la practici de ultimă oră în domeniul educației incluzive.

Sperăm să fie identificate multe alte resurse on-line cu informații specifice pentru România, pentru a fi ulterior adăugate acestei baze de date. Profesorii de la clasă vor juca un rol esențial în acest proces. „Punctele de pornire” furnizate în setul de instrumente vor fuziona treptat cu materialele generate în România și vor deveni auxiliare acestora.

BIBLIOTECA 1: Resurse practice pentru profesori

- NSW Government (2023)
Inclusive Practice Hub. Teaching Strategies
<https://education.nsw.gov.au/campaigns/inclusive-practice-hub/secondary-school/teaching-strategies>
- Education Endowment Fund (2023)
Special Educational Needs in Mainstream Schools
<https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/guidance-reports/send>
- Whole School SEND (2021)
Teacher Handbook: SEND
<https://www.wholeschoolsend.org.uk/resources/teacher-handbook-send>
- TWINKL (2023)
Inclusive Education Teaching Resources
<https://www.twinkl.co.uk/resources/inclusion-teaching-resources>
(Romanian Translation: <https://www.twinkl.ro/resources/romania-teaching-resources>)
- InclusionED (2023)
Practices
<https://www.inclusioned.edu.au/practices/latest>
- InclusiveTeach (2023)
SEN Teaching
<https://inclusiveteach.com/free-printable-sen-teaching-resources/>
- Nasen (2023)
SEND Gateway
<https://ittr.sendgateway.org.uk/>
- AITSL (2020)
Spotlight – Inclusive Education: Teaching Students with Disability
<https://www.aitsl.edu.au/research/spotlights/inclusive-education-teaching-students-with-disability>
- UNICEF (2014)
Inclusive Education: Teachers, Inclusive, Child-Centred Teaching and Pedagogy
<https://www.unicef.org/northmacedonia/reports/inclusive-education-teachers-inclusive-child-centred-teaching-and-pedagogy>
- Inclusive School Communities (2023)
Inclusive School Practices Toolkit
<https://inclusiveschoolcommunities.org.au/resources/toolkit>
- **The 5 ‘Be’ Considerations for inclusive Awareness Days**
<https://nasen.org.uk/system/files/2023-04/The%205%20Be%20Considerations%20for%20Inclusive%20Awareness%20Days.pdf>
- **Understanding Inclusion Miniguide**
<https://asset.nasen.org.uk/Understanding%20Inclusion%20Miniguide.pdf>
- **Reasonable Adjustments**
<https://educationhub.blog.gov.uk/2023/04/10/what-are-reasonable-adjustments-and-how-do-they-help-disabled-pupils-at-school/>
- **Strategies for supporting pupils with SEN**
<https://bso.bradford.gov.uk/userfiles/file/Behaviour%20Support%20Service/SEBD%20Team/SENCo%20>

Induction%20Resources/2%20Strategies%20for%20Supporting%20Pupils%20with%20SEN%20PDF(1).pdf

- **High quality teaching benefits pupils with SEND**
https://d2tic4wvo1iusb.cloudfront.net/eef-guidance-reports/send/Five-a-day-poster_1.1.pdf
- **Moving from ‘differentiation’ to ‘adaptive teaching’**
<https://educationendowmentfoundation.org.uk/news/moving-from-differentiation-to-adaptive-teaching>
- **Differentiation**
https://www.egfl.org.uk/sites/default/files/Services_for_children/SEND/Differentiation%20Nasen.pdf
- **Student Centred Appraisal of Need**
https://www.education.act.gov.au/__data/assets/pdf_file/0012/20127/Student-Centred-Appraisal-of-Need-Booklet.pdf
- **Emotional support for teachers**
<https://www.educationsupport.org.uk/resources/for-individuals/>

BIBLIOTECA 2: Studiu de caz/Exemple video

- **Inclusion in Practice**
<https://education.gov.scot/resources/inclusion-in-practice/>
- **Engaging All Learners**
<https://www.engagingalllearners.ca/il/school-leadership-and-inclusion/index.php?id=2>
- **Dyslexia and inclusive Practice: Professional Learning Resource**
<https://education.gov.scot/resources/dyslexia-and-inclusive-practice-professional-learning-resource/>
- **Strengthening Student’s Social and Emotional Skills: 6 Case Studies**
https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4379-4.html
- **Inclusive education: Teaching students with disability**
<https://www.aitsl.edu.au/research/spotlights/inclusive-education-teaching-students-with-disability>
- **Assistive Technology: essential for some but useful for all**
<https://nasen.org.uk/resources/assistive-technology-essential-some-useful-all-article-taken-nasen-connect-julyaugust>
- **SEND case studies**
https://www.oldham.gov.uk/info/201141/send_case_studies/2257/st_luke_s_cofe_school_s_story_-_how_technology_is_helping_young_people
- **Engaging All Learners**
<https://www.engagingalllearners.ca/il/school-leadership-and-inclusion/index.php?id=2>
- **Classroom Management Strategies for SEN students**
<https://www.youtube.com/watch?v=GLx6XjALIm0>

- **7 Classroom Management Strategies for Students with Learning Disorders**
<https://insightstobehavior.com/blog/7-classroom-management-strategies-students-learning-disorders/>

BIBLIOTECA 3: Documente naționale (România)

Legislație/Ordine Ministeriale

- **Ordin nr. 6.631/10.11.2023** pentru aprobarea Programului de prevenire a violenței și a infracțiunilor în mediul școlar „Împreună prindem curaj” și pentru alocarea sumelor provenind din Mecanismul național de susținere a prevenirii criminalității
https://edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/preuniversitar_root/anti_violenta/Anexa_1_Program_prevenire.pdf
- **Ordin nr. 3.782/03.03.2023** pentru modificarea Ordinului ministrului educației naționale nr. 3.141/2019 privind înființarea, organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Desegregare și Incluziune Educațională
https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Legislatie/2023/OM_3782_2023.pdf
- **Ordin nr. 3.363/10.03.2022** privind aprobarea componenței Comisiei de coordonare a activității de repartizare a preșcolarilor/elevilor la unitățile de învățământ în care pot desfășura activități educaționale, precum și în instituțiile în care vor beneficia de asistență psihopedagogică și consiliere, a procedurii de organizare și funcționare a acestora și pentru aprobarea Procedurii de înscriere ca audienți la cursurile unităților de învățământ a minorilor aflați în situații deosebite care provin din zona conflictului armat din Ucraina și intrați pe teritoriul României
https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Legislatie/2022/3363_2022.pdf
- **Ordin nr. 3.062/25.01.2022** pentru aprobarea Metodologiei privind organizarea Programului „A doua șansă” – învățământ primar și a Metodologiei privind organizarea Programului „A doua șansă” – învățământ secundar
https://www.edu.ro/sites/default/files/OM_3.062_2022_ADS.pdf
- **Ordin nr. 6.000/30.12.2021** privind aprobarea Mecanismului de Avertizare Timpurie în Educație (MATE) și a Metodologiei de implementare și utilizare a modului informatic MATE pentru prevenirea abandonului școlar și a părăsirii timpurii a școlii
https://www.edu.ro/sites/default/files/OM_6000_aprobare_mecanism_MATE.pdf
- **ORDIN nr. 5633 din 23 decembrie 2019** pentru aprobarea Metodologiei de monitorizare a segregării școlare în învățământul preuniversitar
<https://www.edu.ro/ordin-cadru-nr-613421122016-privind-interzicerea-segreg%C4%83rii-%C8%99colare-%C3%AEunit%C4%83%C8%9Bile-de-%C3%AEenv%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2nt>
- **Ordinul Cadru nr 6134/21.12.2016** privind interzicerea segregării școlare în unitățile de învățământ preuniversitar
<https://www.edu.ro/ordin-cadru-nr-613421122016->

privind-interzicerea-segreg%C4%83rii-%C8%99colare-%C3%AEunit%C4%83%C8%9Bile-de-%C3%AEenv%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2nt)

- **Ordin nr. 1985/1305/5805 din 2016**, al ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice, al ministrului sănătății și al ministrului educației naționale și cercetării științifice privind aprobarea metodologiei pentru evaluarea și intervenția integrată în vederea încadrării copiilor cu dizabilități în grad de handicap, a orientării școlare și profesionale a copiilor cu cerințe educaționale speciale, precum și în vederea abilitării și reabilitării copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale special
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/1848866>
- **Ordin nr. 5.574 din 7 octombrie 2011** pentru aprobarea Metodologiei privind organizarea serviciilor de sprijin educațional pentru copiii, elevii și tinerii cu cerințe educaționale speciale integrați în învățământul de masă (actualizat la data de 8 septembrie 2015)
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/132679>

Resurse

- **Broșură Educație incluzivă de calitate**, UNICEF, 2017
<https://www.unicef.org/romania/ro/rapoarte/bro%C8%99ur%C4%83-educa%C8%9Bie-incluziv%C4%83-de-calitate>
- **Pachetul minim de servicii integrate la nivel comunitar pentru copil și familie** Manualul participantului, curs de competențe sociale și civice, Centrul pentru Politici și Servicii de Sănătate și UNICEF România ISBN 978-973-139-383-4, EDITURA ALPHA MDN, 2017
<https://www.unicef.org/romania/media/4361/file/Manualul-participantului.pdf>
- **Protejează-ți copilul de tine însuși, Ghid de lucru cu familia și comunitatea pentru profesioniștii locali**
<https://www.unicef.org/romania/media/1321/file/Ghid%20de%20lucru%20cu%20familia%20%C8%99i%20comunitatea%20pentru%20profesioni%C8%99tii%20locali.pdf>
- **Educația parentală în România**, Cojocaru, Ș., Cojocaru, D. (2011), editura Alpha MDN, UNICEF
<https://www.unicef.org/romania/media/816/file/Educa%C8%9Bie%20parental%C4%83%20%C3%AE%20Rom%C3%A2nia.pdf>
- **Raport global privind tehnologia asistivă**. Geneva: Organizația Mondială a Sănătății și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), 2022. Licență: CC BY-NC-SA 3.0 IGO
<https://www.unicef.org/romania/media/11311/file/Raport%20global%20privind%20tehnologia%20asistiv%C4%83.pdf>
- **Sănătatea mintală a copiilor și a adolescenților din România**, Copăceanu, M., Costache, I., UNICEF
[https://www.unicef.org/romania/media/10911/file/S%C4%83n%C4%83tatea%20mintal%C4%83%20a%20copiilor%20%C8%99i%20a%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Rom%C3%A2nia%20\(Scurt%C4%83%20radiografie\).pdf](https://www.unicef.org/romania/media/10911/file/S%C4%83n%C4%83tatea%20mintal%C4%83%20a%20copiilor%20%C8%99i%20a%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Rom%C3%A2nia%20(Scurt%C4%83%20radiografie).pdf)

- **Educație incluzivă. Ghid pentru licee,** Kovacs, M. (2020), Proiectul ROSE, București, 2020
https://www.rose-edu.ro/wp-content/uploads/2023/01/Educatie-incluziva_ghid-pentru-licea_TIPAR.pdf
- **Index pentru incluziune:** un ghid al dezvoltării școlare bazate pe valori inclusive, Booth, T., Ainscow, M. (2011), Consiliul Europei
<https://rm.coe.int/index-for-inclusion-a-guide-to-school-development-led-by-inclusive-val/1680a3977e>
- **Brosuri Informative pentru organizatii ale persoanelor cu dizabilitati**
<https://www.renincor.ro/index.php/publicatii>

BIBLIOTECA 4:
Documente internaționale

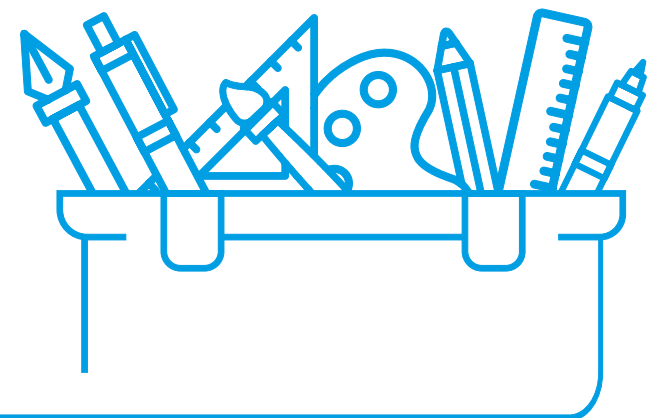
- **Implementing inclusive education**
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5c6eb77340f0b647b214c599/374_Implementing_Inclusive_Education.pdf
- Save the Children (2022)
Inclusive education Resources and Toolkit
<https://resourcecentre.savethechildren.net/document/inclusive-education-resources-and-toolkit/>
- **Deakin Inclusive Teaching Toolkit**
<https://blogs.deakin.edu.au/iccb/toolkit/>
- **Embracing diversity: toolkit for creating inclusive, learning-friendly environments**
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000137522>
- **Inclusive School Leadership**
https://www.european-agency.org/sites/default/files/SISL_Policy_Framework.pdf
- **School Leadership and Inclusion**
<https://www.engagingalllearners.ca/il/school-leadership-and-inclusion/index.php?id=2>
- **Supporting the Whole Child**
<https://www.integrated.org.uk/wp-content/uploads/2023/05/FINAL-2022-CSJ-Upstream-Report-V1-compressed.pdf>
- **Early identification, assessment of needs and intervention**
https://greatermanchesterscb.proceduresonline.com/pdfs/caf_guidance_practitioners.pdf
- **Assessment for Learning**
https://www.european-agency.org/sites/default/files/assessment-for-learning-and-pupils-with-special-educational-needs_assessment-for-learning-graphic-en.pdf

BIBLIOTECA 5:
Articole teoretice și de reflecție

- **Inclusive school leadership: Examining the experiences of Canadian school principals in supporting students with special education needs.**
<https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1471-3802.12515>
- **Teacher attitudes towards the inclusion of students with support needs**
<https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1471-3802.12466>
- **Explaining classroom teachers’ attitudes towards inclusive education**
<https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1467-9604.12277>
- **Mathematics Dispositions of Secondary School Students with Special Educational Needs**
<https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1471-3802.12204>
- **Leadership for Inclusion**
<https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/5081/1/kugelmass-inclusive-leadership-full.pdf>
- **Curriculum Theory: The Missing Perspective in Teacher Education for Inclusion**
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0888406419883665>
- **Families with disabled children in different European countries**
<http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2014/12/WP23GiulioEtAl.pdf>

Credit foto

Coperta: AdobeStock – Daniid
Pagina 7: Unsplash – Gabriel Vasiliu
Pagina 9: Unsplash – Gabriel Rodrigues
Pagina 13: Unsplash – Christopher Ryan
Pagina 15: Pexels – Ksenia Chernaya
Pagina 17: Pexels – Cliff Booth
Pagina 18: Pexels – Antoni Shkraba
Pagina 29: AdobeStock – Denys Kuvaiev
Pagina 31: AdobeStock – WavebreakMediaMicro
Pagina 33: Pexels – Cottonbro Studio
Pagina 35: AdobeStock – Andrew Salomatin
Pagina 46: AdobeStock – Valerii Honcharuk
Pagina 48: AdobeStock – Stella
Pagina 57: AdobeStock – Pololia
Pagina 62: AdobeStock – Maryana
Pagina 63: Pexels – Mikhail Nilov
Pagina 68: AdobeStock – BalanceFormCreative
Pagina 72: Unsplash – Adam Winger

E: international@nasen.org.uk · T: +44 1827 311500
www.nasen.org.uk/international

Fondul Națiunilor Unite pentru Copii – UNICEF
bucharest@unicef.org · T: +40 212 017 853
www.unicef.org/romania/ro